

Bovemij

jaarverslag 2017

Voorwoord

Ons doel is om ondernemers in mobiliteit succesvol te laten ondernemen. Daarom gaan we mee met de tijd. Met onze verzekeringen zorgen we al zo'n 55 jaar voor de noodzakelijke continuïteit in de branche, terwijl we met onze financieringsoplossingen ondernemers al meer dan vijf jaar helpen om bijvoorbeeld hun eigen leasevloot te starten. Nu ondernemers sinds kort via onze data ook nog eens klanten aan zich kunnen binden, zetten we opnieuw een belangrijke stap op weg naar onze rol als verbinder van de branche. En daarmee naar nieuw succes.

2017 was voor ons vooral een jaar waarin we hard werkten aan versteviging van onze positie als leidend financieel en datadienstverlener van de branche. Als onderdeel van BOVAG – en dus van de branche – zijn wij in de unieke positie om verbindingen te leggen met alle partijen in de mobiliteitsbranche en samen met hen ook met hun klanten. Zo ontstaat een netwerk dat alle oplossingen op het gebied van mobiliteit op een moderne, prettige en efficiënte manier aan kan bieden.

Data spelen bij (het leggen van) die verbindingen een fundamentele rol. Meer en meer zoekt de consument online naar oplossingen voor al zijn mobiliteitsvragen. Hoe mooi zou het dan zijn als 'onze' ondernemers in mobiliteit daar direct op in kunnen spelen, door die consumenten die oplossingen te bieden, te binden en daarmee te behouden voor ons netwerk? En hoe mooi zou het zijn als wij hen daarbij kunnen helpen door daar ook onze verzekerings- en financieringsoplossingen aan te kunnen koppelen? Door de aankoop van RDC zijn we nu in staat de branche deze integrale ondersteuning op het gebied van verzekeringen, financieringen en data te bieden.

We hebben in 2017 concrete stappen gezet om het netwerk van mobiliteitsbedrijven en hun klanten ook echt digitaal met elkaar en met Bovemij te verbinden. En daar gaan we in 2018 mee verder! Zo starten we in 2018 met ons eigen Ondernemersportaal, waarmee we door middel van een combinatie van financiële dienstverlening en data kansen creëren om concreet invulling te geven aan het concept 'Samen ondernemen'. Ook lanceren we samen met BOVAG het online mobiliteitsportaal via BOVAG met als eerste grote stap een auto-occasionsite van en voor BOVAG-bedrijven. Dit omdat we het netwerk van mobiliteitsbedrijven meer en beter in staat willen stellen om de eindklant te kunnen bedienen. Via een eigen brancheportaal waar consumenten de zekerheid en betrouwbaarheid van BOVAG optimaal kunnen ervaren. Het uiteindelijke doel: de mobiliteitsbranche sterk houden!

Samen vooruit!

Raad van Bestuur

René Leander
Hans Wittenberg

Renate Leander
Coen Post

René Leander

Hans Wittenberg

Renate Leander

Coen Post

Inhoudsopgave

2	Voorwoord	56	Geconsolideerde balans per 31 december 2017
5	Kerncijfers	58	Geconsolideerde winst-en-verliesrekening over 2017
6	Wij zijn Bovemij	60	Geconsolideerd kasstroomoverzicht over 2017
9	Strategische stappen	61	Toelichting op de geconsolideerde balans en winst-en-verliesrekening
10	Onze organisatie	67	Gesegmenteerde informatie
12	Medewerkers in cijfers	69	Toelichting op geconsolideerde balans per 31 december 2017
14	Samen vooruit!	84	Toelichting op geconsolideerde winst-en-verliesrekening over 2017
16	2017 in vogelvlucht	90	Gesegmenteerde balans per 31 december 2017
18	Verslag van de Raad van Bestuur	92	Gesegmenteerde winst-en-verliesrekening over 2017
34	Verslag van de Raad van Commissarissen	93	Enkelvoudige balans per 31 december 2017
42	Compliance & Governance	94	Enkelvoudige winst-en-verliesrekening over 2017
52	BOVAG	94	Toelichting op de enkelvoudige balans en winst-en-verliesrekening
53	STAK	94	Enkelvoudige balans per 31 december 2017
54	Jaarrekening 2017	97	Winst-en-verliesrekening over 2017
		99	Overige gegevens

Renata Knook
Land Rover Knook Breda

Arman Alciyan
Jurist
Rechtshulp

Kerncijfers

Kerncijfers (in duizenden euro's)	2017	2016	2015	2014	2013
Brutopremies					
Ongevallen en ziekte	91.877	87.204	77.545	65.139	63.601
Motorrijtuigen aansprakelijkheid	93.052	81.851	73.734	69.993	67.118
Casco	141.405	127.625	121.275	117.577	111.898
Brand en andere schade aan goederen	22.707	20.201	18.492	17.079	15.299
Overige branches	19.966	18.675	18.488	22.286	19.133
Totaal brutopremies	369.007	335.556	309.534	292.074	277.049
In procenten ten opzichte van 2013	133,2%	121,1%	111,7%	105,4%	100,0%
Verdiende premies eigen rekening	354.022	323.680	295.229	276.024	262.142
Schaden	68,0%	67,9%	69,5%	66,9%	64,0%
Acquisitiekosten (provisie)	16,8%	18,7%	16,7%	14,0%	16,4%
Beheers- en personeelskosten	9,8%	10,6%	12,6%	13,1%	14,0%
Combined ratio	94,6%	97,2%	98,8%	94,0%	94,4%
Resultaat voor belastingen	27.728	17.502	15.503	24.888	30.135
Resultaat na belastingen	21.537	13.159	11.947	18.970	23.112
Eigen vermogen	174.100	158.965	151.128	148.370	139.598
Rentabiliteit eigen vermogen	12,4%	8,3%	7,9%	12,8%	16,6%
Dividend	6.511	3.968	3.581	8.477	6.934
SCR Ratio Solvency II	185%	185%	189%	181%	185%
Technische voorzieningen	359.070	349.074	334.031	342.856	324.591
In procenten van de verdiende premie (netto)	101,4%	107,8%	113,1%	124,2%	123,8%
Beleggingen/liquiditeiten/schulden aan kredietinstellingen	453.951	428.597	400.282	387.943	376.777
Resultaat beleggingen	14.629	10.468	11.872	8.091	15.090
Gemiddeld rendement beleggingen	3,3%	2,6%	3,0%	2,1%	4,1%
Uitstaande financieringen	197.724	127.569	84.535	43.485	23.891

Wij zijn Bovemij

Wij zijn de financieel en datadienstverlener van en voor de mobiliteitsbranche. In 1963 zijn wij opgericht door de leden van BOVAG. Om risico's af te dekken die ondernemers niet konden of wilden dragen. Tegenwoordig richten we ons op samenwerking met de bedrijven in de mobiliteitsbranche. Want alleen samen kunnen we de mobiliteitsbranche sterk houden.

Onze missie

Het is ons doel om bedrijven in de mobiliteitsbranche succesvol te laten ondernemen. Om daarvoor te zorgen werken we vanuit drie pijlers: verzekeringen, financieringen en data.

Onze visie

We willen ervoor zorgen dat het netwerk van mobiliteitsbedrijven en hun klanten digitaal verbonden is met Bovemij. Hiermee bundelen we de kracht van de individuele bedrijven, waarmee gezamenlijk schaalvoordelen worden gecreëerd, wat uiteindelijk een sterkere branche oplevert.

Onze drie pijlers

Verzekeringen

We bieden bedrijfsverzekeringen, verzekeringen voor ondernemers en hun medewerkers en verzekeringen voor de klanten van onze B2B-klanten. En we bieden rechtshulp, wanneer dat nodig is.

Financieringen

We financieren de leasevloot van mobiliteitsbedrijven en bieden hen daarbij integrale administratieve ondersteuning, zodat zij zich volledig op hun onderneming kunnen richten. Samen met onze zakelijke klanten bieden we ook financieringen voor consumenten.

Data

In 2017 namen we RDC over, zodat we het mobiliteitsnetwerk nu ook op het gebied van data-intelligentie en -diensten kunnen ondersteunen. Data vormen daarnaast de ruggengraat van de portalen die we in 2018 starten: viaBOVAG en het Ondernemersportaal.

Onze kernwaarden

Bovemij is anders dan andere financieel dienstverleners die in de markt actief zijn. Onze kernwaarden maken duidelijk hoe wij ons onderscheiden.

Persoonlijke aanpak

Wij voelen ons verbonden met de branche en met onze klanten. Zij zijn bij ons een naam en geen nummer. We kennen onze klanten, dus we kunnen echt met hen meedenken. We zijn betrokken en tonen oprechte interesse, wat maakt dat we gericht in kunnen spelen op specifieke problemen.

→ Dichtbij

Wij maken onderdeel uit van de branche, dus kunnen we met onze klanten meebewegen. We kennen hun wereld én de uitdagingen waar zij voor staan. We zijn altijd dichtbij, staan naast hen. We stellen ons laagdrempelig op en bieden onze hulp aan om samen vooruit te komen.

→ Samen

Wij zijn een echte partner van de branche. Sterker nog: wij bestaan vóór en dóór de branche. Ons doel is om de mobiliteitsbranche sterk te houden, dus willen wij een echte partner van onze klanten zijn. Door samen oplossingen te bedenken die hen echt vooruit helpen. Want samen kom je tot een beter resultaat dan alleen. Daarom zoeken we de verbinding en nodigen we onze partners uit om samen te werken.

Kennis van zaken

Wij begrijpen onze klanten écht. Uiteraard verstaan we als experts in verzekeringen, financieringen en data ons vak. Die combinatie maakt dat bedrijven in de mobiliteitsbranche bij ons aan het juiste adres zijn. We hebben kennis van zaken, die we in heldere bewoordingen over weten te brengen. We maken ingewikkelde kwesties begrijpelijk en komen daardoor tot de kern.

Heldere oplossingen

Wij helpen onze klanten succesvol ondernemen. Als hun betrouwbare partner bieden we oplossingen voor (mogelijke) belemmeringen. Wij signaleren problemen en lossen die zo snel mogelijk op. Wij voelen ons eigenaar van het probleem en regelen het! Doen er zich kansen en nieuwe situaties voor, dan zijn we alert en handelen we hier in een vroeg stadium naar.

Mobiliteitsbranche Verantwoord Ondernemen (MVO)

Bovemij is er vóór en dóór de mobiliteitsbranche. Anders dan andere partijen vinden wij het belangrijk om de branche sterk en onafhankelijk te houden. Voor Bovemij staat de M uit MVO behalve voor Maatschappelijk zeer zeker ook voor Mobiliteitsbranche. Want dat is wat MVO voor ons is: het verduurzamen en vitaal houden van de mobiliteitsbranche.

Samen met onze branchepartners zetten we in op duurzame innovaties en waardecreatie voor de mobiliteitsketen. 'Samen vooruit' is daarbij ons motto. Dit doen we door:

1. Meerwaarde te bieden aan bedrijven in de mobiliteitsbranche: wij helpen hen succesvol ondernemen.
2. Onze medewerkers de ruimte te bieden om zich persoonlijk en professioneel te ontwikkelen.
3. Bij al onze activiteiten rekening te houden met de maatschappij waar wij deel van uitmaken.

Meerwaarde voor bedrijven

Het geld dat bij ons binnenkomt, houden we zoveel mogelijk binnen de branche. Zo zorgen we ervoor dat de branche sterk is en blijft. Te denken valt aan onze schade-uitkeringen, aan de vergoedingen die we onze klanten uitkeren voor het verkopen van onze consumentenproducten, de financieringen die we de branche aanbieden, de branchespecifieke data-oplossingen die we leveren en tenslotte ook aan het dividend voor onze aandeelhouders, waaronder grootaandeelhouder BOVAG.

Onze oplossingen helpen bedrijven in de mobiliteitsbranche succesvol ondernemen. Hoe beter wij helpen, hoe groter de kans dat de mobiliteitsbranche op de lange termijn vitaal blijft. Daarom dwingen we bij onze klanten geen korting op onderdelen af als zij een consument helpen die via een van onze consumentenverzekeringen bij hen terecht is gekomen. Daarom hebben we de BOVAG Zorgpolis, speciaal voor de medewerkers in de branche. En daarom starten we op verzoek van BOVAG-leden in 2018 met viaBOVAG: het mobiliteitsportaal van en voor BOVAG-bedrijven.

Meerwaarde voor onze medewerkers

Wij geloven in het duurzaam ontwikkelen van onze medewerkers. Want als wij oog hebben voor onze mensen, hebben zij oog voor onze klanten. En dat is weer de basis voor het ontstaan van langetermijnrelaties met en tussen beide groepen. Alleen zo kunnen we samen met onze klanten bouwen aan een duurzame relatie die gebaseerd is op continuïteit en wederzijds respect.

Ons motto 'Samen vooruit' start dan ook bij onze medewerkers. Omdat we het belangrijk vinden dat zij zowel geestelijk als lichamelijk fit zijn, hebben we Bovemij Fit: een meerjarig vitaliteitsprogramma voor en door onze medewerkers. En onze aanpak werkt, zo blijkt uit de cijfers. De gemiddelde diensttijd binnen Bovemij bedraagt bijna tien jaar!

Meerwaarde voor de maatschappij

Bij alles wat we doen, houden we rekening met de impact die we op de maatschappij hebben. Zo gaan we zeer zorgvuldig om met de gegevens en data van onze klanten. Want onze relatie met hen is voor ons het grootste goed. Wij luisteren dan ook goed naar de wensen van onze klanten; zo hebben we een Raad van Advies, met wie we op structurele basis samenzitten.

Ook dragen we ons steentje bij aan mensen die wel een steuntje in de rug verdienen. Zo doen we elk jaar met een grote groep collega's mee aan NLdoet, verblijden we tijdens onze kerstbijeenkomst een goed doel met een mooie bijdrage en hebben we een eigen stichting – De Barmhartige Fiets – die fietsmobiliteitsprojecten in natura ondersteunt. En we houden rekening met het milieu. Zo staan er niet alleen zonnepanelen op ons dak, maar investeerden we ook in Zonneparken Nederland B.V. Verder bestaat een steeds groter deel van ons eigen wagenpark uit elektrische en hybride auto's. En leveren we een forse bijdrage aan het milieu door zoveel mogelijk zaken te doen met leveranciers die MVO ook zelf hoog in het vaandel hebben staan.

Strategische stappen

Waar Bovemij in 1963 begon als de BOVAG Verzekeringsmaatschappij zijn we anno nu dé financieel en datadienstverlener in mobiliteit. Met die niet toevallige transformatie spelen we in op de veranderende wereld om ons heen en passen we ons aan om toegevoegde waarde te blijven leveren. We bieden klanten kansen, helpen hen om succesvoller te ondernemen. Dat deden we al, maar dit gaan we nog méér doen door het leggen van zoveel mogelijk digitale verbindingen met onze klanten én met de klanten van onze klanten: consumenten. Uiteindelijk is de consument leidend, het beginstadium van waaruit we moeten denken. Zonder consumenten hebben niet alleen wij, maar ook onze zakelijke klanten, geen bestaansrecht.

viaBOVAG

In 2018 lanceren we samen met BOVAG viaBOVAG: het mobiliteitsportaal van en voor BOVAG-bedrijven. ViaBOVAG start als het auto-occasionportaal van de branche en komt er op nadrukkelijk verzoek van BOVAG-leden. Zij gaven aan behoefte te hebben aan een eigen occasionportaal om zelf meer regie te kunnen voeren over zo'n website. Met Helder startten we afgelopen jaar al een eigen portaal; dit idee heeft in sneltreinvaart een vervolg gekregen toen grote klanten bij BOVAG aanklopten. De naam Helder wordt nu voortgezet als leaselabel, als onderdeel van onze Financieringsmaatschappij, terwijl de Helder-platformfilosofie wordt voortgezet in viaBOVAG.

Op viaBOVAG staan uitsluitend auto's die met de zekerheden van BOVAG worden verkocht; de auto's op onze site zijn dus (wel) volledig te vertrouwen. De auto's hebben de BOVAG Garantie en zijn binnen twee weken om te ruilen. Natuurlijk bieden we transparante informatie en heldere all-in prijzen.

Ons uiteindelijke doel is om van viaBOVAG een breed mobiliteitsplatform te maken, waar consumenten terecht kunnen voor alle verschillende soorten vervoersmiddelen die onze klanten in huis hebben. Van auto tot caravan, van fiets tot aanhangwagen: als er maar een wiel onder zit. Uiteraard koppelen wij onze verzekerings- en financieringsproducten aan het portaal.

Ondernemersportaal

2018 wordt ook het jaar van de lancering van het Ondernemersportaal: het online platform voor onze zakelijke klanten waar we via data kansen creëren voor onze ondernemers. Door beschikbare data op het portaal weten we bijvoorbeeld – met een zekerheid van 80% – welke klant wanneer toe is aan wat voor soort nieuwe auto. Verder laten we ondernemers zien wat hun APK-marktaandeel is én waar in hun directe omgeving de grootste potentie aanwezig is om het APK-marktaandeel te vergroten. Daarnaast geeft het Ondernemersportaal het mobiliteitsbedrijf een integraal overzicht van alle verzekerings-, financierings- en data-activiteiten.

Concrete visie

Door de lancering van onze twee digitale portalen verbinden we de consument én de ondernemer aan Bovemij. Daarmee maken we onze visie direct concreet. Bovendien zijn we zo van meerwaarde voor beide partijen. We helpen ondernemers succesvol ondernemen en consumenten aan betrouwbare en heldere mobiliteit! De komst van de twee portalen gaat er nog meer voor zorgen dat we onze belofte om de BOVAG-ondernemer succesvol te laten ondernemen kunnen waarmaken. Ook helpen de portalen ons om de klant nog centraler te stellen. Daarmee wordt Bovemij een nieuw soort organisatie. We zijn niet alleen een verzekeraar, een financieringsbedrijf en een databedrijf. Wij zijn de financieel en datadienstverlener in mobiliteit!

Onze organisatie

Stijn Verbeek
Directeur Volmachten

René Engelen
Risk Officer

Douwe Boeijenga
Directeur ENRA

René Frauenfelder
Directeur Juridische Zaken /
Compliance Officer

Wilbur Damen
Actuaris

Wouter van Kesteren
Adjunct-directeur Commercie
Grootzakelijk | Verzekeringen

Maarten Teubner
Internal Auditor

Hanneke Hoogweg
Directeur RDC

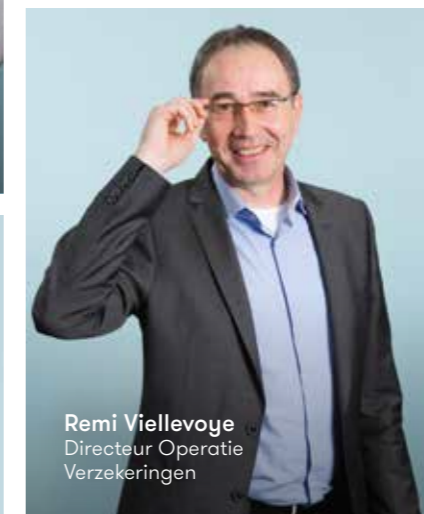
Lian Wittenberg
Directeur Commercie
Rechtshulp

Bertus de Vries
Directeur Commercie
Zakelijk | Verzekeringen

Pieter van der Burg
Directeur Risk
Verzekeringen

Remi Viellevoige
Directeur Operatie
Verzekeringen

Maikel van Ochten
Directeur Operatie
Rechtshulp

Edwin Heijne
Directeur Financieringen

Valerius Coppens
Directeur viaBOVAG

Oscar Beumer
Groepscontroller / Risk Manager

Medewerkers in cijfers

619

Aantal
fte eind
2017

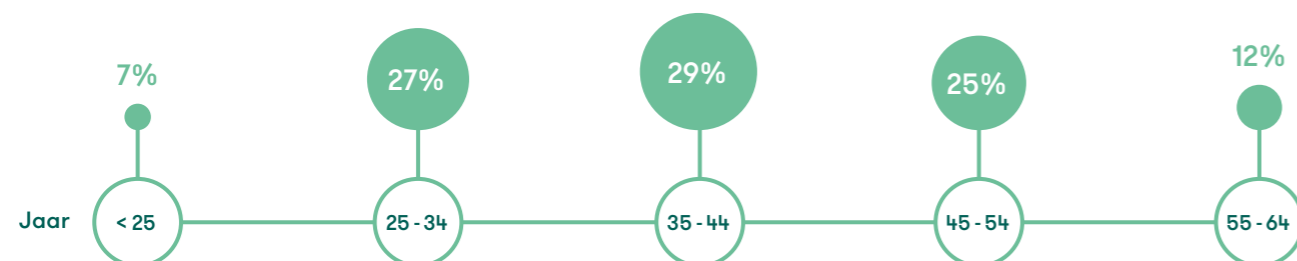
598

Gemiddeld
aantal fte
in 2017

9,8

Gemiddelde
diensttijd in
jaren

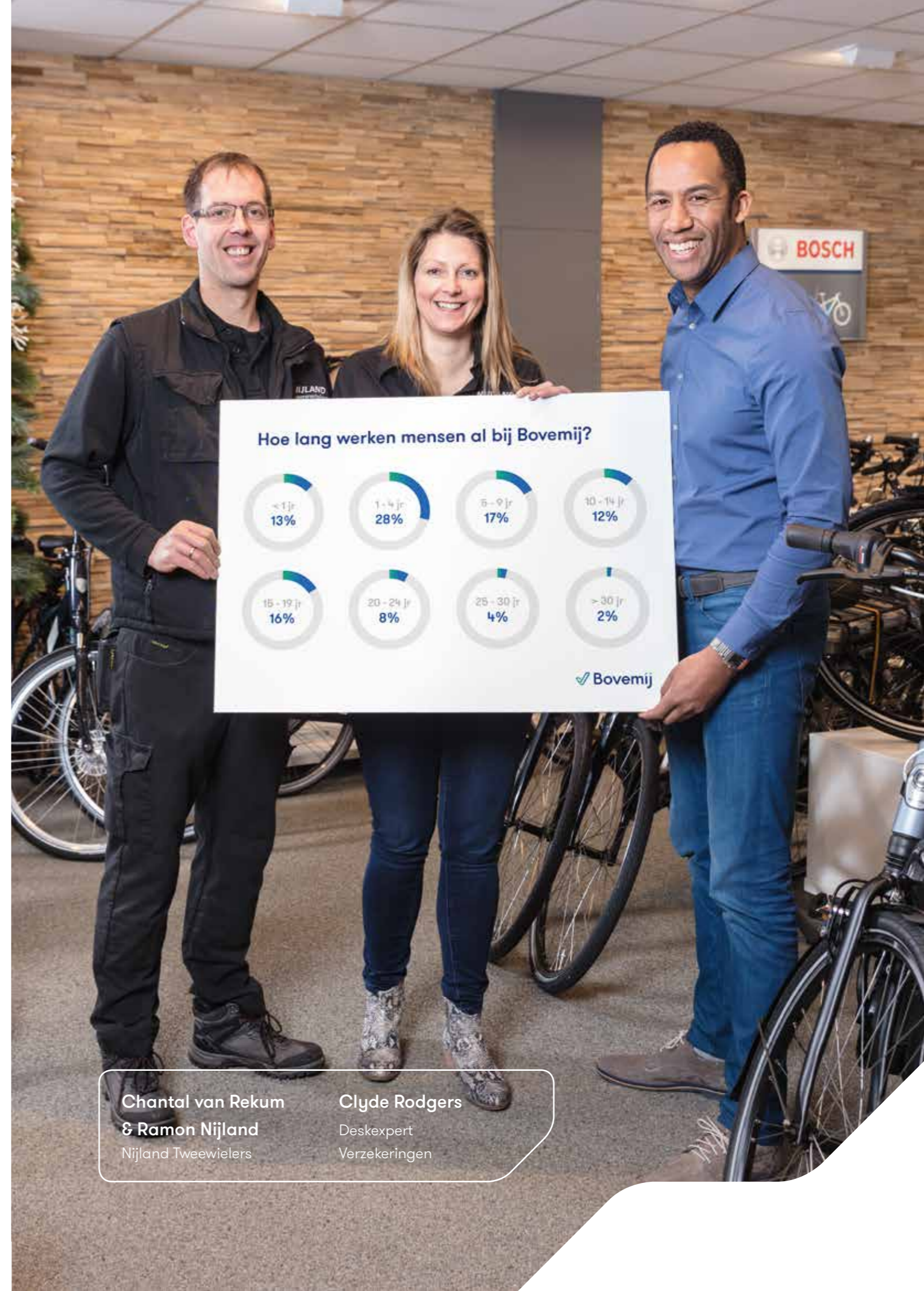
Hoe oud zijn de medewerkers van Bovemij?

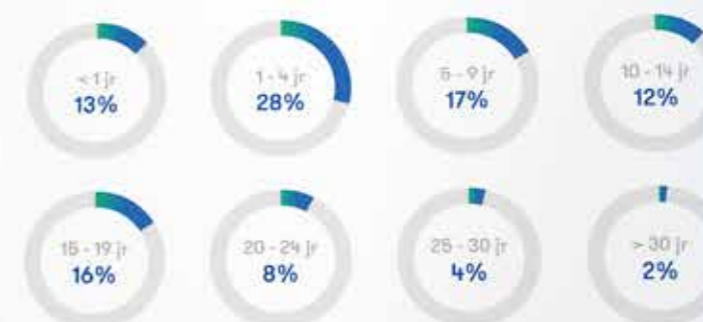
Gemiddelde leeftijd
41,0 jaar

Ziekteverzuim
3,4%

Hoe lang werken mensen al bij Bovemij?

✓ Bovemij

Chantal van Rekum
& Ramon Nijland
Nijland Tweewielers

Clyde Rodgers
Deskexpert
Verzekeringen

Samen vooruit!

In gesprek met Hanneke Hoogweg (directeur RDC)

Data is een belangrijke pijler in de strategie van Bovemij. Afgelopen jaar namen we daarom RDC over: de informatiseerder en ICT-dienstverlener van de branche. In gesprek met Hanneke Hoogweg – sinds september directeur van RDC – over data, toegevoegde waarde en een sterke branche.

De mobiliteitsbranche is volop in beweging. Niemand weet precies waar het ons gaat brengen, maar dat de wereld van mobiliteit drastisch verandert is duidelijk. Bedrijven in de branche zullen zich aan moeten passen om toegevoegde waarde te kunnen blijven bieden. Dat geldt natuurlijk ook voor Bovemij. Bovemij wordt steeds meer een platform dat mobiliteitsbedrijven in staat stelt om succesvol te ondernemen.

Om stappen te kunnen zetten, werd afgelopen jaar RDC overgenomen. RDC biedt software en dataservices die ervoor zorgen dat bedrijven in de mobiliteitsbranche hun bedrijfsvoering nog beter voor elkaar krijgen. Van de overname door Bovemij wordt iedereen beter, zo denkt Hanneke Hoogweg: 'Bovemij en RDC zijn ervoor gemaakt om slim samen te werken. Bovemij heeft een fantastisch live klantnetwerk en weet precies wat de klant nodig heeft. En RDC heeft de data. Door die twee met elkaar te verbinden kom je tot oplossingen die bedrijven in de mobiliteitsbranche echt verder brengen.'

RDC heeft het afgelopen decennium zware jaren gekend. Hanneke Hoogweg: 'Onze mensen hebben er hard aan gewerkt om RDC weer op de rit te krijgen. En dat is ons gelukt. Afgelopen jaar nam de omzet toe met 2,5%, waardoor ons resultaat voor belastingen over 2017 € 1,0 miljoen was. En we gaan door!'

viaBOVAG

In 2017 is er al nauw samengewerkt door Bovemij en RDC. Om het resultaat zal in 2018 niemand heen kunnen. Zo wordt in april viaBOVAG.nl gelanceerd: het mobiliteitsportaal van en voor BOVAG-bedrijven die ervoor zorgt dat autobedrijven niet langer afhankelijk zijn van de grote online spelers die de prijzen steeds verder laten stijgen en matige leadinformatie leveren.

De komst van viaBOVAG is een verzoek uit de branche, dat is opgepakt door BOVAG en Bovemij. Het portaal wordt gebouwd door RDC.

Hanneke Hoogweg: 'Het grappige is dat RDC in 1995 al eens een portaal heeft gebouwd. Je kunt dus wel stellen dat we er op tijd bij waren. Maar nu is er duidelijk wel behoefte aan!'

Mobiliteitsbedrijven succesvol laten ondernemen

Ook zijn de collega's van RDC betrokken bij de totstandkoming van de nieuwe Mijn-omgeving van Bovemij: het Ondernemersportaal. Hanneke Hoogweg: 'Natuurlijk hebben klanten daar de mogelijkheid om hun eigen zaken te beheren. Maar we gaan ook een stap verder! Klanten kunnen ervoor kiezen gebruik te maken van zogenaamde 'kaarten' die direct business opleveren. Denk aan een kaart die voorspelt welke van jouw klanten behoefte heeft aan een auto uit jouw showroom. Of een kaart die laat zien hoe groot jouw aandeel is in het aantal APK's in de regio. Wanneer je dat weet, kun je gericht actie ondernemen om klanten aan je te binden.'

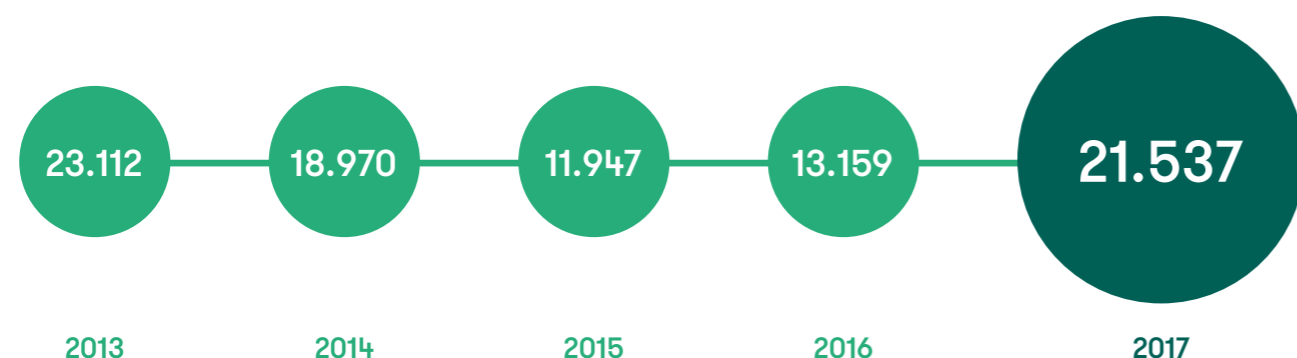
Bovemij & RDC: gouden combinatie!

Het is duidelijk: Hanneke Hoogweg is verheugd over de combinatie Bovemij-RDC. 'Samen kunnen we verbindingen leggen die andere partijen echt niet kunnen bieden, waarmee we mobiliteitsbedrijven sterker maken. En dat is waar we het voor doen. We hebben samen een maatschappelijke functie om de branche sterk te houden en zo de werkgelegenheid op peil te houden.'

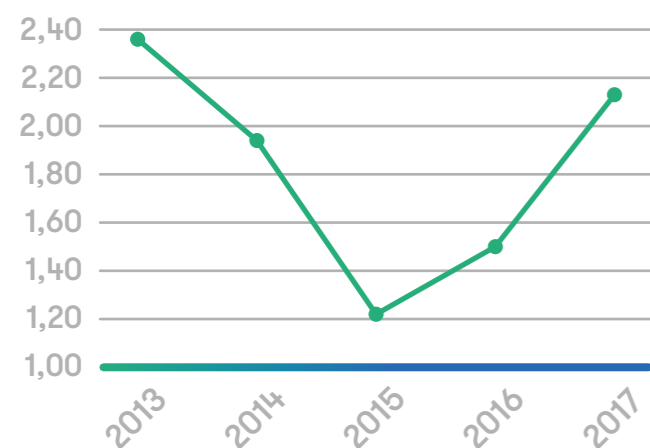
Hanneke Hoogweg
Directeur RDC

2017 in vogelvlucht

Resultaat na belasting

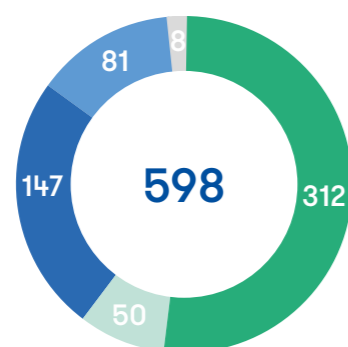

Winst per aandeel (in euro's)

Gem. aantal fte per pijler

- Verzekeringen
- Financieringen
- Data
- Interne diensten
- Holding

Totaal aan de branche uit te keren dividend

€ 6,5 miljoen

Schade-uitkeringen

Casco

€ 34,9 mln

Fiets

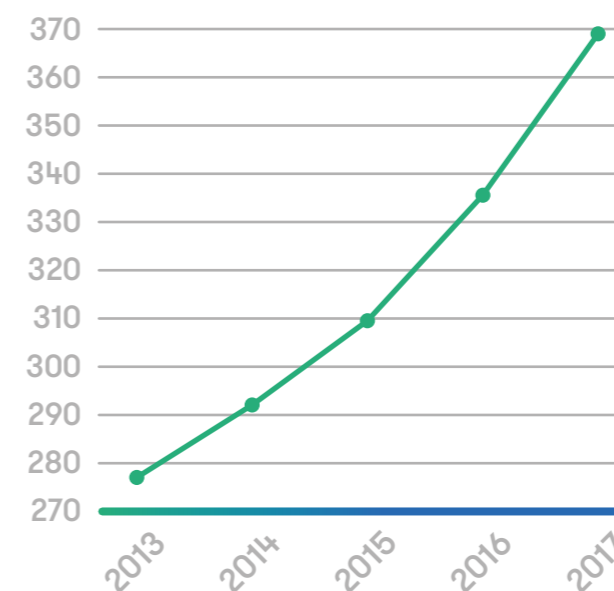

€ 22,3 mln

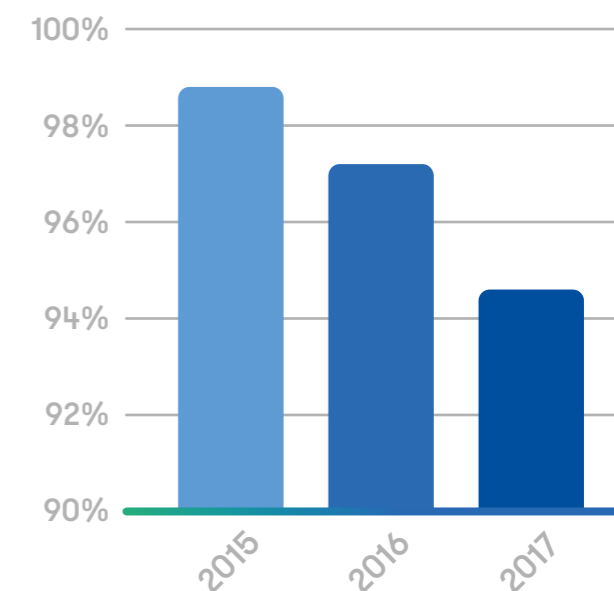
€ 57,2 miljoen
uitgekeerd aan de branche

Verzekeringen

Premiegroei
(in miljoenen euro's)

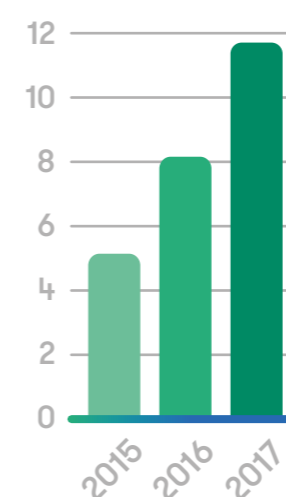
Combined Ratio

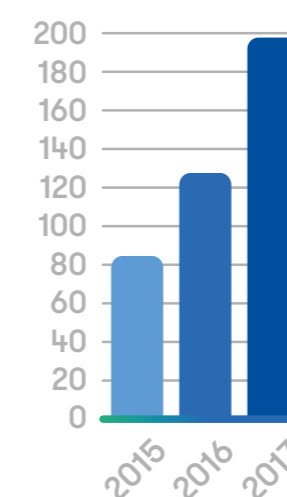
Financieringen

Aantal gefinancierde voertuigen en uitstaande financieringen fors toegenomen.

Aantal gefinancierde voertuigen
(in duizenden)

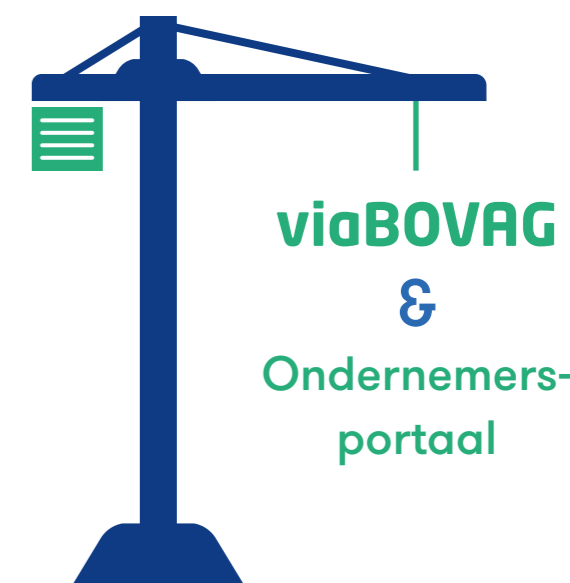

Uitstaande financieringen
(in miljoenen euro's)

Data

Bouw digitale platformen viaBOVAG en Ondernemersportaal.

Verlag van de Raad van Bestuur

Coen Post
Lid

René Leander
Voorzitter

Renate Leander
Lid

Hans Wittenberg
Vicevoorzitter

Ontwikkelingen op economisch vlak

Profiteren van toenemende groei

Het gaat goed met de Nederlandse economie. Bijna alle branches profiteren van de toegenomen groei. Wel is er een aantal (sociaal)economische onzekerheden waarmee we rekening moeten houden, in zowel binnen- als buitenland. Met een groei van 3% tekent de Nederlandse economie in 2017 voor de sterkste groei in tien jaar. De verwachte percentages voor 2018 en 2019 zijn met respectievelijk 3,1% en 2,3% ook zeer positief. Niet langer is sprake van economisch herstel, maar van economische expansie. Met dank aan de toegenomen wereldhandel en hogere binnenlandse consumptie (inclusief overheidsuitgaven).

“De financiële situatie van bedrijven is sterk verbeterd, terwijl het aantal faillissementen in tien jaar niet zo laag was.”

Hogere bestedingen

Ondanks de positieve berichten blijven ook in 2017 de lonen achter bij de groei. Dit terwijl de werkloosheid verder terugloopt (naar 3,9%), wat leidt tot meer krapte op de arbeidsmarkt. Naar verwachting volgt op dit vlak in 2018 en 2019 dan ook een inhaalslag. Door belastingmaatregelen neemt het netto besteedbaar inkomen in Nederland de komende jaren verder toe. Deze factoren, opgeteld bij het hoge consumentenvertrouwen, zullen naar verwachting de komende twee jaar tot hogere bestedingen gaan leiden.

Meer investeringen

Bijna alle branches profiteren van de toegenomen groei. De financiële situatie van bedrijven is sterk verbeterd, terwijl het aantal faillissementen in tien jaar niet zo laag was. Ook de kleinere en middelgrote bedrijven, die eerder nog achterbleven in het herstel, maken een inhaalslag. Al met al investeren bedrijven ook meer dan in voorgaande jaren. Wel is onduidelijk of de groei doorzet of dat de top inmiddels in zicht is.

Economische onzekerheden

Er ligt een aantal behoorlijke onzekerheden op de loer. Zo is het afwachten hoe de Brexit uitpakt. Anderhalf jaar na het referendum gaan gesprekken nog altijd over mogelijke voorwaarden en lijkt uitvoering van de plannen ver weg. Ook is onduidelijk welk effect de door president Trump afgekondigde belastingmaatregelen en fiscale hervormingen hebben. Misschien wel de grootste economische vraag voor Nederland en Europa is in hoeverre de groei de afgelopen jaren is veroorzaakt door het extreem ruime monetaire beleid van de Europese Centrale Bank. De monetaire verruiming heeft het risico van deflatie afgewend, maar onduidelijk blijft wat het programma heeft bijgedragen aan de economische groei. Nemen we de staat van de Nederlandse huizenmarkt als graadmeter, dan kan de conclusie zijn dat die bijdrage misschien wel heel belangrijk is geweest. Daarmee zou een afbouw van het opkoopprogramma weleens een tegengesteld effect kunnen hebben.

Vergrijzende beroepsbevolking

Een ander thema dat zich lastig(er) laat duiden is wat de gevolgen zullen zijn van de wereldwijd toenemende vergrijzing. Vraag is vooral of de (relatieve) krimp in de beroepsbevolking zich laat opvangen door technologische innovatie. Ondanks alle innovatieve ontwikkelingen laat de groei van de arbeidsproductiviteit sinds de jaren '70 een dalende trend zien. Dit betekent dat de meerjarige langetermijngroei ook weleens anders uit kan pakken.

De monetaire ruimte verklaard

De Europese Centrale Bank (ECB) heeft vanaf de start van het monetaire programma in 2015 voor meer dan € 2.000 miljard aan leningen opgekocht. Dit is ruim twee keer het Nederlandse BNP. Behalve staatsleningen heeft de ECB intussen ook voor € 250 miljard aan bedrijfsleningen opgekocht. De ECB-herfinancieringsrente bedraagt vanaf 1 januari 2016 0%. Sinds 2017 betalen de banken een boeterente van 0,4% voor het stallen van gelden bij de ECB. Per 1 januari 2018 heeft de ECB het opkoopprogramma gehalveerd en in september zal duidelijk worden of en in welke vorm het programma zal worden voortgezet.

Ontwikkelingen in de mobiliteitsbranche

Digitale strijd om de klant

Net als in bijna alle andere branches is ook de Nederlandse mobiliteitsbranche in een heftige strijd verwickeld om de klant. De meest gestelde vraag zou moeten zijn: wie levert de meeste toegevoegde waarde en wat is die waarde dan? Maar een misschien nog meer bepalende vraag luidt: wie weet de klant te bereiken en van wie is de klant eigenlijk?

Digitale platforms

Klanten begeven zich meer en meer in de (digitale) wereld van data en techniek. En dat heeft zijn weerslag op de concurrentie in de markt. Niet langer zijn concurrenten alleen traditionele, herkenbare kopieën van het eigen mobiliteitsbedrijf, maar dan met een ander merk of een andere winkel. Meer en meer komt de concurrentie uit de hoek van de grote, digitale platforms; plaatsen waar veel klanten hun zoektocht starten. Dit zijn platforms van fabrikanten, grote leasebedrijven, financieel dienstverleners en inkoopcombinaties. Maar bijvoorbeeld ook van partijen als Marktplaats, Amazon en Google; stuk voor stuk platforms (deels) zonder legacy en zonder fysieke assets.

Krachten bundelen

Mobiliteitsbedrijven die klanten in dit digitale speelveld willen bereiken moeten meer doen dan traditioneel omgaan met hun producten en dienstverlening. De digitale stap is onontkoombaar, liefst zonder in te boeten aan service, kwaliteit en bereikbaarheid. Alleen: hoe doen bedrijven dat zonder het eigen bestaansrecht in te leveren? Voorbeelden van innovatieve samenwerking zijn er genoeg. En ook in de mobiliteitsbranche zoeken veel partijen deze samenwerking actief op. Via het leggen van verbindingen en door samenwerking kan de branche de krachten bundelen en inzetten om een eigen platform te creëren. Zo'n platform is volledig gericht op mobiliteit, met als sterke punten: service, kwaliteit en bereikbaarheid. En daar lijkt het huidige, traditionele businessmodel minder bij te passen.

Goede data en ondersteuning

Waar de consument mobiliteitsoplossingen zoekt, zijn bedrijven op zoek naar een meerjarig en frequent klantcontact. De keten van mobiliteit begint bij de zoektocht van de klant. Hierna helpen bedrijven bij het maken van de keuze, de manier van financiering, de verschillende servicemomenten en (zelfs) de verzekering. Op al deze stappen zullen mobiliteitsbedrijven hun rol moeten bepalen en in het verlengde daarvan hun businessmodel moeten aanpassen. Daarbij zijn goede data en (digitale) ondersteuning – naast samenwerking en de hiermee te bereiken schaalgroottes – onontbeerlijk om de doelen op een efficiënte en duurzame manier te bereiken.

“De concurrentie komt meer en meer uit de hoek van de grote, digitale platforms; plaatsen waar veel klanten hun zoektocht starten.”

Cijfers in de mobiliteitsbranche

Veranderingen in de volle breedte

Dat de mobiliteitsbranche een branche in beweging is, blijkt ook uit de cijfers. Waar autobedrijven over het algemeen nog (redelijk) goede zaken doen, zien hun collega's in de tweewielerbranche zich gesteld voor grotere uitdagingen.

In 2017 steeg het Nederlandse wagenpark naar 8,4 miljoen personenauto's en 1,1 miljoen bedrijfsauto's. Dit is een stijging van in totaal zo'n 1,4%. De enorme eindspurt in fiscaal gefaciliteerde verkopen eind 2016 bleef dit jaar logischerwijs uit. Van alle personenauto's bevindt bijna 70% zich in het segment A, B of C: de mini- en kleine auto's met een gemiddelde aanschafprijs van € 14.000 tot € 30.000.

Meer personenauto's

Waar het aantal bedrijfsauto's de afgelopen tien jaar niet is toegenomen, steeg het aantal personenauto's in deze periode met 1 miljoen; ofwel ruim 13%. Dit terwijl het inwoneraantal met slechts ruim 4% toenam. De toename van het aantal auto's in die tien jaar is bijna volledig toe te schrijven aan de verkoop van benzineauto's. In het verlengde daarvan is de te verwachten toekomstige trend van de afname van dieselauto's nog slechts zeer beperkt zichtbaar. De procentuele stijging van het aantal hybride en volledig elektrische voertuigen is opnieuw fors, al gaat het in aantallen nog altijd om een beperkt aantal van in totaal 240.000 respectievelijk 13.000 voertuigen.

Verouderd wagenpark

In 2017 komt het aantal registraties van personenauto's met 415.000 8,6% hoger uit dan in 2016 (382.000). Aantallen van meer dan 500.000 blijven echter buiten bereik. Hieruit valt te concluderen dat het wagenpark langzaam verder verouderd, ondanks de forse economische groei. Ingegeven door de gezonde economische situatie stellen BOVAG en RAI de verwachting voor 2018 op 430.000.

De groei van het aantal leaseauto's – en dan vooral de private leaseauto's – zet door. Naar verwachting zijn er intussen 100.000 private leasewagens ingezet, wat neerkomt op een stijging van ruim 30% in een jaar. Ook de verkoop van gebruikte auto's neemt verder toe tot bijna 2 miljoen. Bij 800.000 auto's gaat het om verkopen tussen eindgebruikers. Ten aanzien van duurzaamheid geldt dat de CO₂-uitstoot nauwelijks afneemt, ondanks de halvering van de ratio verbruik/gewicht. Aanvullende maatregelen zijn dan ook nodig om de afgesproken targets alsnog te gaan halen.

Minder autobedrijven

Het aantal autobedrijven neemt in 2017 af, maar de daling is minder sterk dan voorgaande jaren. Dit komt door het economisch herstel. Waren er in 2016 nog 5.344 autobedrijven (BOVAG-leden), dit jaar zijn dat er 5.320. Hiervan zijn er 2.081 dealerbedrijven; 39 minder dan in 2016 (2.120).

Veranderende tweewielermarkt

De snelle ontwikkelingen op het gebied van distributie en digitalisering zijn ook goed zichtbaar in de tweewielerbranche. Hier is in een paar jaar tijd het retaillandschap voorgoed veranderd door verdere schaalvergroting, de opkomst van retail(inkoop)-organisaties en de komst van grote internetaanbieders. Deze ontwikkelingen in combinatie met een dalende verkoop stellen tweewielerbedrijven voor enorme uitdagingen. Daarbij lijkt de tijd voorbij dat de aantallen en de marges op e-bikes nog voor enige compensatie zorgden.

Fiscale fiets

Behalve bij werkgevers raakt ook bij de overheid de fiets enigszins uit beeld. BOVAG probeert de fiscale fiets terug op de politieke agenda te krijgen en pleit voor afschaffing van de onduidelijke, ingewikkelde regelgeving om werkgevers hun werknemers weer (fiscaal) gunstig aan het fietsen te krijgen. Daarbij kijkt het met een schuin oog naar Duitsland. Hier heeft de overheid – in het licht van de vergroening van de samenleving – zeer goede fiscale regelingen in het leven geroepen.

Het autojaar 2017 in cijfers

8,4 miljoen personenauto's	415.000 registraties personenauto's
1,1 miljoen bedrijfsauto's	100.000 private leaseauto's
240.000 hybride voertuigen	5.320 autobedrijven (BOVAG-leden)
13.000 volelektrische voertuigen	2 miljoen verkochte gebruikte auto's
2.081 dealerbedrijven	

Ontwikkelingen op de weg

Meer mobiliteit, minder bezit

Door forse investeringen in volledig elektrisch rijden en onze andere manier van kijken naar 'bezit', staan de komende jaren grote veranderingen van het wegbeeld voor de deur. Daarbij is de vraag niet zozeer 'hoe' zaken zullen veranderen, maar eerder 'wanneer'.

Veel grote automerken hebben in 2017 hun doelstellingen op het gebied van elektrisch rijden kenbaar gemaakt. De meeste kiezen voor zeer forse investeringen in de ontwikkeling van volledig elektrisch rijden, wat een belangrijke wijziging in strategie is van hybride naar volledig elektrisch. Merken zoals Volvo, Volkswagen, Toyota, Mercedes, Ford en Jaguar Landrover hebben concrete doelstellingen voor 2020 en verder neergelegd. Zij willen al in 2020-2022 van een groot aantal types volledig elektrische modellen op de weg hebben. De daarbij behorende miljardeninvesteringen zijn bedoeld voor de ontwikkeling van nieuwe modellen en van de noodzakelijke accucapaciteit.

Technologische vooruitgang

Wat dit gaat betekenen voor het wegbeeld en de branche laat zich niet eenvoudig voorspellen. Is het verleden representatief, dan zal het nog een behoorlijk aantal jaar duren voordat het wegbeeld serieus verandert. Versnelt de ontwikkeling de komende jaren, bijvoorbeeld door de recent aangekondigde enorme investeringen en technologische vooruitgang, dan zou het weleens een stuk sneller kunnen gaan. Of daar op dat moment nog dezelfde overheidsstimulering voor nodig is of dat deze zelfs zal toenemen valt te bezien.

Positieve ontwikkeling

Over de zelfrijdende auto wordt inmiddels niet meer als 'hype' gesproken. Tesla is hier voorloper, al hebben de meeste merken inmiddels ook een aantal modellen voorzien van vergevorderde cameratechniek. Langzaam maar zeker schuiven we op naar steeds autonomer rijden en raken we eraan gewend dat de in de auto aanwezige techniek de veiligheid steeds beter ondersteunt. Dit zien we tegenwoordig als een positieve ontwikkeling.

Mobiliteit consumeren

Een andere belangrijke ontwikkeling is dat de moderne consument zich steeds minder interesseert voor bezit. Zeker waar het digitale consumptiegoederen betreft, zoals foto's (smartphone), muziek (Spotify) en films (Netflix). In deze gevallen zijn fysieke mediadragers in snel tempo vervangen door een veel gemakkelijkere, goedkopere, vaak betere en altijd beschikbare digitale oplossing. Voor de mobiliteitsbranche lijkt dit alles niet aan de orde. Althans: nog niet. Ook voor auto's en fietsen zijn er steeds betere oplossingen waarmee de consument flexibel, eenvoudig en goedkoop 'op maat gesneden mobiliteit' kan consumeren. Twee factoren die dit proces vertragen, zijn het relatief kapitaalintensieve karakter van (de aanschaf van) mobiliteit en de emotie van het bezitten van een 'eigen' voertuig.

“In combinatie met de technologische ontwikkelingen van de auto lijkt het een kwestie van tijd voordat we auto's kunnen aanschaffen op de manier zoals we dit ook met een (iets duurdere) smartphone doen.”

Emotionele factor

De oplossing voor de drempel van (te dure) financiering is met de komst van private lease en deelautoconcepten al deels voorhanden. De emotionele factor is bewezen minder relevant gebleken dan veel andere branches zich hadden bedacht en neemt zeker bij de jeugd en in stedelijke gebieden rap af. In combinatie met de technologische ontwikkelingen van de auto lijkt het een kwestie van tijd voordat we auto's kunnen aanschaffen op de manier zoals we dit ook met een (iets duurdere) smartphone doen.

Ontwikkelingen in de financiële sector

Balans zoeken tussen professionaliteit en flexibiliteit

Ook in de financiële sector vinden klanten via nieuwe platforms vaker hun weg naar passende oplossingen. Dit in combinatie met aangepaste regelgeving en verscherpt toezicht maakt zaken doen voor financiële instellingen minder eenvoudig. Tegelijkertijd biedt het kansen.

De financiële sector lijkt in veel opzichten dezelfde problemen te hebben als de mobiliteitsbranche. Ook hier vinden klanten via allerlei nieuwe platforms eenvoudig hun weg naar de voor hen optimale oplossing(en). Op nagenoeg elk front is regelgeving verzaamd en is sprake van aanzienlijke legacyproblemen, wat het er voor de financiële instellingen niet eenvoudiger op maakt om te concurreren met nieuwkomers. Toch zijn er ook partijen die de kansen die de nieuwe technologie hen biedt snel eigen maken en hun klanten kunnen blijven bedienen. Goed voorbeeld zijn de apps van de grootbanken. Deze zijn de afgelopen jaren doorontwikkeld tot zeer gebruikersvriendelijke oplossingen, zowel voor het meer eenvoudige betalingsverkeer als voor de meer ingewikkelde beleggings- en hypotheekaanleggenheden.

Aangescherpt toezicht

Het toezicht op de branche is net als de aanpalende regelgeving om verschillende redenen aangescherpt. Na invoering van Solvency II in 2016 heeft De Nederlandsche Bank (DNB) haar toezichtstaak nog verder en gedetailleerder opgepakt, terwijl ook de Autoriteit Financiële Markten (AFM) haar armslag fors heeft vergroot. De hieruit voortvloeiende extra onderzoeken bij alle financiële instellingen monden uit in een enorme hoeveelheid overleg en rapportages. De directe en indirecte kosten van toezicht zijn in dezelfde mate gestegen.

Doordachte regelgeving

De professionaliteit van de organisatie neemt toe, mede door de op een aantal fronten goed doordachte regelgeving. Vraag is echter of de balans niet doorslaat en financiële instellingen hierdoor steeds minder flexibel kunnen opereren. In ons sterk innovatieve en snel veranderende tijdsbeeld is juist flexibiliteit cruciaal voor de branche. Al is het maar omdat partijen en nieuwkomers van buiten de branche veelal wel flexibel zijn. Het is aan de branche om goed om te gaan met deze lastige trade-off tussen professionaliteit en flexibiliteit.

Financiële eisen

De branche lijkt de financiële eisen die voortvloeien uit Solvency II inmiddels aardig te absorberen. Tot op heden is de hierdoor verwachte consolidatie in de markt relatief beperkt gebleken. Na de overname van Delta Lloyd door Nationale Nederlanden is recent Generali opgenomen in ASR en van de Nederlandse markt verdwenen. Dit nadat de overheid het restant van haar bezit in aandelen ASR van de hand deed.

“In ons sterk innovatieve en snel veranderende tijdsbeeld is flexibiliteit cruciaal voor de branche. Al is het maar omdat partijen en nieuwkomers van buiten de branche veelal wel flexibel zijn.”

Frank Hoornenborg

Bruinsma
Verkeersopleidingen

Jennifer Jansen

Acceptant
Financieringen

Het antwoord van Bovemij

Aandacht voor digitale data en verbinding

Om ervoor te zorgen dat Bovemij aan blijft sluiten op de snel veranderende wereld om ons heen, hebben wij in 2017 verdere stappen gezet waar het gaat om het bieden van data-intelligente platformoplossingen. Zo helpen we ondernemers hun klanten een gericht aanbod te doen – dus nog succesvoller te ondernemen – en ervaren consumenten meer service en gemak.

Het doel van Bovemij is om mobiliteitsondernemers succesvol te laten ondernemen. Wij helpen hen daarbij met onze oplossingen op het gebied van verzekeringen, financieringen en data. Voor het bieden van deze oplossingen leggen we zoveel mogelijk verbindingen met partijen in de mobiliteitsbranche. En via hen met hun klanten. Met hulp van het zo [te] ontstane netwerk kunnen we alle oplossingen op het gebied van mobiliteit leveren. Op een moderne, prettige en efficiënte manier. Meer en meer gebeurt dit door middel van data-intelligente platformoplossingen.

“Onze data-oplossingen en internetplatforms zijn erop gericht om consumenten op een volledig transparante, betrouwbare en dus heldere manier te binden aan en te behouden voor het netwerk.”

Krachten bundelen

Met het gebruik van data kunnen de in het netwerk opererende ondernemers en Bovemij hun krachten bundelen in het voordeel van branche en consument. Samen leveren wij totaaloplossingen op het gebied van mobiliteit en faciliteren wij na de on- of offline start van de klant achtereenvolgens verkoop, service, onderhoud, financiering en verzekering.

Voor een goede en efficiënte uitvoering – waarin continuïteit is gewaarborgd – is het op een professionele en betrouwbare manier gebruikmaken van data cruciaal.

Integrale dienstverlening

Als gezegd: Bovemij levert verzekerings-, financierings- en data-oplossingen in mobiliteit. Met onze verzekeringsoplossingen bieden we ondernemers, bedrijven en hun werknemers en klanten op maat gemaakte verzekeringen. Onze financieringsoplossingen zorgen voor financiering en administratief gemak bij BOVAG-(lease) bedrijven. Onze data-oplossingen en internetplatforms zijn erop gericht om consumenten op een volledig transparante, betrouwbare en dus heldere manier te binden aan en te behouden voor het netwerk. En om ondernemers digitaal te ondersteunen in hun contact met de klant. Bovemij zet in op een stevige groei van deze integrale dienstverlening.

Verbindingen leggen

De recente overname van RDC, de full service informatiseerder en ICT-dienstverlener van de mobiliteitsbranche, past volledig in deze strategie. In 2016 hadden we al een aandelenbelang van 69% in RDC, op 26 april 2017 zijn de overige 31% van de RDC-aandelen overgenomen van RAI Vereniging. Met deze aankoop zijn we in de nabije toekomst in staat om mobiliteitsbedrijven en hun consumenten nog beter aan elkaar en met Bovemij te verbinden.

Gecombineerd mobiliteitsaanbod

De intensieve samenwerking met mobiliteitsbedrijven genereert een gecombineerd aanbod van mobiliteit inclusief financiële en datadienstverlening, zowel vanuit de showroom als via het internet. Meer en meer komt onze focus te liggen op de facilitering van het netwerk van mobiliteitsbedrijven om de eindklant te kunnen bedienen. De propositie naar het BOVAG-bedrijf en de eindconsument zal op maat en dus specifiek moeten zijn. Hierbij is het van groot belang dat dit netwerk en hun klanten digitaal met elkaar en met Bovemij verbonden zijn. Zo kunnen wij samen iedere klant een uniek en persoonlijk aanbod doen, waarbij service en gemak voor de consument voorop staan.

Financiële resultaten

Meer eigen vermogen, minder interne kosten

Over de gehele linie gezien was 2017 voor Bovemij een goed jaar. Zo steeg onder meer het eigen vermogen. Ook wisten we interne kosten binnen de perken te houden, mede dankzij kostenbepalende bedrijfsmaatregelen.

Financieel groepsresultaat

In 2017 steeg het resultaat voor belastingen met € 10,2 miljoen tot € 27,7 miljoen. Het eigen vermogen steeg ultimo 2017 tot € 174,1 miljoen (2016: € 159,0 miljoen). De Solvency II-ratio bedroeg eind 2017 185%; exact gelijk aan eind 2016. Terwijl als wettelijk minimum een Solvency II-ratio geldt van 100%. Bovemij hanteert intern een minimale, veilige Solvency II-ratio van 150% voor de Verzekeringsmaatschappij. Voor de Financieringsmaatschappij rekenen we met een minimale solvabiliteitsratio van 20%. Hieraan is ruimschoots voldaan, zodat we mogen concluderen dat Bovemij zich ook in 2017 ruimschoots aan de Solvency II-normeringen heeft gehouden.

Interne kosten

De interne kosten – oftewel de beheers- en personeelskosten – zijn in 2017 gedaald naar 9,8% van de verdiende premie (2016: 10,6%). Ondanks de kostenstijging vanwege de implementatie van Solvency II en het toegenomen toezicht is Bovemij er in geslaagd om de kosten niet evenredig mee te laten stijgen. Reden hiervoor is het succesvol doorvoeren van een stringent FTE beleid en focus op efficiëntere processen (LEAN) binnen het totale bedrijf. Een ander deel van de daling wordt veroorzaakt door een gewijzigde toerekening van kosten aan overige activiteiten.

Balans

In 2017 is het balanstotaal met 11,0% gestegen naar € 679,3 miljoen (2016: € 611,8 miljoen).

Deze stijging is te danken aan twee factoren:

1. De groei van de uitstaande financieringen vanuit financial lease.
2. De toevoeging van het resultaat – na aftrek van het uitgekeerde dividend – aan het eigen vermogen.

Technische voorzieningen

De technische voorzieningen stegen in 2017 met 2,9% naar € 359,1 miljoen (2016: € 349,1 miljoen). De stijging is te danken aan de groei van de verzekeringsportefeuille.

De activiteiten van Bovemij

Belangrijke stappen vooruit

Waar het gaat om onze verzekerings-, financierings- en data-activiteiten is in 2017 een aantal belangrijke stappen vooruit gezet. Zo boekten we meer premieomzet, versterkten we onze positie op de financieringsmarkt en legden we de basis voor de ontwikkeling van een digitaal ondernemersplatform.

Onze drie pijlers

De activiteiten van Bovemij N.V. zijn ondergebracht in de volgende drie pijlers:

1. **Verzekeringen**
N.V. Schadeverzekering-Maatschappij Bovemij
2. **Financieringen**
Bovemij Financieringsmaatschappij B.V.
3. **Data**
RDC B.V., BOVAG Bovemij Portaal B.V. en IsHelder B.V.

Onze verzekeringsresultaten

Verbeterde performance

De performance van onze verzekeringsactiviteiten is sterk verbeterd. Daarnaast is de samenstelling van het resultaat in positieve zin gewijzigd, dankzij een sterk verbeterd technisch resultaat uit verzekeringen. Het technisch resultaat uit verzekeringen verbeterde door een productiviteitsstijging. In 2017 hadden we te maken met twee grote brandschaden, maar die waren van beduidend minder grote omvang dan de branden in 2016. De nettoschadelast (68,0%) was in lijn met die van 2016 (67,9%). Het positieve effect op het resultaat van 2017 bleef beperkt, omdat we meer premie afdroegen aan de herverzekeraars.

Stijging aandelen en beleggingen

Het beleggingsresultaat bedroeg in 2017 € 14,6 miljoen. Dit is een toename van € 4,1 miljoen ten opzichte van 2016. Bovemij profiteerde van het sterke beursjaar, waardoor het resultaat op aandelen in 2017 met € 2,6 miljoen toenam naar € 6,6 miljoen. Het ongerealiseerde rendement op de hypotheekportefeuille bedroeg in 2017 € 1,6 miljoen (2016: € 2,8 miljoen). Waar in 2016 de waarde van de hypotheekportefeuille sterk steeg als gevolg van de dalende lange rente, zette de stijging zich in 2017 beperkter door. Verder werd door het aantrekken van de onroerend goedmarkt in 2017, de waarde van het vastgoed per eind 2017 met € 2,3 miljoen opgewaardeerd (2016: € 1,6 miljoen). Ten slotte realiseerde Bovemij in boekjaar 2017 een positief resultaat van € 0,8 miljoen uit de verkoop van haar belegging in Zonneparken Nederland B.V. De opbrengsten uit liquiditeiten waren negatief doordat de rente het gehele jaar onder nul lag.

Meer premieomzet

De netto verdiende premie nam in 2017 met € 30,3 miljoen toe naar € 354,0 miljoen. De premieomzet van Bovemij steeg in 2017 tot € 369,0 miljoen. Dit is een toename van € 33,4 miljoen oftewel 10,0% ten opzichte van 2016 (€ 335,6 miljoen). De premiegroei is gerealiseerd in een periode van macro-economische groei in een al jaren stagnerende schadeverzekeringsmarkt.

Kijken, vergelijken, kopen

In een economie die in 2017 echt op stoom is gekomen, zijn kopers steeds beter geïnformeerd. Als selectieve en kritische consumenten zoeken, vinden ze gedetailleerde en actuele informatie via onder meer prijsvergelijkingsites op internet. Pas na een grondige vergelijking van het aanbod gaan ze over tot een aankoop. Dit heeft de afgelopen jaren geleid tot een sterke prijserosie, zeker op het gebied van autoverzekeringen. Desondanks zag Bovemij de premieomzet toenemen, vooral door een toename van de premie via volmachten en verzekeringsoplossingen voor het mobiliteitsbedrijf, werknemers en klanten van mobiliteitsbedrijven.

Verwerking volmachten

In boekjaar 2017 is binnen de volmachten overgestapt op een andere verwerking. Zo wordt de verdiende premie op dagbasis berekend, wat resulteert in een nauwkeurigere bepaling van de premiereserve. Verder worden de volmachten, waarvan de cijfers eerder op kwartaalbasis achteraf werden verwerkt, nu op maandbasis verwerkt. Gevolg is dat voor een groot deel van de volmachten, twee maanden extra (geboekte en verdiende) premie zijn verantwoord. Door deze twee maanden extra geboekte en verdiende premie is in boekjaar 2017 eenmalig € 9,3 miljoen extra verdiende premie verantwoord. Exclusief deze boekingswijziging bedroeg de premieomzetstijging 7,2%. Voor een verdere toelichting verwijzen wij naar de 'Schattingswijzigingen volmachten in 2017' (pagina 61).

“De verdiende premie steeg met 9,4%, terwijl de combined ratio naar 94,6% verbeterde.”

Op maat gemaakt, op maat bediend

Bovemij bedient de mobiliteitsbranche met op maat gemaakte verzekeringsoplossingen voor:

- het mobiliteitsbedrijf;
- de ondernemer;
- haar werknemers;
- de klanten van het mobiliteitsbedrijf (in samenwerking met het bedrijf).

Brancheverbreiding en risicospreiding

De distributie van onze verzekeringen verloopt in belangrijke mate direct of via het mobiliteitsbedrijf. Op het gebied van inkomensverzekeringen werkt Bovemij aan brancheverbreiding door middel van zorg-, verzuim- en arbeidsongeschiktheidsverzekeringen. Ook bieden we alle aanvullende dienstverlening op het gebied van preventie, begeleiding en re-integratie. Een steeds belangrijkere rol in het geheel is rechtshulp, voor het grootste deel uitgevoerd door de speciaal hiertoe opgerichte Stichting Rechtsbijstand Mobiliteitsbranche en de afdeling Rechtshulp van Bovemij. In het kader van risicospreiding en groei werkt Bovemij daarnaast al jaren samen met een groot aantal externe volmachtbedrijven op andere markten. De afdeling Volmachten van Bovemij is de afgelopen jaren uitgegroeid tot een belangrijke tak die vanwege de specifieke aard ook een eigen inrichting binnen de groep heeft.

Stabiel schadepercentage

Het schadepercentage bleef in boekjaar 2017 met 68,0% nagenoeg ongewijzigd ten opzichte van het nettoschadepercentage van 67,9% over boekjaar 2016. De grootste oorzaken voor het relatief hoge schadepercentage zijn de toenemende letselschaden en de door prijsdruk ontoereikende premies voor autoverzekeringen. Door deze combinatie is het resultaat op WA-autoverzekeringen fors negatief. Het schadebeeld over boekjaar 2016 werd sterk beïnvloed door omvangrijke brand- en stormschaden die resulteerden in een € 5,1 miljoen hogere nettoschadelast en een € 3,7 miljoen lagere verdiende premie. Ondanks het uitblijven van omvangrijke stormschaden in 2017 bedraagt de nettoschadelast uit brandschaden met een schadebelang groter dan € 70.000 in boekjaar 2017 € 4,5 miljoen. Daarbij werd € 2,3 miljoen additionele herverzekeringpremie afgedragen, waarmee het resultaatteffect in boekjaar € 6,7 miljoen bedraagt.

Spanningsveld autoverzekeringen

Via intensieve samenwerking met autobedrijven, goede risicobeheersing en preventiemaatregelen proberen we de relatieve schadelast structureel te verlagen. Daarnaast is het van groot belang om de premiestelling af te stemmen op specifieke risico's. Dit leidt vooral bij consumentenverzekeringen tot een spanningsveld

tussen enerzijds concurrerende tarieven en anderzijds rendementsdoelstellingen. Zeker bij autoverzekeringen is meer en meer sprake van een gedifferentieerde premiestelling, afhankelijk van een groot aantal parameters. Bovemij hanteert voor autoportefeuilles een premiemodel, waarbij we de betere risico's belonen en door goede selectie het rendement optimaliseren. Desondanks is de premie-schade-verhouding op autoverzekeringen (zeker het WAM-risico) in de hele markt onder een kritische grens beland. Forse premie-aanpassingen zijn noodzakelijk om het rendement weer op orde te krijgen.

Onze financieringsresultaten

Duidelijke meerwaarde

Onze tak Financieringen heeft een unieke positie verworven in de financieringsmarkt. Door ons aanbod van administratieve ondersteuning, advisering en financiering kunnen BOVAG-autobedrijven hun eigen leasevloot opbouwen of vergroten. Bovendien stellen we dezelfde bedrijven, door onze intensieve samenwerking en bundeling van de krachten in het netwerk in staat, om betere tarieven te realiseren dan als ze dit op eigen kracht zouden moeten doen. Het op deze manier koppelen van de belangen van BOVAG-bedrijven met de belangen van Bovemij maakt dat ons organisatie-onderdeel Financieringen duidelijke meerwaarde kan leveren. Financieringen draagt bij aan het rendement van BOVAG-bedrijven én aan een verdere versteviging van de relatie met hun klanten.

Gefinancierde voertuigen

Uit 2017 is het aantal aan leasemaatschappijen gefinancierde voertuigen toegenomen tot 11.708 (plus 47,1%). Deze vertegenwoordigen samen een boekwaarde van € 197,7 miljoen (plus 55,0%). Het aantal aan eindklanten gefinancierde voertuigen nam toe tot 1.226, met een boekwaarde van € 18,3 miljoen (plus 519,5%). In 2017 nam het totaal aantal gefinancierde voertuigen met 4.775 (plus 58,5%) toe naar 12.934. De totale uitstaande financiering steeg met € 70,2 miljoen (plus 55,0%) naar € 197,7 miljoen.

Interne versterking

In 2017 hebben we de interne organisatie versterkt om de toekomstige groei te kunnen faciliteren en de interne beheersing te verbeteren. Medio 2017 is een project gestart om de bestaande financieringslijnen te vergroten. In maart 2018 zijn deze financieringsovereenkomsten ondertekend. Voor de details verwijzen we naar de 'Gebeurtenissen na balansdatum' (pagina 84).

“De totale uitstaande financiering steeg met € 70,2 miljoen (plus 55,0%) naar € 197,7 miljoen.”

Toegenomen financieringsresultaat

Het resultaat uit financieringen nam toe naar € 0,2 miljoen. Ten opzichte van 2016 verbeterde zowel de gemiddelde brutomarge als de gemiddelde beheerskosten per contract. In 2018 wordt een aanzienlijke groei verwacht van het resultaat voor belastingen.

Onze data-resultaten

RDC-activiteiten

In 2017 zijn alle aandelen RDC in het bezit gekomen van Bovemij. Per 1 januari 2017 zijn de activiteiten van RDC volledig meegeconsolideerd in de cijfers van Bovemij N.V. De omzet van RDC nam, pro forma, in 2017 met 2,5% toe ten opzichte van 2016. Het resultaat voor belastingen van RDC bedroeg € 1,0 miljoen in boekjaar 2017: een pro forma verbetering met € 0,4 miljoen ten opzichte van 2016. In 2017 heeft RDC de fundamenten gelegd voor standaardisatie van haar dienstverlening aan haar klanten. In 2018 worden deze projecten volledig geïmplementeerd.

Productontwikkeling RDC

In 2017, het 50e jaar van haar bestaan, had RDC een aantal grote projecten onderhanden. Op het gebied van technologische innovatie is gestart met het onderbrengen van applicaties in de cloud. Hiermee wordt de beschikbaarheid en continuïteit van de toepassingen sterk verbeterd. Ook kan de implementatie van nieuwe releases worden versneld. Het streven is om voor het einde van 2018 alle applicaties gemigreerd te hebben. Daarnaast zijn er op allerlei producten vernieuwingen doorgevoerd.

INDI 2.0

Voor de zomer van 2017 is het nieuwe INDI-platform geïntroduceerd. Dit platform zorgt voor de datakwaliteit van klanten en voertuigbezit in dealermanagementsystemen en de synchronisatie van deze gegevens binnen een merkorganisatie. In deze versie van het platform wordt veel meer data gecontroleerd en verrijkt, kan dat veel vaker en wordt ook meer ondersteuning ingevuld om te voldoen aan de AVG (privacywetgeving).

Onboard

Voor autotransport en takel- en bergingsbedrijven is een moderne mobiele applicatie ontwikkeld. De applicatie wordt door chauffeurs gebruikt om opdrachten te ontvangen, de status te volgen en de uitvoering af te melden. Deze 'Onboard'-applicatie wordt gebruikt via een smartphone. Deze innovatie is positief ontvangen in de markt.

Automotive Retail Dashboard

De statistische marktinformatie van RDC zet al tientallen jaren een standaard in de markt. In 2017 is deze informatie nog toegankelijker geworden voor retailers. Een mobiliteitsbedrijf kan nu de eigen jaar-KPI's opgeven in het Automotive Retail Dashboard, waarna elke maand via executive dashboards inzicht gegeven wordt in de performance van het bedrijf; geautomatiseerde managementinformatie voor de retailer.

Data science

Binnen RDC is een data science-team gestart met het ontdekken van nieuwe inzichten uit de enorme hoeveelheid data (big data) waarover RDC beschikt. Doel is om meer waarde te halen uit de gegevens. Inmiddels zijn verschillende waardevolle inzichten ontdekt en is ook een aantal praktijkproeven uitgevoerd. Zo wordt de 'verkoopvoorspeller' inmiddels vertaald in producten.

“Het resultaat voor belastingen bedroeg in 2017 € 1,0 miljoen; de omzet steeg met 2,5%.”

Overige (niet gecontinueerde) data-activiteiten

Het resultaat op overige bedrijfsonderdelen is opgebouwd uit een verlies van € 2,0 miljoen op Helder. Het bestuur heeft besloten om samen met BOVAG te investeren in viaBOVAG. Verdere investeringen in het digitale platform Helder zijn hiermee vervallen. In plaats daarvan wordt Helder een lease-label voor BOVAG-bedrijven die hun klanten een heldere leaseoplossing willen bieden. Verder is binnen de holding een verlies van € 3,9 miljoen voor belastingen gerealiseerd. Een groot deel van deze kosten zijn gemaakt voor strategische projecten (1,7 miljoen).

Besturing

De besturing van Bovemij vindt plaats vanuit de Raad van Bestuur (RvB). Hieronder valt een aantal directies. De vier RvB-leden werken volgens een daartoe opgesteld directiereglement en nemen beslissingen op basis van unanimiteit.

Ieder RvB-lid heeft een aantal primaire aandachtsgebieden, te weten:

- René Leander (voorzitter, strategie, financiën, risicomangement);
- Hans Wittenberg (vicevoorzitter);
- Coen Post (lid, commercie);
- Renate Leander (lid, organisatieontwikkeling).

Onze stafafdelingen

De gecentraliseerde stafafdelingen ICT, Human Resource Management (HRM), Facilitaire Zaken (FZ), Marketing & Productontwikkeling (MP&O) en Financiële Administratie (FA) zijn verantwoordelijk voor de dagelijkse gang van zaken waar het gaat om onze drie pijlers verzekeringen, financieringen en data-activiteiten. De sleutelfuncties Risk Management, Actuariaal, Compliance en Internal Audit spelen een steeds grotere rol. Sinds de invoering van Solvency II moet Bovemij veel uitgebreider, gedetailleerder en frequenter

dan daarvoor over alle facetten van bedrijfsvoering aan DNB rapporteren, in plaats van alleen over de financiële bedrijfsvoering. Bovemij voldoet aan alle eisen die Solvency II stelt, zowel voor wat betreft solvabiliteits-, inrichtings- als rapportage-eisen. Hiervoor zijn aanzienlijke investeringen in mensen en middelen nodig geweest.

Structuurwijziging door strategiewijziging

De groei van Bovemij in de pijlers financieringen en data heeft niet alleen invloed op de organisatieontwikkeling, maar ook op de financiële huishouding en de governance. Ook heeft deze groei invloed op hoe toezichthouder DNB acteert in relatie tot Bovemij. De N.V. Schadeverzekering-Maatschappij Bovemij staat als vergunninghoudende Verzekeringmaatschappij rechtstreeks onder toezicht van DNB (solo-toezicht). Bovemij N.V. staat als hoofd van de groep ook onder toezicht van DNB aangezien de verzekeringsactiviteiten, gemeten in balanstotaal, meer dan 80% van de totale activiteiten uitmaken. De groep wordt daarmee geacht verzekeringsactiviteiten te verrichten. Dit betekent dat alle Bovemij-activiteiten onder toezicht van DNB (groepstoezicht) vallen.

Bovemij is een structuurvenootschap die voldoet aan het structuurregime. Voor een overzicht van de juridische structuur verwijzen we naar pagina 62 onder 'Grondslagen voor consolidatie'.

Inspelen op toezichtwijziging

Door de sterke groei van de niet-verzekeringsactiviteiten (financieringen en data) zal deze manier van toezicht door DNB – zeer waarschijnlijk in 2018 – wijzigen. Hiermee komt wellicht het groepstoezicht te vervallen. Het solo-toezicht op de N.V. Schadeverzekering-Maatschappij Bovemij, de Verzekeraar, blijft ongewijzigd van kracht. Vooruitlopend op het besluit van DNB heeft Bovemij haar organisatie versterkt en voorbereid op de komende wijziging in het toezicht.

Dit blijkt onder meer uit het:

- versterken van de sleutelfuncties (Internal Audit, Actuariaal, Compliance en Risk Management);
- aantrekken van Commissarissen bij de Verzekeraar;
- aanpassen van de statuten van de Verzekeraar;
- opnieuw inrichten van het integraal Risk Management van de groep;
- formaliseren van intragroeptransacties.

Solvabiliteit

Opnieuw boven de 180%

Met ingang van 1 januari 2016 is de nieuwe Europese wetgeving Solvency II formeel van kracht.

Voor de berekening van de solvabiliteit wordt uitgegaan van het beschikbare standaardmodel. De solvabiliteit van Bovemij, uitgedrukt als percentage van het beschikbare eigen vermogen afgezet tegen het minimaal benodigde vermogen berekend onder Solvency II, is ultimo 2017 uitgekomen op 185% (2016: 185%). De solvabiliteit blijft daarmee, ondanks de sterke groei in die periode, voor het vijfde opeenvolgende jaar boven de 180%. Voor een overzicht met de relevante risico's en assumpties in de berekening verwijzen we naar pagina 100.

Solvabiliteitsvereisten (in miljoenen euro's)	%	2017	2016
Wettelijk vereist	100	103,8	95,4
Intern minimumniveau	130	135,0	124,0
Intern vereiste niveau	150	155,8	143,0
Intern streefniveau (appetite)	170	176,5	162,1
Aanwezig	185	192,1	176,3

Liquiditeit

De liquiditeit (nettokaspositie) is per saldo met € 41,2 miljoen gedaald, hoofdzakelijk als gevolg van de sterke groei van de Financieringsmaatschappij.

Vooruitblik: uitdagingen omzetten in succes

Bovemij wil de enorme uitdagingen die wij voor ons zien omzetten in succes. De sleutel voor dit succes ligt in de co-productie en een intensieve samenwerking met ondernemers in de branche en BOVAG. De noodzakelijke ingrediënten om dit de komende jaren voor elkaar te krijgen zijn in ruime mate aanwezig. Iedereen in Nederland is immers klant van BOVAG, wat komt door goed ondernemerschap en het op hoog niveau leveren van kwaliteit en service. Ook in een snel veranderende digitale wereld zijn wij gezamenlijk in staat de consument te voorzien van alle gewenste vormen van mobiliteit. We stellen onszelf als doel om de komende jaren ons belang voor de branche fors te laten toenemen en uit te groeien tot een leidend financieel en datadienstverlener in mobiliteit.

Bovemij bedankt ...

Wij bedanken graag iedereen die het ons mogelijk heeft gemaakt 2017 succesvol af te sluiten. Dit geldt in het bijzonder voor onze klanten, BOVAG-leden, BOVAG, partners, certificaathouders en alle medewerkers van Bovemij.

René Leander, Hans Wittenberg, Renate Leander en Coen Post

“Het is ons doel om de leidend financieel en datadienstverlener in mobiliteit te worden. Op een manier die past bij deze tijd: via portalen! En dat doen we samen met het netwerk.”

- René Leander

“Met onze portalen gaan we alles doen op het gebied van mobiliteit. Voor alle consumenten. Voor alle merken, nieuw en gebruikt. Voor alle voertuigen. Op een kwalitatief hoogstaande manier.”

- Coen Post

“BOVAG zit in de haarvaten van ons bedrijf. Samen met BOVAG, ons netwerk en onze bedrijfsmatige klanten zorgen we ervoor dat de mobiliteitsbranche vitaal blijft. Solidariteit staat voorop!”

- Hans Wittenberg

“Met de persoonlijke aanpak, oplossingsgerichtheid en kennis van zaken van onze 700 collega's gaan we samen met u en de branche vooruit. En daar worden wij blij van!”

- Renate Leander

Gerlach Cerfontaine
Voorzitter

Rutger Koopmans
Lid

Bertho Eckhardt
Lid

Verlag van de Raad van Commissarissen

Strategische ontwikkelingen

Bovemij heeft in 2017 nieuwe, concrete stappen gezet in de strategische ontwikkeling van het bedrijf. Zo slaagt het Verzekeringsbedrijf er steeds beter in om samen met mobiliteitsbedrijven full-service verzekeringsoplossingen in de markt te zetten. Verder is het Financieringsbedrijf opnieuw fors in omvang toegenomen en daarmee in de volgende groeifase beland. De derde pijler 'data' wordt na de aankoop van RDC en met de lancering van het nieuwe internetplatform viaBOVAG stevig verankerd binnen de organisatie.

Andere aanpak

Deze verbreding van 'verzekeraar' naar 'financieel en datadienstverlener in mobiliteit' vraagt om een andere aanpak van het bedrijf, op alle fronten. In het geval van de verzekeringsactiviteiten is daarbij veel aandacht voor alle aspecten van Solvency II. Wat de financieringsactiviteiten betreft vraagt de externe financiering – deels via de Verzekeraar en grotendeels via banken – van deze activiteiten om een professionele, transparante bedrijfsvoering. Voor een goede omgang met data zal behalve aan de datakwaliteit op zich ook zeer veel aandacht worden besteed aan alle aspecten van privacy. In 2017 heeft de Raad van Commissarissen (RvC) veel aandacht besteed aan de integratie van RDC en het daardoor veranderende risicoprofiel van de groep.

Extra toegevoegde waarde

Deze derde stap maakt de rol van Bovemij als dienstverlener in de mobiliteitsbranche in de toekomst nog belangrijker. Daar zijn we van overtuigd. Door de combinatie van financiële dienstverlening, het leveren van data-oplossingen en deelname aan internetplatforms, voegt Bovemij veel waarde toe waarmee het de branche optimaal kan bedienen. Dit gebeurt meer en meer in samenwerking met de mobiliteitsbedrijven. Het extra netwerksynergie-effect dat hierdoor ontstaat, stelt Bovemij in staat om nagenoeg alle aspecten van mobiliteit aan de consument te leveren.

Kracht netwerk benutten

Waar de economie floreert en internationaal records worden gebroken, heeft de mobiliteitsbranche in Nederland

het zwaar. Dit is deels te wijten aan overheid en regulering, maar ook aan de veroudering van de bestaande bedrijfsmodellen in de branche. Al jaren is sprake van een discrepantie tussen hoe bedrijven de consument benaderen en de eisen en wensen van de consument. Het is echter niet eenvoudig om van binnenuit een andere benaderingswijze in te zetten in een branche die flink is gesegmenteerd en waar het gaat om relatief grote investeringen per bedrijf. Juist daar kan Bovemij de branche ondersteunen. Door in samenwerking meer en meer de kracht van het netwerk te benutten en door samen steeds slimmere oplossingen te bedenken. Hiermee behouden we de marges, die er wel degelijk zijn, voor de branche.

Relatie Bovemij-BOVAG

In 2017 is ook veel aandacht besteed aan de relatie met grootaandeelhouder BOVAG. Via het aandeelhouderschap van BOVAG en een flink aantal BOVAG-ondernemers vloeien alle inkomsten weer direct terug de branche in. Daarnaast is ook de strategische samenwerking met BOVAG van groot belang. Niet alleen voor Bovemij en BOVAG, maar ook voor de BOVAG-leden die voor een belangrijk deel de klanten en partners van Bovemij vormen. De kracht van het merk BOVAG komt naar voren in verschillende Bovemij-proposities, zoals de BOVAG-autoverzekering. In 2017 is in deze strategische samenwerking een belangrijke, volgende stap gezet in de vorm van de oprichting van mobiliteitsplatform viaBOVAG dat in de eerste helft van 2018 live gaat. Hier zijn we enorm trots op.

Risicomanagement

Alle hiervoor geschetste ontwikkelingen vragen om een financieel gezonde onderneming. De RvC heeft dan ook veel oog voor risicomanagement: welke aspecten dragen op welke wijze bij en welke risico's horen daarbij? Is er voldoende balans in de organisatie? Een veel besproken onderwerp is de risk appetite, zowel op holding niveau als binnen de onderdelen in de groep. De zogenaamde second line of defence – de onafhankelijk opererende sleutelfunctionarissen op het gebied van compliance, risk en actuarieel – speelt daarbij een zeer belangrijke rol. Ook de internal audit functie is de afgelopen jaren in kracht toegenomen. Deze levert de organisatie en de Raad van Commissarissen (RvC) periodieke rapportages op alle relevante gebieden die vooraf zijn vastgesteld en vastgelegd in het audit plan.

Samenstelling en deskundigheid RvC Bovemij N.V.

Dit jaar is de samenstelling van de RvC door het aftreden van de heer H. Duthler op één positie gewijzigd.

De RvC van Bovemij N.V. en van N.V. Schadeverzekering-Maatschappij Bovemij bestaat uit:

- de heer G.J.N.H. (Gerlach) Cerfontaine (voorzitter);
- de heer R. (Rutger) Koopmans (lid);
- de heer L.C.H. (Bertho) Eckhardt (lid).

De huidige zittingstermijn van de heer Koopmans loopt tot en met de Algemene Vergadering van 2018. De heer Koopmans wordt door de RvC voorgedragen voor herbenoeming voor een periode van twee jaar tot en met de AvA in april 2020.

Getoetst op geschiktheid

De leden van de Raad van Commissarissen en de Raad van Bestuur van Bovemij N.V. en N.V. Schadeverzekering-Maatschappij zijn door DNB en AFM getoetst op geschiktheid en betrouwbaarheid. DNB heeft haar toetsing verder uitgebreid naar alle beleidsbepalende functionarissen van Bovemij. Ook zij zijn intussen allemaal getoetst en geschikt bevonden.

Verscherpt toezicht op de financiële sector

Het is belangrijk om vast te stellen dat Bovemij in een goede relatie met DNB werkt aan de invoering van de noodzakelijke aspecten van toezicht en dat hierin telkens ook alle relevante mijlpalen worden gehaald.

DNB signaleerde voor 2017 voor de branche een aantal belangrijke risico's:

- lage rente (en rentestijging);
- technologische innovatie;
- verandervermogen;
- complexiteit wet- en regelgeving;
- terrorismefinanciering;
- klimaatrisico's;
- financieel-economische en politieke risico's.

In 2018 zijn de meeste van deze risico's overeind gebleven of zelfs toegenomen. Een aspect dat recent meer en meer aandacht krijgt, is het door toenemende digitalisering toegenomen risico van cyberaanvallen en datakwaliteit. Bovemij is zich sterk bewust van deze risico's en wapent zich daar ook tegen. Voor al deze aspecten is veel aandacht van het bestuur en de RvC. Waar nodig worden in goed overleg, ook met de toezichthouder, aanvullende maatregelen genomen.

Groeps- en solotoezicht

Al jaren staat Bovemij als groep onder toezicht van DNB. Dit omdat we tot nu toe geen of nauwelijks andere activiteiten ontplooiden dan verzekeringsactiviteiten. Met de sterke groei van de Financieringsmaatschappij en ook de data-activiteiten neemt het relatieve belang in omvang van de verzekeringsactiviteiten af. De Verzekeringsmaatschappij staat overigens ook rechtstreeks onder toezicht van DNB, ook wel solotoezicht genoemd. Op een aantal aspecten wordt uitsluitend groepsrapportages verstrekt, op een aantal aspecten alleen verzekeringsaspecten en op weer een aantal wordt dubbel gerapporteerd. De verder te verwachten groei van de financierings- en data-activiteiten is regelmatig onderwerp van gesprek, ook met DNB. Dit zal er zeer waarschijnlijk toe leiden dat DNB in de loop van 2018 een uitspraak zal doen over de wenselijkheid van het blijven voortbestaan van het groepstoezicht. Wat vast staat is dat het solotoezicht gehandhaafd blijft.

Splitsing Holding en Verzekeraar

Het (mogelijk in 2018) vervallen van het groepstoezicht zal leiden tot een aantal wijzigingen in de governance van het bedrijf. De belangrijkste wijziging is dat in dat geval niet langer een personele unie kan blijven bestaan tussen de RvC van Bovemij N.V. (de Holding) en de N.V. Schadeverzekering-Maatschappij Bovemij (de Verzekeraar). Vooruitlopend op deze te verwachten wijziging heeft de RvB in nauw overleg met de RvC besloten om op de AvA van 20 april 2018 voor te stellen om met ingang van april 2018 de RvC van de holding en de RvC van de Verzekeraar te splitsen. De RvC van de Verzekeraar zal dan bestaan uit drie leden, van wie twee leden onafhankelijk zullen zijn. De voorzitter van de RvC van de Holding is en blijft gelijk aan de voorzitter van de Verzekeraar. Vooruitlopend op deze te verwachten wijziging heeft de RvB in nauw overleg met de RvC besloten om na de AvA van 20 april 2018 de personele bezetting van de RvC van Bovemij N.V. en de RvC van N.V. Schadeverzekering-Maatschappij Bovemij formeel te splitsen. Hierover is vooraf overleg gevoerd met de aandeelhouders en DNB. De bezetting van de RvC van Bovemij blijft ongewijzigd. Bovemij heeft ervoor gekozen om de voorzitter van beide Raden van Commissarissen als verbindende schakel te laten functioneren. De RvC van de Verzekeraar zal dan bestaan uit drie leden, van wie twee leden onafhankelijk zullen zijn.

De bezetting van de RvC van N.V. Schadeverzekering-Maatschappij Bovemij is vanaf die datum als volgt:

- De heer G.J.N.H. (Gerlach) Cerfontaine (voorzitter);
- De heer E. (Erno) Kleijnenberg (lid);
- vacature (lid).

Werving derde RvC-lid Verzekeraar

De DNB-procedure voor de heer Kleijnenberg is positief afgerond en de procedure voor de werving van een derde RvC-lid van de Verzekeraar is inmiddels in volle gang. De heer Kleijnenberg zal worden voorgedragen op de Algemene Vergadering van de N.V. Schadeverzekering-Maatschappij d.d. 20 april 2018 voor een eerste zittingstermijn van vier jaar.

Voor de verdere ontwikkeling van de onderneming is het belangrijk om de toekomstige opbouw en bezetting van de RvC zodanig te kiezen dat we tegemoet komen aan de eisen en wensen van alle voor de onderneming relevante stakeholders, zowel intern als extern. Daarin is de onderneming in een open communicatie met de aandeelhouders de afgelopen jaren bijzonder succesvol geweest.

Financiële belangen van commissarissen in Bovemij

Eén lid van de Raad van Commissarissen houdt direct of indirect certificaten van aandelen van Bovemij. De heer Koopmans houdt 1.000 (2016: 1.000) certificaten.

Vergaderingen

In het verslagjaar 2017 kwam de Raad van Commissarissen zeven keer in aanwezigheid van de Raad van Bestuur in reguliere vergaderingen bijeen. Tijdens deze vergaderingen zijn op specifieke onderwerpen verschillende functionarissen uit de organisatie, onder wie de sleutelfunctionarissen uitgenodigd om nadere toelichting te geven. Ook vonden twee vergaderingen plaats in aanwezigheid van de accountant (EY) en een vergadering in aanwezigheid van de externe actuaaris (PwC). Daarnaast werden vier vergaderingen met de Raad van Bestuur volledig gewijd aan bijzondere thema's, waaronder de Strategie 2020, het beleggingsbeleid, de investeringen en beheersing van de ICT en de relatie met groot aandeelhouder BOVAG. In het bijzonder is aandacht besteed aan de strategische ontwikkeling van de Financieringsmaatschappij, het nieuwe internetplatform viaBOVAG en de overname en invlechting van RDC.

Samenwerking BOVAG en Bovemij

Ook het toegenomen externe toezicht en het kapitaal-, dividend- en beleggingsbeleid in relatie tot de Strategie 2020 kwamen uitvoerig aan de orde. In het kader van de strategie vond opnieuw een aantal gesprekken plaats met grootaandeelhouder BOVAG. In deze gesprekken is de strategie van Bovemij en de huidige en toekomstige strategische samenwerking uitvoerig besproken en vastgelegd in een beleidsnotitie. Ook de komende jaren zal veel aandacht zijn voor de samenwerking tussen BOVAG en Bovemij, bijvoorbeeld waar het gaat over de verdere ontwikkeling van viaBOVAG: het online mobiliteitsplatform voor en door de BOVAG leden.

Andere belangrijke gesprekspartners

De Raad van Commissarissen vergaderde daarnaast twee keer zonder aanwezigheid van de Raad van Bestuur. Ook sprak de Raad van Commissarissen, zonder aanwezigheid van de Raad van Bestuur, dit jaar met de Ondernemingsraad over alle voor hen relevante actuele ontwikkelingen.

Samenstelling Raad van Bestuur

De Raad van Bestuur van Bovemij N.V. bestaat uit René Leander (voorzitter), Hans Wittenberg (vicevoorzitter), Coen Post (commercie) en Renate Leander (organisatieontwikkeling). De Raad van Commissarissen ondersteunt de Raad van Bestuur met advies en besteedt veel aandacht aan de ontwikkeling van de leden van de Raad van Bestuur, de Identified Staff en de sleutelfunctionarissen (de actuariële, risicomanagement-, compliance- en internal auditfuncties).

Nevenfuncties

De leden van de Raad van Bestuur vervulden de volgende nevenfuncties:

- René Leander is lid van de Raad van Commissarissen van Baker Tilly Berk N.V.
- Hans Wittenberg is lid van de Raad van Commissarissen van Ruvabo Holding B.V.

Beloning Raad van Bestuur

Met ingang van 2015 is de Wet Beloningsbeleid Financiële ondernemingen ingevoerd. Bovemij past deze wet, waarin de maximale variabele beloning van de Raad van Bestuur tot 20% van het vaste salaris is beperkt, toe. In 2015 is in Nederland ook de maximaal toegestane pensioenopbouw aangepast. De Raad van Commissarissen heeft de aan de Raad van Bestuur toekomende opbouw boven het fiscale maximum van € 100.000,- (inclusief indexatie) gecompenseerd. De hoogte van deze compensatie wordt jaarlijks extern gevalideerd en maandelijks uitbetaald. De reikwijdte van de Regeling Beheerst Beloningsbeleid is per 1 januari 2017 ingeperkt en is daarmee niet meer van toepassing op verzekeraars. Het beloningsbeleid voor de Raad van Bestuur is in 2017 niet gewijzigd.

Solvabiliteit, kapitaal- en dividendbeleid

De Raad van Commissarissen heeft veel aandacht gevraagd voor de financiering en de solvabiliteit van Bovemij N.V. en de onderdelen van het bedrijf, in het bijzonder de Verzekerings- en de Financieringsmaatschappij. In geval van tegenvallende bedrijfsresultaten en/of de stroever dan verwachte uitrol van het strategisch plan moet Bovemij kunnen bogen op een gedegen solvabiliteit, daarbij rekening houdend met alle externe toezichtkaders. De uitvoering van de strategie en het tegelijkertijd onder alle omstandigheden borgen van de benodigde solvabiliteit kan de komende jaren impact hebben op de hoogte van het jaarlijks uit te keren dividend.

Actualiseren kapitaalbeleid

Bovemij heeft in 2017 haar kapitaalbeleid geactualiseerd. Het geactualiseerde kapitaalbeleid is gebaseerd op het aangepaste wettelijk kader van Solvency II en vervolgens afgestemd met DNB. Het kapitaalbeleid van de Verzekeraar maakt weliswaar onderdeel uit van het kapitaalbeleid van de groep, maar wordt ook separaat getoetst.

Vereisten en eisen

Het dividendbeleid – onderdeel van het kapitaalbeleid – is in 2017 ongewijzigd gebleven. De onderneming streeft een uitkering van 30% van het nettoresultaat als dividend na. De interne normen voor Solvency II zijn bepalend om vast te stellen of er voldoende ruimte is voor dividend. Daarbij wordt achtereenvolgens gekeken naar de solvabiliteitsvereisten van de Verzekeraar en de solvabiliteitseisen van de groep. Bovemij hanteert voor de groep en voor de Verzekeraar de volgende grenzen:

- **Gewenste minimale Solvency Capital Ratio (SCR): 170%**
De SCR van 170% is een comfortabele grens. Hierop wordt gestuurd in het premiebeleid van de Verzekeraar en het financieringsbeleid van de groep.
- **Minimale SCR in relatie tot dividend: 150%**
Bij een SCR van minder dan 150% wordt geen dividend uitgekeerd. Bij een solvabiliteit tussen 150% en 170% is dit mogelijk maar niet waarschijnlijk.
- **Minimale solvabiliteit: 130%**
De SCR van 130% beschouwt Bovemij als de minimaal noodzakelijk geachte solvabiliteit.

Als onderdeel van het dividendbeleid geldt een minimumdividend van € 425.000,- per jaar.

Dividend en decharge

Statutair ligt de bevoegdheid voor het reserveren van (een gedeelte) van de jaarwinst bij de directie van de vennootschap, onder goedkeuring van de Raad van Commissarissen. De Algemene Vergadering stelt de jaarrekening vast, inclusief het daarin opgenomen dividendvoorstel. De Raad van Bestuur heeft overeenkomstig artikel 39 van de statuten een voorstel gedaan aan de Raad van Commissarissen betreffende de winstbestemming.

Dividenduitkering

Met inachtneming van het kapitaalbeleid van Bovemij N.V. wordt voorgesteld om 70% van het resultaat na belastingen toe te voegen aan de overige reserves en dus 30% van het resultaat na belasting uit te keren als dividend. Het dividend bedraagt € 6.511.000 (2016: € 3.968.000) voor uitkering op de (certificaten van) gewone aandelen. Dit komt neer op € 0,64 per (certificaat van) gewoon aandeel (2016: € 0,39). Dit voorstel staat ter beschikking van de Algemene Vergadering en is nog niet in de jaarrekening verwerkt.

Decharge verlenen

De Raad van Commissarissen keurt op basis van artikel 39 van de statuten dit voorstel goed. Wij adviseren u de jaarrekening conform artikel 37 van de statuten vast te stellen. Wij vragen u decharge te verlenen aan de leden van de Raad van Bestuur voor hun bestuur in 2017 en aan de leden van de Raad van Commissarissen voor het uitgevoerde toezicht in 2017.

Tot slot: samenwerking, groei en zichtbare voordelen

Bovemij is als onderneming volop in beweging. De strategische verbreding van de activiteiten en de distributie zoals vastgelegd in het strategisch plan, hebben duidelijk vorm gekregen door de uitbouw van de financieringsactiviteiten en de inrichting van de datatak van het bedrijf. In het bijzonder zijn de twee portalen, het Ondernemersportaal en het samen met BOVAG opgerichte mobiliteitsportaal via BOVAG hiervan het uitvloeisel. Bij alle activiteiten staat de samenwerking met de branche voorop, waarbij elk initiatief wordt getoetst aan meerwaarde voor het netwerk. De groei van de onderneming gaat gepaard met een uitstekende rentabiliteit, terwijl de financiering van de onderneming robuust blijft. De winstgevendheid is vooralsnog toe te schrijven aan de verzekeringsactiviteiten, maar de samenwerking tussen de verschillende onderdelen leidt nu al tot duidelijk zichtbare voordelen voor Bovemij en het netwerk.

Leidersrol in mobiliteit waarmaken

De Raad van Commissarissen complimenteert de Raad van Bestuur met de strategische route en ambitie en de behaalde resultaten. De Raad van Commissarissen ondersteunt vooral de duidelijke strategische focus op groei in de breedte, in samenwerking met de branche op een manier die past bij de onderneming, haar werknemers en haar klanten. De RvC wil in het bijzonder de medewerkers van Bovemij danken voor hun inspanningen. Het werken in een organisatie die continu in beweging is, vergt veel van medewerkers. De RvC wil benadrukken dat dit gezien wordt en feliciteert hen dan ook van harte met de behaalde resultaten. De Raad van Commissarissen heeft er het volste vertrouwen in dat Bovemij ook de komende jaren haar rol als leidend financieel en datadienstverlener in mobiliteit zal waarmaken.

Gerlach Cerfontaine, Rutger Koopmans en Bertho Eckhardt

Compliance & Governance

Corporate Governance gaat over besturen, beheersen, verantwoordelijkheid, zeggenschap en over de verantwoording en het toezicht hierop. Integriteit en transparantie spelen hierbij een belangrijke rol. Bovemij streeft ernaar de verschillende rollen en belangen op een zo adequaat mogelijke manier te combineren.

Alhoewel de Corporate Governance Code (de Code) formeel alleen van toepassing is op beursvennootschappen, past Bovemij deze zoveel als mogelijk toe. Bovemij houdt rekening met de aard en omvang van de onderneming en past het zogenoemde 'pas toe of leg uit'-beginsel toe.

In het bijzonder geldt voor Bovemij dat zij haar oorsprong en verankering kent in de BOVAG-mobiliteitsbranche. Een zekere afhankelijkheid van de branche is daarom in het geval van Bovemij in het belang van de onderneming en haar stakeholders. Bovemij hecht veel waarde aan transparantie, zeker in die gevallen waar wordt afgeweken van de Code. Indien van toepassing worden deze afwijkingen uitdrukkelijk besproken en vindt ofwel direct bijsturing plaats ofwel expliciete rapportage met de bijbehorende toelichting.

Bovemij hecht veel waarde aan een aantoonbaar integere en beheerste bedrijfsvoering. Onderdeel hiervan zijn het voorkomen van verkeerde prikkels en verkopen van eerlijke producten. Het afleggen van verantwoording en onafhankelijk toezicht zien wij hierbij als vanzelfsprekende elementen. Hier wordt onder meer invulling aan gegeven door passende beloning intern en extern, een goed functionerend intern beheersingssysteem en als onderneming kansen te realiseren door bewust risico's te nemen.

Leidinggevenden binnen Bovemij zijn verantwoordelijk voor het op een gestructureerde en beheerste manier uitvoeren van activiteiten. Door middel van geformaliseerde rapportagelijnen en overlegstructuren rapporteren zij over en bewaken zij de uitvoering van doorlopende en aflopende activiteiten.

Op basis van de Governance Code kunnen een zestal belangrijke principes worden onderscheiden:

1. Samenstelling, deskundigheid, taken en werkwijze Raad van Commissarissen (RvC)
2. Samenstelling, deskundigheid, taken en werkwijze Raad van Bestuur (RvB)
3. Risicomanagement
4. Internal Audit Functie
5. Beloningsbeleid
6. Naleving wet- en regelgeving.

Hieronder wordt aangegeven hoe Bovemij invulling heeft gegeven aan de principes.

1. Samenstelling, deskundigheid, taken en werkwijze RvC

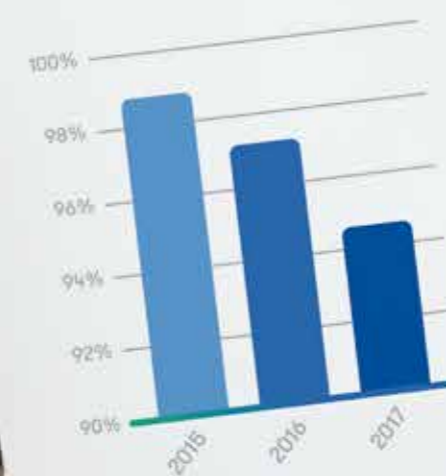
De RvC heeft ultimo 2017 een omvang van drie leden. Commissarissen worden voor een periode van vier jaar benoemd door de Algemene Vergadering uit een voordracht van de RvC. De betrouwbaarheid en geschiktheid van commissarissen worden getoetst door De Nederlandsche Bank.

De hoofdtaak van de RvC is het houden van toezicht, meer in het bijzonder ten aanzien van het bestuur, de financiering, de strategie, het risicomanagement, de compliance en de risico's van de onderneming. Deze zaken zijn tijdens de vergaderingen uitvoerig aan de orde gekomen, mede in het licht van de ook door DNB specifiek benoemde risico's: marktrisico's, matching- en renterisico's, verzekeringstechnische risico's, kredietrisico's, omgevingsrisico's, operationele risico's, uitbestedingsrisico's, IT-risico's, integriteitsrisico's en juridische risico's.

Bjorge Janssen
Riskmanager
Verzekeringen

Martijn de Boer
Eurotrek Campers B.V.

Combined Ratio

Bovemij

De samenstelling van de RvC en de geschiktheid van de leden is van groot belang. De invulling van vacatures vindt door middel van een formele procedure plaats, op basis van een profielschets en geschiktheidsmatrix. Nieuwe commissarissen volgen een introductieprogramma om Bovemij te leren kennen. Ondanks dat een evenwichtige verdeling tussen mannen en vrouwen wordt meegewogen bij het invullen van een vacature is dit op dit moment helaas niet het geval. De leden van de RvC hebben een eed of belofte conform de Regeling eed of belofte financiële sector afgelegd.

Hiermee zweren en beloven zij onder andere dat zij:

- hun functie integer en zorgvuldig uitoefenen;
- een zorgvuldige afweging zullen maken tussen alle belangen die bij de onderneming betrokken zijn en dat zij in die afweging het belang van de klant centraal stellen;
- zich zullen gedragen naar de wetten, reglementen en gedragscodes die op hen van toepassing zijn.

De commissarissen van Bovemij beschikken allen over voldoende ervaring en deskundigheid. Ook is er sprake van voldoende evenwicht op het gebied van besluitvorming en kritisch evaluerend vermogen. De onafhankelijkheid van de commissarissen is geborgd in het reglement van de RvC. De RvC evalueert daarnaast zijn eigen functioneren periodiek.

In het reglement van de RvC is geborgd dat de commissarissen kennis hebben van de belangen van de maatschappelijke functie van Bovemij en van de belangen van de bij Bovemij betrokken partijen. Dit reglement is in het voorjaar van 2018 geactualiseerd.

In afwijking van de Governance Code is geen afzonderlijke Audit- of Risicocommissie binnen de RvC benoemd; deze verantwoordelijkheid wordt door de Raad als geheel gedragen.

In het jaar 2017 was de samenstelling van de RvC als volgt:

- Gerlach Cerfontaine (president-commissaris)
- Rutger Koopmans (lid)
- Bertho Eckardt (lid, vanaf 21 april 2017)
- Henk Duthler (lid, vanaf 22 april 2016 tot 1 september 2017)

Permanente educatie RvB en RvC

De principes van de Code zijn een integraal onderdeel van het programma van permanente educatie voor de leden van de RvC en de RvB. Daarmee wordt een gedegen

corporate governance in al zijn facetten, de zorgplicht jegens klanten, auditing, risicomanagement, integriteit en financiële verslaggeving gewaarborgd.

De inhoud en het programma van de permanente educatie van de leden van de RvB en RvC worden jaarlijks vastgesteld. De educatie heeft betrekking op relevante ontwikkelingen binnen Bovemij, de financiële sector in het algemeen en de verzekeringsbranche in het bijzonder, op corporate governance in het algemeen en die van de financiële sector in het bijzonder, op de zorgplicht tegenover de klant, integriteit, risicomanagement, financiële verslaggeving, beloningsbeleid en op audit.

Werkwijze RvC

De RvC vergadert tenminste vier keer per jaar in volledige samenstelling in het bijzijn van de RvB. Tenminste eenmaal per jaar wordt vergaderd zonder de RvB. Minstens een van de leden van de RvC vergadert eens per jaar met de Ondernemingsraad. Specifieke onderwerpen, waaronder in ieder geval de strategie, komen jaarlijks aan de orde tijdens speciaal hiervoor georganiseerde meerdaagse bijeenkomsten.

Naast deze formele vergaderingen vindt regelmatig (voor)overleg plaats tussen de voorzitter van de RvC en de leden van de RvB. In de vergadering die in 2017 heeft plaatsgevonden zonder de aanwezigheid van de RvB is gesproken over het functioneren van de (leden van de) RvB, de remuneratie, het eigen functioneren van de RvC als geheel en het functioneren van de afzonderlijke leden van de RvC. Alle vergaderingen van de RvC worden geagendeerd en genotuleerd. Deze notulen worden periodiek verstrekt aan DNB.

2. Samenstelling, deskundigheid, taken en werkwijze RvB

Bovemij wordt bestuurd door de statutaire directie (Raad van Bestuur) die eindverantwoordelijk is voor de totale gang van zaken binnen Bovemij. De RvC houdt toezicht op het beleid van de RvB en de algemene gang van zaken.

De RvB van Bovemij bestaat uit vier leden. Collegiaal bestuur wordt door allen als zeer belangrijk gezien, wat terugkomt in het reglement van de RvB. Dit reglement is in het voorjaar van 2018 geactualiseerd. De leden van de RvB zijn voor onbepaalde tijd benoemd door de RvC. De betrouwbaarheid en geschiktheid van de leden is getoetst door De Nederlandsche Bank.

Een bestuurder moet in staat zijn om de hoofdlijnen van het totale beleid van Bovemij te beoordelen en hierbij een afgewogen en zelfstandig oordeel te vormen. Bij de besluitvorming wordt stilgestaan bij een evenwichtige afweging van alle belangen van de bij Bovemij betrokken partijen. De RvB houdt hierbij rekening met de continuïteit van Bovemij, de maatschappelijke omgeving waarin Bovemij opereert en alle wet- en regelgeving en codes die op Bovemij van toepassing zijn.

De besluitvorming binnen de directie is collegiaal; er is geen onderlinge gezagsverhouding. De directie is als geheel verantwoordelijk voor het gevoerde beleid. De onderlinge verdeling van taken en verantwoordelijkheden tussen de directieleden ligt vast in het Directiereglement.

De RvB bestaat uit de volgende personen:

- René Leander (voorzitter, strategie, financiën, risicomanagement)
- Hans Wittenberg (vicevoorzitter)
- Coen Post (lid, commercie)
- Renate Leander (lid, organisatieontwikkeling)

Per 1 januari 2018 heeft Hans Wittenberg al zijn commerciële taken overgedragen aan Coen Post, met uitzondering van de taken in relatie tot de financieringsactiviteiten.

De directieleden hebben een moreel-ethische verklaring ondertekend en een belofte conform de Regeling eed of belofte financiële sector afgelegd.

Hiermee zweren en beloven zij onder andere dat zij:

- naar eer en geweten, zorgvuldig, deskundig en integer en volgens relevante wet- en regelgeving, codes en reglementen zullen handelen;
- een zorgvuldige afweging zullen maken tussen alle belangen die bij de onderneming betrokken zijn en dat zij in die afweging het belang van de klant centraal stellen;
- ervoor zullen zorgen dat de medewerkers van Bovemij hun functies integer en zorgvuldig uitoefenen.

Bovemij heeft een strategie en een daaraan gekoppeld beleid dat het klantbelang centraal stelt. Door de medewerkers te informeren over deze strategie, het beleid ten aanzien van het klantbelang uit te leggen, opleidingen aan te bieden, polisvoorwaarden te herzien, de klanten daarbij te betrekken en klanttevredenheid te meten, wordt mede geborgd dat de zorgplicht is verankerd in de bedrijfscultuur.

3. Risicomanagement

A. Algemeen

Bovemij wordt geconfronteerd met onzekere gebeurtenissen met negatieve gevolgen die het realiseren van haar doelstellingen in de weg kunnen staan. Deze risico's kunnen vanuit de organisatie zelf komen of van buitenaf. Om deze risico's te beheersen zijn, als integraal onderdeel van de bedrijfsvoering, specifieke maatregelen getroffen en procedures ingevoerd.

Hierbij wordt in toenemende mate gebruikgemaakt van (geautomatiseerde) controlesystemen die:

- de belangrijkste risico's identificeren en meten;
- maatregelen ontwikkelen, uitvoeren en de risico's met inachtneming van deze maatregelen evalueren;
- aanwezige restrisico's bewust accepteren of mitigeren.

Het Risicocomité heeft hierbij een centrale rol. Binnen dit comité komen alle binnen Bovemij relevante risico's samen. Het Risicocomité beoordeelt uitgewerkte voorstellen op het gebied van nieuwe business cases, nieuwe producten en ICT- en andere trajecten met een mogelijk grote impact op de organisatie. Het Risicocomité rapporteert aan de RvB. De compliance officer rapporteert, mede als lid van het Risicocomité, rechtstreeks aan de RvC.

Bovemij onderkent, inherent aan het zijn van verzekeraar, de volgende belangrijke aandachtsgebieden:

- Beleggingsrisico
- Herverzekeringsrisico
- Toereikende premie- en schadevoorzieningen
- Operationeel risico

Het beleggingsbeleid is goedgekeurd door de RvC. Het operationeel Beleggingscomité bereidt het Beleidscomité beleggingen voor. Aan het Beleidscomité beleggingen neemt prof. dr. Koelewijn als onafhankelijke deskundige deel. Het Beleidscomité beleggingen adviseert de RvB in haar besluitvorming. De RvB deelt haar besluitvorming op relevante zaken met de RvC. Gezien het grote belang is dit een vast onderdeel op de agenda van de vergaderingen van de RvC. Het herverzekeringsbeleid is goedgekeurd door de RvC. Het operationele Herverzekeringscomité bereidt het Beleidscomité herverzekeringen voor, dat, indien gewenst, wordt bijgestaan door externe deskundigen. Het Beleidscomité herverzekeringen adviseert de RvB in haar besluitvorming. De RvB deelt zijn besluitvorming op relevante zaken met de RvC. Het onderwerp herverzekeringen is een periodiek onderdeel op de agenda van de vergaderingen van de RvC.

In onderstaande figuur geven we de belangrijkste thema's per functie voor 2018 weer:

B. Risicobereidheid

De RvB stelt jaarlijks de risicobereidheid vast en legt deze ter goedkeuring voor aan de RvC. Eventuele besluiten die strekken tot wijziging van de risicobereidheid worden eveneens aan de Raad voorgelegd. De Raad beoordeelt op strategisch niveau of bedrijfsactiviteiten, kapitaalallocatie en liquiditeitsbeslag in algemene zin in overeenstemming zijn met de goedgekeurde risicobereidheid.

Periodiek wordt over de verschillende risico's en thema's gerapporteerd aan de directie en RvC.

De belangrijkste risico's voor Bovemij zijn:

Het financiële risico van het omvallen van banken (tegenpartijrisico)

Bovemij beschikt over grote hoeveelheden liquide middelen. Nog altijd bestaat het risico dat er een bank omvalt waar aanzienlijke bedragen zijn ondergebracht. Hiervoor zijn de volgende beheersmaatregelen getroffen:

- Alleen zogenoemde Nederlandse, Duitse en Franse systeembanken worden gebruikt om liquiditeiten onder te brengen.
- Periodiek wordt het faillissementsrisico door middel van CDS-spread geanalyseerd. Bij overschrijding van een vastgesteld maximum wordt de situatie op weekbasis nader geanalyseerd.

Het premierisico bedrijfsonderdelen (strategisch, operationeel en verzekeringstechnisch risico)

Het risico waarbij verzekeringsportefeuilles van bedrijfsonderdelen zich om welke reden dan ook negatief ontwikkelen heeft veelal een trendmatige en/of strategische achtergrond. Bovemij hanteert daarbij een norm van 95% combined ratio. In het verleden is gebleken dat Bovemij in staat is om negatieve trends door middel van een effectief premie- en risicobeleid in een positieve richting om te buigen. Het gaat daarbij om een tijdige constatering van dergelijke ontwikkelingen. Mede om die reden is in 2017 verder gewerkt aan een verfijning van de interne rapportages die ervoor zorgen dat de verzekeringstechnische analyses in lijn zijn met de ontwikkelingen binnen Solvency II.

Het financiële risico op mogelijke daling van aandelen (aandelenrisico)

Binnen het marktrisico heeft het risico op een daling van de aandelenportefeuille veruit de grootste impact. Om deze impact met het marktrisico te beperken is het belang in aandelen in de portefeuille de afgelopen jaren niet uitgebreid, anders dan door koersstijging. Het normpercentage aandelen als percentage van de totale beleggingen waarop wordt gestuurd is 10%. Daarnaast is procedureel een aantal maatregelen ingebouwd om de exposure te beperken, zoals regionale spreiding en diversificatie in branches. Zo wordt, naast vaste bandbreedtes, ook gewerkt met een SCR-budget (Solvency Capital Requirement) voor het marktrisico. De portefeuille en de koppeling met dit budget worden periodiek gedeeld en besproken binnen alle organen, zoals in het beleid is vastgesteld.

Herverzekeringsprogramma (catastroferisico)

Periodiek worden scenario's (onder andere natuurrampscenarië's) ontwikkeld en berekend die de dekkingen onder het herverzekeringsprogramma materieel kunnen raken of overtreffen. Ook maken herverzekeraars en een externe partij een jaarlijkse berekening van de verzekeringsportefeuille op basis van kansen en impact, om zo de toereikendheid van het herverzekeringsprogramma te kunnen toetsen. Vanuit die analyses wordt, waar nodig, extra herverzekeringcapaciteit ingekocht, dan wel het eigen behoud aangepast. Bovemij brengt haar herverzekeringen onder bij Swiss Re, Münchener Rück en Hannover Re.

Funding Financieringsmaatschappij

Als gevolg van de sterke groei van de Financieringsmaatschappij is herfinanciering nodig. Als niet geherfinancierd wordt, loopt de business af en ontstaat een kostendekkingsrisico. Indien geherfinancierd wordt

tegen ongunstigere voorwaarden staat de winstgevendheid en daarmee de toekomstige herfinanciering onder druk. Voor een update over de herfinanciering verwijzen we naar bladzijde 84 onder 'Gebeurtenissen na balansdatum'.

C. Risk Management Functie

Voor de coördinatie van de risicomanagementactiviteiten binnen Bovemij heeft de directie groepsbreed een Risk Management Functie ingesteld. Separaat is een sleutelfunctionaris belast met het 2e lijns riskmanagement in de Verzekeraar. De organisatorische inbedding van deze functie is zodanig dat zij objectief en onafhankelijk haar taken kan uitvoeren. Dit betekent in ieder geval dat beide functies zonder invloed van andere functies haar bevindingen rechtstreeks kan rapporteren aan de RvB en de RvC.

De Risk Management Functie ondersteunt de organisatie bij het effectief uitvoeren van het risicomanagement. Dit gebeurt onder meer door te zorgen voor een gedocumenteerd risicomanagementsysteem en de periodieke evaluatie hiervan. De uitgangspunten en opzet van dit systeem zijn vastgelegd in de Risk Management Charter.

De Risk Management Functie rapporteert ieder kwartaal aan de RvB en de RvC over de uitvoering van haar werkzaamheden groepsbreed en voor de Verzekeraar specifiek.

De uitvoering van de Risk Management Functie is onderworpen aan een onafhankelijke toetsing door de Internal Audit Functie. Deze toetsing heeft mede tot doel de werking van de Risk Management Functie vast te stellen en een onaanvaardbare vermenging van uitvoerende en toezichthoudende taken te voorkomen.

De afdeling operationeel risicomanagement (ORM) organiseert jaarlijks sessies met de directies van de bedrijfsonderdelen om de belangrijkste risico's in kaart te brengen. Deze risico's worden vervolgens opgenomen in de periodieke rapportagestromen om bewaking te waarborgen. Belangrijk onderdeel van de operatie is ICT en, meer in het bijzonder, toegangsrechtenbeheer, bescherming van data en de veiligheid van het dataverkeer. De manager ICT en de Security & Continuity Officer zijn hiervoor verantwoordelijk; de afdeling ORM heeft hierbij een toezichthoudende rol. De operationele uitwijkplannen en procedures zijn de directe verantwoordelijkheid van de afdeling ORM. De Security & Continuity Officer en de manager ORM zien hier door middel van stelselmatige controles op toe.

D. Inrichting risicomanagement

Het risicobeleid wordt jaarlijks door de RvB opgesteld, gebruikmakend van de kennis en kunde van de afdeling Risk, en ter goedkeuring voorgelegd aan de RvC. De RvC houdt conform de Governance Principes toezicht op het gevoerde risicobeleid. Dit principe is ook opgenomen in het reglement van de RvC. De RvC toetst periodiek of de bedrijfsactiviteiten aansluiten bij de risicobereidheid. De RvB verstrekt hiervoor de relevante informatie.

Cyclus voor risicomanagement

Bovemij wil de belangrijkste voorzienbare risico's tijdig identificeren, evalueren, beheersen en documenteren. Voorzienbare risico's kunnen optreden als gevolg van handelen op strategisch, tactisch en operationeel niveau. Bovemij voert periodiek voor elk van deze niveaus een adequate risicoanalyse uit.

Risico en kapitaal

Bovemij wil haar financiële verplichtingen op korte en lange termijn nakomen. Een gezonde kapitaalpositie is hiervoor een randvoorwaarde. Risico's die voortvloeien uit de bedrijfsvoering van Bovemij kunnen de kapitaalpositie negatief beïnvloeden. Als onderdeel van haar ORSA (Own Risk and Solvency Assessment) toetst Bovemij of haar aanwezige kapitaal minimaal gelijk is aan de wettelijke kapitaaleis en haar interne kapitaaleis. Ook beoordeelt zij haar toekomstige kapitaalbehoefte in relatie tot haar kapitaaleisen. Bovemij hanteert een planning cyclus met een tijdshorizon van vijf jaar. Voor deze periode wordt een schatting opgesteld van de toekomstige kapitaalbehoefte, de wettelijke en de interne kapitaaleis. Dit wordt uitgewerkt in een basisscenario, een pessimistisch scenario en een stress-scenario. Daarnaast test Bovemij haar kapitaalpositie tot het uiterste door middel van zogenoemde 'reverse stresstesten'. Hierbij worden omstandigheden met een financiële impact geïdentificeerd, waarbij het voor Bovemij moeilijk wordt om aan haar verplichtingen te blijven voldoen.

E. Onze risicobereidheid en gevoeligheid

Risicobereidheid

Onze risicobereidheid hangt af van onze strategie en onze doelstellingen. We kunnen de risico's splitsen in de volgende vier categorieën:

1. Strategische risico's

We accepteren strategische en financiële risico's in onze strategie om ondernemers in de mobiliteit succesvol te laten ondernemen als ook de risico's in de mobiliteitsmarkt en de markten voor verzekeringen, financieringen en data.

2. Operationele risico's

Om onze doelstellingen te realiseren en door de volatiliteit in onze markten en het economische klimaat waarin we actief zijn nemen we risico's met betrekking tot het aanpassingsvermogen van onze medewerkers, onze dienstenverleningsconcepten als ook de technologie.

3. Financiële en rapportagerisico's

We nemen een voorzichtige aanpak met betrekking tot onze financiële en rapportage risico's. We nemen alleen gecalculerde risico's en we accepteren een minimaal risico met betrekking tot fouten in onze financiële rapportages.

4. Compliance risico's

We vinden het voldoen aan relevante wet- en regelgeving fundamenteel ten aanzien van het bereiken van onze doelen en verankeren deze dan ook in onze cultuur, kernwaarden en dienstverleningsconcepten.

Gevoeligheidsanalyse

De volgende tabel toont de gevoeligheid van drie veranderingen en trends op ons resultaat voor belastingen:

Beleid	Verandering	Impact 31-12-2017	Impact 31-12-2016
Bovemij accepteert voor een deel van de beleggingsportefeuille aandelenrisico, conform het door de Raad van Bestuur vastgestelde beleggingsbeleid.	Conform Solvency II-specificaties wordt een stressscenario met een aandelenschok van 39% gehanteerd om de gevoeligheid van het resultaat bij een verandering van de waarde van de aandelenportefeuille aan te duiden.	Op de marktwaarde van de aandelen bedraagt deze gevoeligheid € 18,3 miljoen.	Op de marktwaarde van de aandelen bedraagt deze gevoeligheid € 18,6 miljoen.
Bovemij belegt in vastgoed voor eigen gebruik en uit beleggingsdoeleinden in overige terreinen en gebouwen. Daarmee accepteert Bovemij het risico voor waardedalingen op de vastgoedmarkt.	Conform Solvency II-specificaties wordt een stressscenario met een vastgoedschok van 25% gehanteerd om de gevoeligheid van het resultaat bij een verandering van de waarde van de vastgoedportefeuille aan te duiden.	Op de marktwaarde van het vastgoed bedraagt deze gevoeligheid € 13,6 miljoen.	Op de marktwaarde van het vastgoed bedraagt deze gevoeligheid € 11,1 miljoen.
Binnen haar beleggingsportefeuille belegt Bovemij in hypotheek. Hiermee is het resultaat van Bovemij gevoelig voor bewegingen in de markttrente.	De gevoeligheid hiervan is berekend aan de hand van een stressscenario van een stijging van de markttrente van 1% voor alle looptijden.	Op de marktwaarde van de hypotheekportefeuille bedraagt deze gevoeligheid € 3,3 miljoen.	Op de marktwaarde van de hypotheekportefeuille bedraagt deze gevoeligheid € 4,1 miljoen.

F. Solvabiliteit en Solvency II bij de Verzekeraar

Het risicogedreven solvabiliteitsraamwerk Solvency II is met ingang van 1 januari 2016 geïmplementeerd. Bovemij heeft in 2017 wederom de ORSA uitgevoerd, waarbij het risicoprofiel van Bovemij zowel kwalitatief als kwantitatief in kaart is gebracht en getoetst. De ORSA is een belangrijk onderdeel van Solvency II en dient te worden ingebed in de processen van iedere verzekeraar. De RvC hecht grote waarde aan de uitgevoerde studies en opgeleverde rapportages. Bovemij komt, ook volgens de sterk verzwaarde Solvency II-eisen, in alle tot op heden uitgevoerde studies naar voren als een goed georganiseerd en goed gekapitaliseerd Verzekeringsbedrijf.

In Solvency II hebben de sleutelfuncties in de organisatie een belangrijke rol op het gebied van risicobeheer. Solvency II onderkent een viertal sleutelfuncties: Risk Management, Compliance, Actuarieel en Internal Audit.

De sleutelfuncties bij de Verzekeraar worden bekleed door:

- René Engelen (Risk Management Functie)
- René Frauenfelder (Compliance Functie)
- Wilbur Damen (Actuariële Functie)
- Maarten Teubner (Internal Audit Functie)

De groepsbrede Risk Managementfunctie is belegd bij Oscar Beumer.

Vanuit de nieuwe strategie en adviezen van toezichhouders heeft de RvB besloten het risicomanagement verder te ontwikkelen. De nieuwe data-activiteiten en de snelle groei van de financieringen leiden tot nieuwe kansen maar brengen ook risico's met zich mee. Eind 2017 is er een integraal risicomanagementplan gemaakt om bij het risicomanagement voor de drie groepsonderdelen één methodiek te gaan hanteren. De Compliance functie heeft in 2017 een inventarisatie gedaan van de compliance bij alle drie de onderdelen van de groep. Om een goede samenwerking en communicatie tussen en met de verschillende sleutelfunctionarissen en de groepsonderdelen te verkrijgen vindt maandelijks een overleg plaats tussen de verschillende sleutelfunctionarissen en vindt er integrale afstemming en rapportage plaats. Vanaf 2018 zal gestart worden met de implementatie van de plannen.

Onderdeel van de inrichting is de directe rapportagelijnen van de sleutelfuncties aan de RvC. Het risicobeheer bij Bovemij is, geheel in lijn met Solvency II, op een adequate wijze ingericht. Alle voor de onderneming relevante risico's worden beschreven en beoordeeld door het Risicocomité. Dit comité is samengesteld uit verschillende disciplines van het bedrijf, te weten risicomanagement, compliance en actuarieel, waar nodig aangevuld met specifieke deskundigheid. Het Risicocomité, onder leiding van voorzitter Pieter van der Burg, rapporteert rechtstreeks aan de RvB. De RvB rapporteert alle materiële zaken aan de RvC.

De RvC houdt toezicht op het door de RvB gevoerde risicobeleid. In het bijzonder bespreekt de RvC het risicoprofiel en beoordeelt zij op strategisch niveau of de kapitaalallocatie en het liquiditeitsbeslag in overeenstemming zijn met de goedgekeurde risicobereidheid. Bij de vaststelling van de risicobereidheid worden de risico's in relatie gebracht met de financiering van de onderneming.

De RvB heeft in 2016 het kapitaalbeleid, met als onderdeel daarvan het dividendbeleid, in lijn gebracht met de Solvency II-regelgeving. In het dividendbeleid is vastgelegd dat in principe 30% van het nettoresultaat na belastingen, met een minimum dividend van € 425.000,- jaarlijks ter beschikking wordt gesteld als dividend, gekoppeld aan een minimum solvabiliteit van 150%.

Het bij een onderneming als Bovemij behorende kapitaalbeleid steunt voor een belangrijk deel op interne financiering. Het is voor Bovemij bij een eventuele calamiteit of bijvoorbeeld in geval van een strategische acquisitie in de huidige setting niet eenvoudig een beroep te doen op de kapitaalmarkt. Bovemij voert in het kader van de strategische ambities periodiek gesprekken met de aandeelhouders waarin ook het te voeren kapitaalbeleid een vast agendapunt vormt.

4. Internal Audit Functie

De Internal Audit Functie (IAF) maakt onderdeel uit van de governance structuur van Bovemij. De IAF heeft als doelstelling om inzicht en aanvullende zekerheid te verschaffen aan de RvB en RvC over de interne beheersing van Bovemij. De IAF geeft hier invulling aan door opzet, bestaan en werking van de interne risicobeheersing objectief te toetsen en hierover te rapporteren aan de RvB en RvC. De IAF stelt zich onafhankelijk op van de operationele bedrijfsactiviteiten van Bovemij en rapporteert rechtstreeks aan de RvB en de RvC. Tussen de IAF, de accountant, de RvB en de RvC vindt periodiek informatie-uitwisseling plaats. In het kader van deze informatie-uitwisseling zijn onder andere de risicoanalyse, het auditplan, de auditverslagen, de jaarlijkse IAF managementletter en de managementletter van de accountant onderwerp van overleg. De IAF neemt het initiatief om met de accountant tenminste jaarlijks in een vroegtijdige fase elkaars risicoanalyse, auditplan en bevindingen te bespreken. De risicoanalyse, het auditplan, de auditverslagen en de jaarlijkse IAF managementletter staan tevens ter beschikking van De Nederlandsche Bank.

5. Beloningsbeleid

Beloningen kunnen zogenoemde 'perverse' prikkels met zich meebrengen. Mede om te voorkomen dat haar beloningsbeleid aanzet tot onzorgvuldige klantbehandeling en het nemen van onverantwoorde risico's hanteert Bovemij een gematigd beloningsbeleid. Hierin past dat zij terughoudend omgaat met variabele beloning. Op de website van Bovemij is een samenvatting van het beloningsbeleid gepubliceerd. Bovemij acht het uitgesloten dat de directieleden en medewerkers door haar beloningsbeleid worden aangezet tot het nemen van risico's van materiële betekenis. Hiermee voldoet het beloningsbeleid aan de Governance Principes.

Bovemij heeft haar beloning voor werknemers die worden aangemerkt als Identified Staff in 2012 volledig in lijn gebracht met de Regeling Beheerst Beloningsbeleid (Wft). In 2015 is het beloningsbeleid aangepast aan de nieuwe wet Beloning Financiële Sector, met als belangrijkste kenmerk dat de variabele beloning maximaal 20% van de totale beloning mag bedragen.

Als Identified Staff worden medewerkers aangemerkt die het risicoprofiel van de onderneming materieel kunnen beïnvloeden. DNB heeft het beloningsbeleid bij Bovemij in detail getoetst en geconcludeerd dat dit beleid volledig voldoet aan de regeling en dat deze daarmee beheerst is. Bovemij houdt bij de vaststelling van de (variabele) beloning terdege rekening met het langetermijnbelang van de onderneming en het maatschappelijk draagvlak. Het beloningsbeleid, met name de uitvoering daarvan, is uitgebreid besproken tijdens de vergaderingen van de RvC. Het beloningsbeleid van de leden van de RvB wordt door de aandeelhouders vastgesteld.

Ten aanzien van de totale beloning van de leden van de RvB vindt periodiek externe benchmarking plaats. Hierbij wordt gekeken naar financiële ondernemingen van soortgelijke omvang en complexiteit. Tevens wordt op gezette tijden de pensioen- en autoregeling van de RvB beoordeeld.

Het variabele deel van de beloning wordt toegekend op basis van vooraf vastgestelde prestatiecriteria, deels op basis van korte- en deels op basis van langetermijn doelstellingen. Op voordracht van en na voorbereiding door de voorzitter van de RvC is de definitieve beloning voor ieder lid van de RvB afzonderlijk vastgesteld. De beloning bestaat uit een vast en een variabel deel. Het variabele deel van de over 2017 toe te kennen beloning is voor 50% voorwaardelijk gemaakt, uit te keren na drie jaar voor 50% in contanten en voor 50% in certificaten van aandelen. Iedere commissaris

ontvangt een passende vergoeding in relatie tot het tijdsbeslag van de werkzaamheden. Met ingang van 2017 is, in overleg met de aandeelhouders, overgegaan op een vaste beloning van de RvC-leden per jaar.

6. Naleving wet- en regelgeving

A. Algemeen

Bovemij valt als financieel en databedrijf onder een veelomvattend stelsel van interne en externe regels. Om naleving van deze regels zoveel mogelijk te waarborgen, hanteert Bovemij een compliance structuur die zij heeft vastgelegd in een door de directie goedgekeurd compliance beleid. Dit beleid maakt voor interne en externe partijen duidelijk hoe binnen Bovemij moet worden omgegaan met regels. DNB is belast met het zogenoemde prudentieel toezicht. Haar toezicht betreft de solvabiliteit en de liquiditeit en een beheerste en integere bedrijfsvoering van Bovemij.

De Autoriteit Financiële Markten (AFM) is belast met het toezicht op het gedrag van en de informatieverstrekking op de financiële markten. Haar toezicht op Bovemij betreft met name de informatieverstrekking aan verzekeringnemers, het zaken doen met deskundige en betrouwbare assurantie-adviseurs (inclusief de voor Bovemij specifieke samenwerking met BOVAG-bedrijven) en de handel in effecten.

B. Integriteitsbeleid

Bovemij streeft ernaar integer te handelen. Onder integriteit verstaan we dat Bovemij betrouwbaar, eerlijk en transparant is, belangenverstrengeling voorkomt, haar klanten zorgvuldig behandelt en haar medewerkers en relaties met respect behandelt.

Bovemij beheerst het integriteitsrisico door een stelsel van organisatorische maatregelen en criteria die betrekking hebben op de dienstverlening, de acceptatie van nieuwe verzekeringsovereenkomsten, de beleggingen en de selectie van nieuwe medewerkers. Transparantie is hierbij van groot belang. Voor Bovemij betekent transparantie allereerst dat zij haar klanten volledig en juist informeert zodat deze verantwoorde keuzes kunnen maken. Transparantie staat ook voor een volledige en juiste informatievoorziening richting andere belanghebbenden, zoals aandeelhouders, de RvC, de toezichthouders, de Ondernemingsraad, de accountant en de actuaaris. Iedere belanghebbende moet zijn rol kunnen vervullen en kunnen beschikken over alle relevante informatie.

Bovemij heeft de structuur en de strategie ingericht op basis van een transparante en zo goed mogelijke relatie met al haar klanten. BOVAG-leden zijn onze klant voor producten, de schakel naar de consument bij de verkoop van verzekeringen en financieringen, aandeelhouder, lid van de Raad van Advies en in een enkel geval lid van de RvC.

Door de positie van Bovemij in het BOVAG-netwerk, de intensieve relatie en de daarmee samenhangende samenwerking met BOVAG-leden is de beheersing van het integriteitsrisico complexer. Dit is echter een bewuste strategische keuze, passend bij de branche en bij de nichespeler die Bovemij is.

De Compliance Functie rapporteert jaarlijks in de vorm van een rapportage vergezeld van een persoonlijk gesprek met de voorzitter van de RvC over alle relevante aspecten op het gebied van governance, risk en compliance. Integriteit, cultuur en gedrag van bestuur en medewerkers komen daarin ook aan de orde.

Het rapport wordt gedeeld met de RvC, de RvB en de accountant. Net als alle andere relevante documenten staat ook dit rapport ter beschikking van DNB.

De centrale afdeling HRM is betrokken bij compliance, bijvoorbeeld daar waar het gaat om navolging van het beloningsbeleid, maar ook op het gebied van de opleidingsvereisten die vanuit wet- en regelgeving aan onze medewerkers worden gesteld.

De externe accountant (EY) controleert in hoeverre de jaarrekening van Bovemij een getrouw beeld geeft van de financiële resultaten en van de grootte en de samenstelling van het vermogen. De externe actuaaris (PwC) certificeert jaarlijks of de in het actuarieel verslag opgenomen voorzieningen adequaat zijn vastgesteld.

C. Naleving van regels en klokkenluidersregeling

De RvB is eindverantwoordelijk voor het compliant zijn van Bovemij met de voor haar geldende wet- en regelgeving. Voor een bedrijfsvoering die voldoet aan alle regels is echter ook de actieve en loyale medewerking van alle lagen van de organisatie nodig. Een medewerker die vaststelt dat in strijd met interne of externe regels wordt gehandeld, kan daarover dan ook een klacht indienen bij het interne klachtenloket.

BOVAG

BOVAG en Bovemij hebben een bijzonder jaar achter de rug. Een jaar waarin de samenwerking stevig werd geïntensiveerd. Zowel strategisch als operationeel.

Wellicht is het goed om eerst nog eens even stil te staan bij het bijzondere karakter van de relatie tussen BOVAG en Bovemij. BOVAG is een branche-organisatie, een belangenbehartiger, en Bovemij is een verzekeraar, een commercieel bedrijf. Dat lijken twee totaal verschillende werelden, en in zekere zin zijn ze dat ook, maar beide organisaties hebben een groot gemeenschappelijk belang: samen werken zij dag in dag uit aan het ondersteunen en ontwikkelen van de retail- en servicebedrijven in de automotive- en mobiliteitsbranche. BOVAG en Bovemij zijn namelijk onderdeel van die branche. Ze komen eruit voort en zijn er mee verweven. Dat BOVAG en Bovemij moeder en dochter zijn, maakt dat de lijnen kort zijn en gemeenschappelijke belangen evident.

Ieder doet dat ondersteunen van de branche op zijn eigen manier. Bovemij ontwikkelt producten en diensten op gebied van verzekeringen, financieren en data die naadloos passen op de specifieke behoeftes van ondernemers in de mobiliteitsretail. BOVAG is traditioneel sterk in belangenbehartiging en lobby om een level playing field te creëren voor BOVAG-ondernemers en BOVAG maakt marktstudies om ondernemers te informeren en een goede uitgangspositie te geven op de markt waarin ze actief zijn. En dat versterkt elkaar.

Afgelopen jaar hebben BOVAG en Bovemij daar nog een schepje bovenop gedaan vanuit het besef dat de snel veranderende branche en consument een nieuwe aanpak vragen, waarbij de rollen van Bovemij en BOVAG naar elkaar toe groeien. BOVAG en Bovemij stemmen de strategie steeds meer op elkaar af en zijn samen in een veelbelovend project gestapt: het bouwen van een eigen online occasionportaal. Een veelbetekenende en innovatieve stap. Op de korte termijn geeft de portal BOVAG-autobedrijven de regie terug als het gaat om de online verkoop van hun occasions. Op de langere termijn wordt via BOVAG uitgebouwd tot een platform waarop onder de sterke merknaam BOVAG bestaande en nieuwe producten en diensten van BOVAG-leden online worden ontsloten voor afnemers.

Zo'n gedurfd project starten kan alleen als je heel nauw samenwerkt, als je gelooft in de gemeenschappelijke doelen en vooral als je gelooft in de kracht van een netwerk van 9000 krachtige ondernemers én hun partners: het collectief van BOVAG en Bovemij!

Bertho Eckhardt

Algemeen voorzitter BOVAG

STAK

Stichting Administratiekantoor Bovemij (STAK) heeft als doel het verkrijgen en administreren van gewone aandelen in het kapitaal van Bovemij N.V. STAK oefent het stemrecht uit, int het op de aandelen beschikbaar gestelde dividend en keert het dividend uit aan de certificaathouders.

Sinds de aandelenemissie in 2010 is er sprake van twee grootaandeelhouders: BOVAG (82,44%) en STAK (17,56%).

STAK vertegenwoordigt 284 certificaathouders, die allemaal behoren tot het netwerk van BOVAG. Alle aandelen van Bovemij zijn dus in handen van de branche!

Sinds 2015 is de handel in certificaten van aandelen op de besloten markt van Bovemij gefaciliteerd via het handelsplatform van NPEX. Eind 2017 heeft NPEX echter een bericht verstuurd over de impact van wijzigingen in wet- en regelgeving op het handelssysteem dat NPEX aanbiedt. Onder de nieuwe regels van MiFID II kon NPEX zonder de vereiste MTF-vergunning niet langer het bestaande handelsplatform aanbieden. Hierdoor zijn we uiteindelijk ook geconfronteerd met een handelsstop. In verband met de handelsstop heeft Bovemij in overleg met het STAK-bestuur besloten de notering op NPEX te beëindigen en over te stappen naar een andere partij. De keuze is daarbij gevallen op Captin. Met de overgang naar Captin is een mooie stap gezet om de handel in certificaten van aandelen Bovemij in de toekomst te kunnen waarborgen en tevens vraag en aanbod nóg beter bij elkaar te brengen.

Tijdens de Algemene Vergadering van Bovemij N.V. op 20 april 2018 zal de (richt)prijs volgens de jaarlijks extern vastgestelde waardering van de onderneming bekend worden gemaakt.

Het bestuur van STAK kwam in het afgelopen verslagjaar drie keer bij elkaar. Op 22 augustus 2017 is uitgebreid gesproken over de halfjaar resultaten en de strategische update. In de STAK -bestuursvergadering van 4 december 2017 is uitgebreid gesproken over de gevolgen van de nieuwe wetgeving (MiFID II) voor de vergunning van NPEX en de overgang van de handel in en bewaring van uw certificaten van NPEX naar Captin. In de STAK-bestuursvergadering van 17 april 2018 werd onder meer gesproken over de conceptjaarcijfers van 2017 en het voorgestelde dividend van € 0,64 per gewoon aandeel. Het bestuur van STAK stelt vast dat dit voorstel in lijn met het dividendbeleid is opgesteld en ondersteunt dit voorstel daarmee van harte.

Bovemij heeft afgelopen jaar een duidelijk beter resultaat dan in 2016 behaald. Ook bleef de solvabiliteit ruim toereikend. Complimenten voor deze mooie resultaten aan de Raad van Commissarissen, de Raad van Bestuur en alle medewerkers van Bovemij zijn dan ook zeker op zijn plaats.

Bas Rüttchen

Voorzitter Stichting Administratiekantoor Bovemij Verzekeringsgroep

Jaarrekening 2017

Gerben van de Poppe
Manager Operations &
Customer Service
RDC

Theo Mulder
BANgarage

✓ Bovemij

Geconsolideerde balans per 31 december 2017

(voor resultaatbestemming)

Activa (in duizenden euro's)	31-12-2017	31-12-2016
Immateriële vaste activa 1		
Software	5.967	5.236
	5.967	5.236
Beleggingen 2		
Terreinen en gebouwen		
Terreinen en gebouwen voor eigen gebruik	22.136	17.578
Overige terreinen en gebouwen	32.443	26.830
	54.579	44.408
Overige financiële beleggingen		
Aandelen	47.028	47.874
Hypotheken	42.733	52.839
Obligaties	552	792
Vorderingen uit hoofde van financial lease	177.753	106.552
Andere financiële beleggingen	2.623	6.315
	270.689	214.372
Vorderingen 3		
Vorderingen uit herverzekering	1.054	4.149
Vorderingen uit directe verzekering	7.742	9.234
Vorderingen uit co-assurantie	31.577	28.149
Overige vorderingen	27.766	12.873
	68.139	54.405
Overige activa 4		
Materiële vaste activa	23.369	23.755
Liquide middelen	207.254	219.385
	230.623	243.140
Overlopende activa 5		
Overlopende acquisitiekosten	24.858	31.874
Overige overlopende activa	24.453	18.359
	49.311	50.233
	679.308	611.794

Passiva (in duizenden euro's)	31-12-2017	31-12-2016
Eigen vermogen 6	174.100	158.965
Achtergestelde leningen	18.412	12.725
Technische voorzieningen 7		
Voor niet-verdiende premies en lopende risico's		
- Bruto	118.771	124.332
- Aandeel herverzekeraars	5.270	6.053
	113.501	118.279
Voor te betalen schaden		
- Bruto	286.598	273.569
- Aandeel herverzekeraars	49.254	50.393
	237.344	223.176
Overige technische voorzieningen	8.225	7.619
	359.070	349.074
Voorzieningen 8		
Voor belastingen	12.279	10.011
Overige voorzieningen	547	257
	12.826	10.268
Schulden 9		
Schulden uit herverzekering	180	313
Schulden uit directe verzekering	6.501	5.710
Schulden aan kredietinstellingen	78.571	49.568
Belastingen en premies sociale verzekeringen	4.741	4.256
Overige schulden	17.619	16.428
	107.612	76.275
Overlopende passiva 10	7.288	4.487
	679.308	611.794

Geconsolideerde winst-en-verliesrekening over 2017

Technische rekening (in duizenden euro's)	2017	2016
Verdiende premie eigen rekening	11	
Premies		
- Bruto	369.007	335.556
- Aandeel herverzekeraars	19.763	19.777
	349.244	315.779
Wijziging technische voorziening voor niet-verdiende premies en lopende risico's		
- Bruto	5.561	8.959
- Aandeel herverzekeraars	783	1.058
	4.778	7.901
	354.022	323.680
Toegerekende opbrengst uit beleggingen	9.693	6.924
Schade eigen rekening	12	
Schaden		
- Bruto	246.682	218.044
- Aandeel herverzekeraars	20.590	21.115
	226.092	196.929
Wijziging technische voorziening voor te betalen schaden		
- Bruto	13.029	43.845
- Aandeel herverzekeraars	-1.139	21.461
	14.168	22.384
Wijziging overige technische voorzieningen	606	560
	240.866	219.873
Bedrijfskosten	13	
Acquisitiekosten	54.737	54.274
Wijziging overlopende acquisitiekosten	7.080	8.371
Beheers- en personeelskosten	34.821	34.423
Provisie van herverzekeraar	-2.277	-2.220
	94.361	94.848
Resultaat technische rekening	28.488	15.883

Niet-technische rekening (in duizenden euro's)	2017	2016
Resultaat technische rekening	28.488	15.883
Beleggingsopbrengsten	14	
Opbrengst gebouwen en terreinen	3.973	2.878
Opbrengst overige beleggingen	586	6
Ongerealiseerde winst op beleggingen	7.022	6.093
Gerealiseerde winst op beleggingen	3.987	2.019
	15.568	10.996
Beleggingslasten		
Beheerskosten en rentelasten beleggingen	-438	-235
Ongerealiseerd verlies op beleggingen	-47	-226
Gerealiseerd verlies op beleggingen	-454	-67
	-939	-528
Toegerekende opbrengst uit beleggingen overgeboekt naar technische rekening	-9.693	-6.924
Resultaat niet-verzekeringstechnische activiteiten	15	-1.925
Resultaat voor belastingen	27.728	17.502
Belastingen	16	-4.343
Resultaat na belastingen	21.537	13.159

Geconsolideerd kasstroomoverzicht over 2017

Technische rekening (in duizenden euro's)	2017	2016
Kasstroom uit operationele activiteiten		
Resultaat na belastingen	21.537	13.159
Afschrijving materiële vaste activa	6.466	5.627
Afschrijving immateriële vaste activa	2.311	989
Waardeverandering beleggingen	-9.252	-7.456
Aangepast resultaat	21.062	12.319
Kasstroom uit investerings- en beleggingsactiviteiten		
Investerings en aankopen		
Beleggingen	-81.361	-96.790
Acquisitie deelnemingen	-3.783	-1.741
Investerings materiële vaste activa	-15.726	-15.602
Investerings immateriële vaste activa	-3.042	-3.793
Desinvesteringen, afschrijvingen en verkopen		
Beleggingen	24.125	38.661
Desinvesteringen en afschrijving desinvesteringen materiële vaste activa	9.646	10.949
Totaal kasstroom uit investerings- en beleggingsactiviteiten	-70.141	-68.316
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		
Dividenduitkering	-3.968	-3.581
Opgenomen financieringen	47.099	31.895
Afgeleste financieringen	-18.096	-12.737
Toename aandelenkapitaal	13	63
Agiostorting minus emissiekosten	1.337	-63
Totaal kasstroom uit financieringsactiviteiten	26.385	15.577
Mutatie liquide middelen	-12.131	-18.112

Toelichting op de geconsolideerde balans en winst-en-verliesrekening

Algemeen

Op grond van Boek 2 Titel 9 van het Burgerlijk Wetboek, in het bijzonder afdeling 15, zijn de voor verzekeringsmaatschappijen geldende voorschriften voor de jaarrekening toegepast.

De financiële gegevens van de onderneming zijn in de geconsolideerde jaarrekening verwerkt. Alle bedragen in de jaarrekening zijn in duizenden euro's vermeld, tenzij anders aangegeven.

Activiteiten

Bovemij N.V. (KvK-nummer 10027450), gevestigd te Nijmegen, heeft drie hoofdactiviteiten, waarbij de activiteiten primair zijn gericht op de mobiliteitsbranche. Bovemij verzekert, financiert en verzorgt data-activiteiten voor mobiliteitsbedrijven.

Presentatiewijzigingen

De in deze jaarrekening ter vergelijking opgenomen cijfers over 2016 zijn, waar nodig, ten behoeve van het inzicht geherrubriceerd.

In verband met het groeiende aandeel van niet-verzekeringstechnische activiteiten is in het jaarverslag een sectie opgenomen met een gesegmenteerde balans en een gesegmenteerde winst-en-verliesrekening. Op deze manier verbetert Bovemij het inzicht in de prestaties en ontwikkelingen van de verschillende bedrijfsonderdelen. Bij het opstellen van de gesegmenteerde sectie is de relevante wet- en regelgeving op het gebied van verslaggeving (RJ 350.3) in acht genomen.

Bij een aantal posten in de balans en winst-en-verliesrekening staat een genummerde verwijzing naar de overeenkomstig genummerde toelichtingen elders in de jaarrekening.

Gebruik van schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening vereist dat Bovemij schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de gerapporteerde activa en verplichtingen en de gerapporteerde baten en lasten voor de verslagperiode. De belangrijkste schattingen betreffen het vaststellen van de [1] verzekeringstechnische voorzieningen en de [2] waardering van financiële beleggingen.

De situaties worden hierbij beoordeeld op basis van beschikbare financiële informatie, marktgegevens, ervaring en andere factoren die onder de gegeven omstandigheden als redelijk worden beschouwd. Hoewel de schattingen met betrekking tot actuele gebeurtenissen naar beste weten van het management worden gemaakt, bestaat de mogelijkheid dat de feitelijke uitkomsten afwijken van de schattingen. Om dit risico te minimaliseren worden de schattingen en onderliggende veronderstellingen jaarlijks beoordeeld en waar nodig herzien. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in de toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft. Voor de gehanteerde methodiek en aannames bij het vaststellen van de verzekeringstechnische voorzieningen en de waardering van de financiële beleggingen wordt verwezen naar de paragrafen 'Technische voorzieningen' en 'Beleggingen' in toelichting op de balans.

Schattingswijzigingen volmachten in 2017

Bovemij boekt volmachten, die voorheen op kwartaalbasis achteraf werden verwerkt, vanaf 2017 op maandbasis met één maand vertraging.

Deze boekingswijziging heeft de volgende consequenties in boekjaar 2017:

- Voor een groot deel van de volmachten is twee maanden extra (geboekte en verdiende) premie verantwoord.
- Vanaf 2017 wordt de verdiende premie berekend op dagbasis. In 2016 was dit op maandbasis.

Door bovengenoemde wijzigingen is in 2017 eenmalig € 8,1 miljoen extra geboekte premie en € 9,3 miljoen extra verdiende premie verantwoord.

De totale invloed op het resultaat voor belastingen van deze twee extra maanden bedraagt € 2,5 miljoen positief:

- Het eenmalige resultaat-effect van de overgang naar bepaling van de premiereserve op dagbasis bedraagt € 1,9 miljoen positief.
- De twee extra maanden die zijn verantwoord in 2017 hebben een effect van € 0,6 miljoen ten gunste van het resultaat.

Grondslagen voor consolidatie

De volgende deelnemingen zijn in de consolidatie betrokken:

Naam	Statutair gevestigd te	Aandelenpercentage
N.V. Schadeverzekering-Maatschappij Bovemij	Nijmegen	100
Enra Verzekeringen B.V.	Grootebroek	100
Quakel Assuradeuren B.V.	Alphen aan den Rijn	50
Dealerdiensten Automotive B.V.	Velsen	100
Bovemij Intermediair B.V.	Nijmegen	100
RDC Group B.V.	Amsterdam	100
RDC inMotiv Nederland B.V.	Amsterdam	100
InfoNavigator B.V.	Maarsbergen	100
RDC Infobeheer B.V.	Amsterdam	99,9
RDC inMotiv Belgium N.V.	Antwerpen	100
Impact Software N.V.	Antwerpen	100
Bovemij Financieringsmaatschappij B.V.	Nijmegen	100
Care4Lease B.V.	Nijmegen	100
Bovemij Finance B.V.	Nijmegen	100
IsHelder B.V.	Nijmegen	100
Bovemij Intermediair Holding B.V.	Nijmegen	100
Bovemij Juridische Diensten B.V.	Nijmegen	100
Combinatie Bovemij Mn Services B.V.	Rijswijk	50
Bovemij Services B.V.	Nijmegen	100
Bovemij Interne Diensten B.V.	Nijmegen	100

De groepsmaatschappijen zijn integraal geconsolideerd, waarbij onderlinge schulden, vorderingen en transacties zijn geëlimineerd, evenals binnen de groep gerealiseerde resultaten. Nieuw verworven deelnemingen worden in de consolidatie betrokken vanaf het tijdstip waarop beleidsbepalende invloed kan worden uitgeoefend. Afgestoten deelnemingen worden in de consolidatie betrokken tot het tijdstip van beëindiging van deze invloed.

Waarderingsgrondslagen van groepsmaatschappijen en andere in de consolidatie opgenomen rechtspersonen zijn waar nodig gewijzigd om deze in overeenstemming te brengen met de geldende waarderingsgrondslagen voor de groep. Alle in de consolidatiekring betrokken deelnemingen zijn onderdeel van de fiscale eenheid voor vennootschapsbelasting, met uitzondering van RDC Group B.V., Combinatie Bovemij Mn Services B.V., Bovemij Services B.V. en Quakel Assuradeuren B.V. Alle transacties met verbonden partijen hebben plaatsgevonden onder normale marktvoorwaarden.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Algemeen

Voor zover niet anders vermeld, zijn activa en passiva in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar de onderneming zullen toevloeien en de waarde ervan betrouwbaar kan worden vastgesteld. De activa en passiva worden indien mogelijk gewaardeerd tegen de reële waarden. Indien dit niet mogelijk is wordt de alternatieve waarderingsgrondslag toegelicht. Noodzakelijk geachte voorzieningen voor het risico van onvolwaardigheid op de betreffende activa worden in mindering gebracht. In vreemde valuta luidende bedragen worden omgerekend tegen de koersen per balansdatum. Dit heeft uitsluitend betrekking op beleggingen. Valutaverschillen worden verantwoord in de winst-en-verliesrekening. De rapporteringsvaluta van de jaarrekening is de euro (€). Alle bedragen luiden in duizenden euro's, tenzij anders aangegeven.

Bestemming van het resultaat 2016

In de Algemene Vergadering van Aandeelhouders van 20 April 2017 is besloten € 3.968.000,- uit te keren als dividend. Dit in lijn met het reserverings- en dividendbeleid en rekening houdend met een voor de vennootschap toereikend geachte solvabiliteit. Het resultaat is toegevoegd aan de overige reserves.

Bestemming van het resultaat 2017

De Raad van Bestuur heeft, onder goedkeuring van de Raad van Commissarissen, 70% van het resultaat na belastingen, dat blijkt uit de vastgestelde jaarrekening, gereserveerd. Dit betekent dat een bedrag van € 6.511.000,- (€ 0,64 per aandeel) ter beschikking staat van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. Voorgesteld wordt het bedrag van € 6.511.000,- uit te keren als dividend en dit op 17 mei 2018 betaalbaar te stellen.

Acquisities

In het boekjaar heeft de groep de volgende acquisitie verricht:

Per 26 april 2017:

- **RDC Group B.V.**
statutair gevestigd te Amsterdam (100%), (2016: 68,95%)

De resultaten van RDC Group B.V. zijn vanaf 1 januari 2017 geconsolideerd in de cijfers van Bovemij N.V., omdat Bovemij vanaf die datum zeggenschap heeft over RDC.

Liquidaties

In het boekjaar heeft de groep de volgende liquidatie verricht:

Per 23 oktober 2017:

- **Premie.nl B.V.**
statutair gevestigd te Nijmegen (100%)

Verkooptransacties

In het boekjaar heeft de groep de volgende verkooptransactie verricht:

Per 7 november 2017:

- **Zonneparken Nederland B.V.**
statutair gevestigd te Heerenveen (50%)

Bovemij N.V. heeft per 7 november 2017 de aandelen in Zonneparken Nederland B.V. verkocht aan Trinity Holding B.V. De deelneming in Zonneparken Nederland werd als belegging verantwoord in de jaarrekening en derhalve niet meegenomen in de consolidatie.

Immateriële vaste activa

Software

De gekochte software (licenties) en zelf ontwikkelde software onder de immateriële activa worden gewaardeerd tegen kostprijs verminderd met gecumuleerde afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen.

Uitgaven in verband met de ontwikkeling van software, die intern wordt gebruikt of toekomstige economische voordelen genereert en die de vast te stellen kosten overtreft, worden opgenomen als immateriële vaste activa en afgeschreven over de geschatte gebruiksduur.

De geactiveerde kosten betreffen de personeelskosten van softwareontwikkeling en een deel van de relevante overheadkosten. Uitgaven in verband met het onderhoud van software worden als kosten genomen in de periode waarin ze worden gemaakt.

Afschrijving van software wordt berekend op lineaire basis, afhankelijk van de geschatte gebruiksduur, vanaf de datum waarop ze in gebruik zijn genomen. De geschatte gebruiksduur voor software is drie tot vijf jaar of een kortere periode als de licentieperiode korter is dan drie jaar.

De software en de gebruiksduur worden jaarlijks, in het vierde kwartaal, getoetst en indien nodig aangepast. Bijzondere waardeverminderingen worden voornamelijk veroorzaakt door het stoppen van de verkoop of het gebruik van de software.

Beleggingen

Terreinen en gebouwen

De gebouwen en terreinen worden gewaardeerd op marktwaarde. Om dit accuraat vast te stellen vindt ten minste iedere drie jaar een taxatie plaats door externe deskundigen. Tevens vindt jaarlijks op balansdatum een beoordeling plaats van de marktwaarde. De gebouwen zijn gewaardeerd tegen de getaxeerde onderhandse verkoopwaarde onder voortzetting van de lopende huurovereenkomst. Bovemij verwerkt 50% van het verschil tussen de bestaande boekwaarde en de waarde van de nieuwe taxatie, bij de verwerking van een positieve herwaardering.

Bij waardering naar beneden wordt het voorzichtigheidsbeginsel aangehouden. Daarom worden alle afwaarderingen in principe in hun volledigheid genomen. Echter, als de oorzaak van de afwaardering ten grondslag ligt aan een laag aantal transacties, kan op basis van professional judgement worden besloten om 50% van het verschil tussen boekwaarde en nieuwe taxatie te boeken.

Kosten ter instandhouding van het onroerend goed worden in de winst-en-verliesrekening verantwoord. De gerealiseerde en ongerealiseerde winsten en verliezen worden direct ten gunste of ten laste van het resultaat gebracht. Waardemutaties worden opgenomen in de herwaarderingsreserve. Tevens is rekening gehouden met de belastinglatenties.

Gebouwen in aanbouw worden gewaardeerd tegen kostprijs en bij ingebruikname geherwaardeerd tegen marktwaarde.

Overige financiële beleggingen

Financiële instrumenten

Onder financiële instrumenten worden zowel primaire financiële instrumenten, zoals vorderingen en schulden, als financiële derivaten verstaan. Voor de grondslagen van primaire financiële instrumenten wordt verwezen naar de toelichting op de balanspost.

Aandelen

Waardering van aandelen (certificaten) geschiedt tegen de gepubliceerde marktwaarde. De waardering heeft betrekking op de beursgenoteerde aandelen. De op de beurs genoteerde aandelen worden gewaardeerd op de beurskoers ultimo boekjaar. Indien de sluitingskoers niet beschikbaar is, wordt gebruik gemaakt van de mid-koers op balansdatum.

Aandelen- en obligatiefondsen

Waardering van aandelen- en obligatiefondsen geschiedt door middel van een samengesteld waarderingsmodel, dat zich baseert op de koersinformatie van de in het fonds opgenomen aandelen. In de waardering wordt onderscheid gemaakt tussen beursgenoteerde aandelen en niet-beursgenoteerde aandelen, om te zorgen dat er zoveel mogelijk gebruik wordt gemaakt van marktwaarneembare gegevens.

Gerealiseerde en niet-gerealiseerde waardeverschillen komen volledig ten gunste of ten laste van het resultaat van het boekjaar. De gerealiseerde waardeverschillen worden bepaald door de verkoopopbrengst te verminderen met de marktwaarde bij aanvang van het boekjaar.

Hypotheek

De waardering van het hypotheekbeleggingsfonds geschiedt tegen reële waarde, welke ten minste eenmaal per maand wordt vastgesteld. De waardering van het fonds is gebaseerd op de gehanteerde hypotheekrente, de opslag voor hypotheek ten opzichte van de staatscurve en verliezen op de hypotheek.

Vorderingen uit hoofde van financial lease

Autoleasecontracten waarbij nagenoeg alle aan de eigendom verbonden risico's en voordelen worden overgedragen aan de kredietnemer, worden gekenmerkt als financiële leasevorderingen. Deze contracten worden verantwoord als financieel actief tegen een bedrag gelijk aan de contante waarde van de minimale leasebetalingen. Dit is inclusief gegarandeerde restwaarde en de niet-gegarandeerde restwaarde zoals die aan de onderneming toekomt, na aftrek van eventuele cumulatieve waardeverminderingen. Noodzakelijk geachte voorzieningen voor dubieuze debiteuren worden verantwoord onder de post debiteuren.

Direct toerekenbare kosten zijn inbegrepen in de initiële bepaling van de financiële leasevorderingen. Het verschil tussen de bruto-investering in de lease en de contante waarde van de invorderbare minimale leasebetalingen is onverdiende interest en wordt over de looptijd van de lease verantwoord tegen een constant rendement op de netto-investering in de financiële lease.

Andere financiële beleggingen

De andere financiële beleggingen bestaan uit directe leningen en deelnemingen voor investeringsdoeleinden. De andere financiële beleggingen worden gewaardeerd op de nominale waarde onder aftrek van noodzakelijk geachte voorzieningen voor mogelijke oninbaarheid.

Vorderingen

De vorderingen worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de nominale waarde. Noodzakelijk geachte voorzieningen voor het risico van oninbaarheid worden in mindering gebracht. De vordering uit co-assurantie heeft betrekking op de gezamenlijk met N.V. Schadeverzekering Metaal en Techniek uitgevoerde WIA-verzekering voor de BOVAG-branche. De beleggingen behorende bij deze verzekering zijn ondergebracht bij N.V. Schadeverzekering Metaal en Technische Bedrijfstukken en zijn economisch eigendom van Bovemij.

Overige activa

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa zijn gewaardeerd op basis van historische aanschaffingskosten verminderd met lineaire afschrijvingen, welke zijn gebaseerd op de verwachte economische levensduur en rekening houdend met bijzondere waardeverminderingen.

De afschrijvingstermijnen zijn als volgt:

- Inrichting gebouwen en kantoorinventaris: 5 - 10 jaar
- Informatieverwerkende systemen: 5 jaar

Vervoermiddelen worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs, verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en indien van toepassing met bijzondere waardeverminderingen. De afschrijvingen worden gebaseerd op de geschatte economische levensduur en een eventuele residuwaarde. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikneming.

Overlopende activa

Overlopende acquisitiekosten

De overlopende acquisitiekosten worden nominaal gewaardeerd en betreffen de nog verdiend te maken acquisitiekosten. De acquisitiekosten worden evenredig verdiend gemaakt over de looptijd van de polis.

Eigen vermogen

Herwaarderingsreserve

Waardeverschillen die ontstaan bij herwaardering van tegen actuele waarden gewaardeerde beleggingen worden via de winst-en-verliesrekening verwerkt. Voor zover ongerealiseerde waardevermeerderingen betrekking hebben op beleggingen waarvoor geen frequente marktnotering beschikbaar is, zal een herwaarderingsreserve worden gevormd ten laste van de algemene reserve. Hierbij wordt rekening gehouden met de latente belastingverplichting.

Technische voorzieningen

Toereikendheidstoets

Jaarlijks voert Bovemij een toets uit naar de toereikendheid van de balanswaarde van de voorzieningen. Hiertoe wordt een toetsvoorziening vastgesteld. Deze toetsvoorziening is een benadering van de marktwaarde van de verplichtingen, waarbij rekening wordt gehouden met onzekerheidsmarges en sluit waar mogelijk aan op de Solvency II best estimate voorziening. Er wordt gebruikgemaakt van gangbare actuariële methoden. Op grond van de uitkomsten van de toets concludeert Bovemij dat de balanswaarde toereikend is.

Voor niet-verdiende premies en lopende risico's

De voorziening voor niet-verdiende premies en lopende risico's betreft onverdiende brutopremies ultimo boekjaar na aftrek van de quotamatige aandelen van de herverzekeraars. Bij consumentenverzekeringen wordt deze post in verband met initiële kosten voor een deel direct verdiend gemaakt, waarna het restant evenredig wordt verdeeld over de looptijd. Bij overige verzekeringen wordt de premie verdiend gemaakt naar evenredigheid van de nog niet verstreken risicotermijnen. De voorziening is nominaal opgenomen. Ongevallen- en arbeidsongeschiktheidsverzekeringen zijn, gezien het langlopende karakter, tegen contante waarde berekend.

Voor te betalen schaden

De voorziening voor te betalen schaden betreft het geschatte deel van de gemelde, maar nog niet afgewikkelde schaden. Tevens zijn voorzieningen voor schaden opgenomen die per balansdatum wel zijn voorgevallen, maar nog niet bij de verzekeraar zijn gemeld, alsmede voor mogelijke mutaties in wel gemelde maar nog niet afgewikkelde schaden. De omvang van dit deel van de voorziening wordt geschat op basis van actuariële schade-uitlopanalyses. Bij het uitvoeren van deze analyses wordt rekening gehouden met verwachte subrogatie en de verkrijging van het eigendom van verzekerde zaken. De actuariële analyses ten behoeve van de voorziening worden in het bijzonder gebruikt om de uiteindelijk verwachte kosten te schatten van complexere claims die door zowel in- als externe factoren (zoals schadebehandelingsprocedures, inflatie, veranderingen in wet- en regelgeving, gerechtelijke uitspraken, historie en trends) kunnen worden beïnvloed. De te regresseren schaden en het aandeel herverzekeraars zijn op de voorziening in mindering gebracht.

Overige

De overige technische voorzieningen bestaan uit een voorziening voor schadebehandelingskosten en het aandeel in de schadereserve van het Waarborgfonds Motorverkeer.

Voorzieningen Voor belastingen

De voorziening voor latente belastingen betreft de latente belastingverplichtingen ter zake van de bestaande fiscale waarderingsverschillen en heeft een overwegend langlopend karakter. De verschillen komen voort uit beperkt aftrekbare kosten, investeringsaftrek en energie-investeringsaftrek. De voorziening is bepaald op basis van het nominale belastingtarief van 25% (2016: 25%). De belastingvoorziening is gebaseerd op gegevens uit de fiscale rapportage.

Overige voorzieningen

De overige voorzieningen hebben betrekking op de entiteiten Care4Lease en IsHelder en zijn gevormd ten behoeve van te betalen casco'schaden van gefinancierde voertuigen waarvan Bovemij het juridisch eigendom heeft, maar waarvan het cascorisico niet extern is verzekerd.

Grondslagen voor de resultaatbepaling

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de in rekening gebrachte premies en overige baten en de betaalde schaden en andere lasten over het jaar, rekening houdend met lopende herverzekeringsovereenkomsten. Baten en lasten worden in de winst-en-verliesrekening opgenomen wanneer een vermeerdering/vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering/vermindering van een actief of een verplichting heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. De opbrengsten en kosten worden toegerekend aan het boekjaar waarop zij betrekking hebben. Verliezen worden verantwoord zodra zij te voorzien zijn.

Het resultaat wordt tevens bepaald met inachtneming van de verwerking van onrealiseerde waardeveranderingen van op actuele waarde gewaardeerde beleggingen.

De aan herverzekeraars betaalde herverzekeringspremie wordt naar evenredigheid van de looptijd van de contracten als last genomen in de resultatenrekening.

Verdiende premies eigen rekening

Onder brutopremies wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte bedragen, na aftrek van de in rekening gebrachte assurantiebelaasting, polis- en administratiekosten en wettelijke bijdragen.

De premie voor schadeverzekeringen wordt na aftrek van initiële kosten verdeeld over de looptijd van het contract en naar evenredigheid van de verstreken verzekeringstermijn als opbrengst genomen. De wijziging in de technische voorzieningen voor niet-verdiende premies en lopende risico's wordt tevens onder het premie-inkomen verantwoord. Dit gebeurt afzonderlijk voor iedere branche. Bovemij onderscheidt bij het opstellen van de jaarrekening de volgende branches: ongevallen en ziekte, motorrijtuigen aansprakelijkheid, casco, brand en andere schade aan goederen en overige branches.

Het resultaat voor de verdiende premies wordt evenredig naar het verloop van de premies verdiend gemaakt. Uitzondering hierop zijn directe consumentenverzekeringen. Bij directe consumentenverzekeringen wordt op dag één al twaalf procent van de premie verdiend gemaakt, om de initiële kosten te dekken. Kortingen die deel uitmaken van een op het risico afgestemd tarief worden in mindering gebracht op de brutopremies.

Toegerekende beleggingsopbrengsten

De beleggingen worden aangehouden ter afdekking van het eigen vermogen en de technische voorzieningen. De opbrengsten uit beleggingen worden aan de branches toegerekend op basis van de gemiddelde omvang van de technische voorzieningen.

Schade eigen rekening

De schade voor eigen rekening wordt per branche uitgewerkt, de herverzekeringen worden evenredig afgedragen. De branches waar Bovemij onderscheid tussen maakt bij het opstellen van de jaarrekening zijn: ongevallen en ziekte, motorrijtuigen aansprakelijkheid, casco, brand en andere schade aan goederen en overige branches.

Onder de schade voor eigen rekening wordt ook de mutatie van de technische voorziening weergegeven. Bij de bestaande schaden wordt een IBNER-voorziening opgenomen voor eventueel te laag uitgevallen reserveringen en een IBNR-voorziening voor de schaden die nog niet zijn gemeld.

Bedrijfskosten

Binnen Bovemij vallen de acquisitie-, bedrijfs- en personeelskosten onder de post bedrijfskosten. Al deze kosten worden gemaakt voor het voortbrengen van omzet, waarbij onderscheid kan worden gemaakt tussen kosten van aan de klant geleverde goederen en kosten van bedrijfsvoering.

De acquisitiekosten in verband met overeenkomsten die van kracht zijn op de balansdatum en die worden overgedragen naar volgende rapportageperioden, worden geactiveerd voor de resterende risicoperioden.

Pensioenen

Bovemij heeft de pensioenregeling voor de werknemers verzekerd bij een pensioenverzekeraar. Bovemij kent meerdere pensioenregelingen. De verzekerde regelingen betreffen gedeeltelijk middelloonregelingen en gedeeltelijk toegezegde bijdrageregelingen.

Niet-verzekeringstechnische activiteiten

Niet-verzekeringstechnische activiteiten betreffen de resultaten van activiteiten niet zijnde verzekeringstechnische activiteiten.

Belastingen

De belastingen over het resultaat worden berekend naar het voor het betreffende boekjaar geldende nominale tarief, waarbij rekening wordt gehouden met fiscale faciliteiten. Voor zover de betaling van de vennootschapsbelasting wordt uitgesteld, wordt hiervoor een voorziening voor latente belastingen gevormd.

Grondslagen voor het geconsolideerd kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode, waarbij onderscheid is gemaakt tussen de kasstromen uit operationele, investerings-, beleggings- en financieringsactiviteiten. Investerings- en desinvesteringen in terreinen en gebouwen worden verantwoord onder de beleggings- en investeringsactiviteiten. Ontvangen en betaalde rente, ontvangen dividenden en winstbelastingen zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten. Betaalde dividenden worden verantwoord onder de financieringsactiviteiten. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen.

Gesegmenteerde informatie

Bovemij onderscheidt bedrijfssegmenten in overeenstemming met de bestuurlijke en interne rapportagestructuur. Om een gedegen beeld te vormen van deze activiteiten binnen het geheel van Bovemij wordt een gesegmenteerde balans en een gesegmenteerde winst-en-verliesrekening weergegeven. Derhalve wordt inzicht verkregen in de kapitaalposities en de prestaties van de vier verschillende segmenten waarin Bovemij opereert.

Per 1 januari 2017 maakt Bovemij onderscheid in drie verschillende activiteiten, te weten activiteiten uit verzekering, financiering en data. In de gesegmenteerde balans en de gesegmenteerde winst-en-verliesrekening worden deze activiteiten ieder als een segment weergegeven. Tevens is er een segment 'overige' toegevoegd met hierin activiteiten die niet vallen onder de hoofdactiviteiten.

Hieronder een toelichting op de vier segmenten:

1. Verzekeringsactiviteiten

De Schadeverzekeringsmaatschappij focust zich op verzekeringsoplossingen voor de mobiliteitsbranche. Hierbij biedt het oplossingen aan voor zowel particulieren als bedrijven, die goed aansluiten op de vraag in de mobiliteitsbranche.

2. Financieringsactiviteiten

Om de vraag uit de mobiliteitsbranche te kunnen ondersteunen en de groei van vraag naar gebruik in plaats van bezit te volgen, biedt Bovemij wagenparkfinancieringen aan. Deze financieringen stellen de klanten van Bovemij in staat om wagenparken voor hun (eind)klanten aan te schaffen.

3. Data-activiteiten

Bovemij is per 26 april 2017 volledig eigenaar van het RAI Data Centrum (RDC). RDC biedt tal van automatiserings- en datadiensten aan voor bedrijven in de mobiliteitsbranche. Door beter en efficiënter gebruik te maken van de beschikbare informatie helpt RDC haar klanten met inzicht verkrijgen in de beschikbare data en het automatiseren en versoepelen van contact met hun klanten.

4. Groep

Dit betreffen de holdingactiviteiten en strategische projecten.

Hans van Leur
Autobedrijf Hans van Leur

Ruud Franssen
Assistent-controller

Toelichting op geconsolideerde balans per 31 december 2017

1. Immateriële vaste activa

Software (in duizenden euro's)	2017	2016
Stand per 1 januari		
Aanschaffingskosten	8.066	4.273
Afschrijvingen	-2.830	-1.841
	5.236	2.432
Mutaties in de boekwaarde		
Investeringen	3.042	3.797
Afschrijvingen	-2.311	-989
Desinvesteringen	-1.111	-
Afschrijvingen desinvesteringen	1.111	-
	731	2.804
Stand per 31 december		
Aanschaffingskosten	9.997	8.066
Afschrijvingen	-4.030	-2.830
	5.967	5.236

2. Beleggingen

Terreinen en gebouwen voor eigen gebruik (in duizenden euro's)	2017	2016
Stand per 1 januari	17.578	17.166
Aankoop in boekjaar	3.180	-
Herwaardering in boekjaar	1.378	412
Stand per 31 december	22.136	17.578

Terreinen en gebouwen maken deel uit van de beleggingsportefeuille. Hierop wordt niet afgeschreven. Alle terreinen en gebouwen zijn getaxeerd per 31 december 2017. De verkrijgingsprijs van de gebouwen en terreinen voor eigen gebruik bedraagt per 31 december 2017 € 20.197.000,- (2016: € 17.017.000,-). De huuropbrengsten hiervan bedragen in 2017 € 2.180.000,- (2016: € 1.832.000,-) en de direct toerekenbare kosten bedragen € 1.323.000,- (2016: € 1.114.000,-). De netto-opbrengst van gebouwen en terreinen voor eigen gebruik, zijnde € 857.000,- (2016: € 718.000,-), is verantwoord als opbrengst uit beleggingen. De waardering van terreinen en gebouwen voor eigen gebruik is inclusief € 1.939.000,- herwaardering (2016: € 561.000,-).

Overige terreinen en gebouwen (in duizenden euro's)	2017	2016
Stand per 1 januari	26.830	18.557
Aankoop in boekjaar	4.714	7.096
Herwaardering in boekjaar	899	1.177
Stand per 31 december	32.443	26.830

De verkrijgingsprijs van overige terreinen en gebouwen bedraagt per 31 december 2017 € 29.963.000,- (2016: € 25.249.000,-). De waardering van deze terreinen en gebouwen is inclusief € 2.478.000,- herwaardering (2016: € 1.581.000,-). Van de overige terreinen en gebouwen zijn per eind 2017 voor een bedrag van € 10.400.000,- (2016: € 5.700.000,-) projecten in ontwikkeling verantwoord tegen kostprijs. Van de projecten die eind 2016 in ontwikkeling waren, zijn in 2017 geen projecten in gebruik genomen.

Overige financiële beleggingen (in duizenden euro's)	2017		2016	
	Balanswaarde	Verkrijgingsprijs	Balanswaarde	Verkrijgingsprijs
Aandelen	47.028	24.631	47.874	28.318
Hypotheek	42.733	37.533	52.839	46.464
Obligaties	552	558	792	784
Vorderingen uit hoofde van financial lease	177.753	177.753	106.552	106.552
Andere financiële beleggingen	2.623	2.623	6.315	6.315
Stand per 31 december	270.689	243.098	214.372	188.433

Andere financiële beleggingen betreffen uitstaande leningen ten bedrage van € 2.623.000,- (2016: € 4.065.000,-). Tevens bevatten de andere financiële beleggingen per 31 december 2016 de waarde van de deelneming van Bovemij in Zonneparken Nederland B.V., zijnde € 2.250.000,-. Door de verkoop van Zonneparken Nederland B.V. staat deze deelneming per 31 december 2017 niet meer op de balans.

Verloop financiële beleggingen (in duizenden euro's)	Aandelen	Hypotheek	Obligaties	Vorderingen uit hoofde van financial lease	Andere financiële beleggingen	Totaal 2017	Totaal 2016
Stand per 1 januari	47.874	52.839	792	106.552	6.315	214.372	157.472
Mutaties in het boekjaar							
Aankopen resp. stortingen	2.497	-	1.039	69.746	185	73.467	89.694
Herwaardering ten gunste (- ten laste) van resultaat	5.318	1.664	-7	-	-	6.975	5.867
Verkopen resp. aflossingen	-8.661	-11.770	-1.272	1.455	-3.877	-24.125	-38.661
Stand per 31 december	47.028	42.733	552	177.753	2.623	270.689	214.372

Toelichting waarderingsmethode beleggingen 2017 (in duizenden euro's)	Genoteerde marktprijzen	Afgeleide markt-notering	Onafhankelijke taxaties	Waarderingsmodellen	Andere methoden	Totaal
Vastgoedbeleggingen	-	-	22.688	31.891	-	54.579
Aandelen	26.720	20.308	-	-	-	47.028
Hypotheek	-	-	-	42.733	-	42.733
Obligaties	552	-	-	-	-	552
Vorderingen uit hoofde van financial lease	-	-	-	-	177.753	177.753
Andere financiële beleggingen	-	-	-	-	2.623	2.623
Stand per 31 december	27.272	20.308	22.688	74.624	180.376	325.268

Toelichting waarderingsmethode beleggingen 2016 (in duizenden euro's)	Genoteerde marktprijzen	Afgeleide markt-notering	Onafhankelijke taxaties	Waarderingsmodellen	Andere methoden	Totaal
Vastgoedbeleggingen	-	-	18.252	26.156	-	44.408
Aandelen	31.434	16.440	-	-	-	47.874
Hypotheek	-	-	-	52.839	-	52.839
Obligaties	792	-	-	-	-	792
Vorderingen uit hoofde van financial lease	-	-	-	-	106.552	106.552
Andere financiële beleggingen	-	-	-	-	6.315	6.315
Stand per 31 december	32.226	16.440	18.252	78.995	112.867	258.780

Vastgoedbeleggingen

Onder vastgoedbeleggingen zijn opgenomen de gebouwen en terreinen voor eigen gebruik en woningprojecten voor commerciële verhuur.

De gebouwen en terreinen voor eigen gebruik worden gewaardeerd op taxatiewaarde. De taxaties worden eenmaal per drie jaar uitgevoerd of frequenter indien ontwikkelingen in de vastgoedmarkt daar aanleiding geven. De taxatie van de gebouwen en terreinen voor eigen gebruik is bepaald aan de hand van het gemiddelde van de BAR/NAR (bruto-aanvangsrendement/netto-aanvangsrendement) methode en de DCF (discounted cash flow) methode. Kasstromen worden bepaald aan de hand van bestaande huurcontracten. Hierbij wordt

rekening gehouden met reeds bekende mutaties, verwachte exploitatiekosten en verwachte incidentele kosten, zoals groot onderhoud. De gehanteerde rentevoet wordt per object bepaald aan de hand van branche, regio en complexe opslagen. De rente is vastgesteld tussen de 7,5% en 8,5%. In de BAR/NAR methode wordt uitgegaan van een netto-aanvangsrendement tussen 7,0% en 8,0%.

De woningprojecten voor commerciële verhuur die zijn opgeleverd, worden gewaardeerd op marktwaarde. Deze is afgeleid van de gepubliceerde verkoopprijzen per vierkante meter van vergelijkbare objecten. Het deel van de woningprojecten dat per 31 december 2017 niet is opgeleverd, is gewaardeerd tegen de kostprijs van € 10.408.000,-.

Hierbij wordt geen rekening gehouden met eigen ontwikkelingskosten, indirecte kosten en rente. Zodra de woningen zijn opgeleverd voor verhuur worden deze gewaardeerd op marktwaarde.

Aandelen

Genoteerde marktprijzen

De aandelen betreffen onder andere participaties in aandelenbeleggingsfondsen met een portefeuille van Europese en wereldwijd beursgenoteerde ondernemingen. Daarnaast wordt geparticipeerd in passieve aandelenbeleggingsfondsen die de MSCI Europe Index en MSCI World Index volgen.

Afgeleide marktnotering

Bovemij belegt in aandelen via niet-genoteerde Nederlandse en Europese Small Capfondsen die minimaal 5% van de aandelen in kleine ondernemingen houden. De marktwaarde van de aandelenfondsen is gebaseerd op de nettovermogenswaarde. De nettovermogenswaarde is afgeleid van de aandelenmarktnoteringen.

Hypotheek

De vastrentende waarden betreffen de participatie in een Nederlands hypotheekbeleggingsfonds met een portefeuille van uitsluitend Nederlandse hypotheekleningen die zijn verstrekt na 1 januari 2013. De particuliere Nederlandse woonhuizen dienen als onderpand. Het hypotheekbeleggingsfonds heeft de structuur van een fonds voor gemene rekening met een open-end karakter, met dien verstande dat de mate waarin participanten in en uit kunnen treden, te allen tijde afhankelijk is van de hypotheekproductie, respectievelijk de beschikbare liquide middelen. De waardering van het hypotheekbeleggingsfonds geschiedt tegen reële waarde en is gebaseerd op de gehanteerde hypotheekrente, de opslag voor hypotheekleningen ten opzichte van de staatscurve en verliezen op de hypotheekleningen.

Vorderingen uit hoofde van financial lease

Voor een bedrag van € 129.624.000,- bedraagt de looptijd van de vorderingen uit hoofde van financial lease tussen de één en zes jaar. De maximale looptijd van vorderingen uit hoofde van financial lease is zes jaar en het rentepercentage bedraagt tussen de 1,5% en 8,9%. Als zekerheid voor de vordering uit hoofde van financial lease zijn achtergestelde leningen gestort door kredietnemers en zijn als onderpand Nederlands gekentekende voertuigen behorende bij het leasecontract afgegeven.

Andere financiële beleggingen

Andere financiële beleggingen worden gewaardeerd op nominale waarde of lagere marktwaarde.

3. Vorderingen

Vorderingen uit co-assurantie (in duizenden euro's)	2017	2016
Stand per 1 januari	28.149	18.101
Onttrekking WIA-construct II	-	-2.199
Toevoeging WIA-construct III	3.428	12.247
Stand per 31 december	31.577	28.149

De vordering uit co-assurantie heeft betrekking op het aandeel van Bovemij in de beleggingsportefeuille die wordt aangehouden voor de gezamenlijk met N.V. Schadeverzekering Metaal en Technische Bedrijfstakingen uitgevoerde WIA-verzekering voor de BOVAG-branche. De beleggingen behorende bij deze verzekering zijn ondergebracht bij N.V. Schadeverzekering Metaal en Technische Bedrijfstakingen en zijn economisch eigendom van Bovemij. Het co-assurantiecontract betreft feitelijk een inkomende quota share-herverzekering met N.V. Schadeverzekering Metaal en Technische Bedrijfstakingen. WIA Construct II is in 2013 gesloten voor nieuwe instroom verzekeringsrisico's en in boekjaar 2016 afgerekend met N.V. Schadeverzekering Metaal en Technische Bedrijfstakingen. WIA Construct III loopt vanaf 2014 en zal eind 2018 worden gesloten voor nieuwe instroom van verzekeringsrisico's.

Overige vorderingen (in duizenden euro's)	2017	2016
Te vorderen vennootschapsbelasting	10.227	514
Te vorderen omzetbelasting	360	642
Rekening courant CBM B.V. (50%)	1.827	1.011
Rekening courant MN Services	2.189	-
Rekening courant Stichting Rechtsbijstand Mobiliteitsbranche	2.987	1.507
Debiteuren niet-verzekeringstechnische activiteiten	6.072	5.069
Overige vorderingen	4.104	4.130
Stand per 31 december	27.766	12.873

De overige vorderingen hebben een overwegend kortlopend karakter en er zijn geen belangrijke concentraties van kredietrisico aanwezig.

4. Overige activa

Materiële vaste activa (in duizenden euro's)	Kantoor- inventaris	Informatie- verwerkende systemen	Vervoer- middelen	Totaal 2017	Totaal 2016
Stand per 1 januari					
Aanschaffingskosten	7.206	10.614	28.257	46.077	48.581
Afschrijvingen	-6.331	-8.772	-7.219	-22.322	-23.852
	875	1.842	21.038	23.755	24.729
Mutaties in de boekwaarde					
Acquisitie investeringen	-	-	-	-	284
Investeringen	1.338	2.472	11.916	15.726	15.318
Afschrijvingen	-535	-2.556	-3.375	-6.466	-5.627
Desinvesteringen	-173	-7.618	-13.588	-21.379	-18.106
Afschrijvingen desinvesteringen	165	7.584	3.984	11.733	7.157
	795	-118	-1.063	-386	-974
Stand per 31 december					
Aanschaffingskosten	8.371	5.468	26.585	40.424	46.077
Afschrijvingen	-6.701	-3.744	-6.610	-17.055	-22.322
	1.670	1.724	19.975	23.369	23.755

Liquide middelen (in duizenden euro's)	2017	2016
ING Bank	21.438	122.352
ABN AMRO	60.988	57.451
Rabobank	29.104	24.007
Deutsche Bank	30.003	-
SNS Bank	15.008	15.374
BNP Paribas	50.005	-
Overige banken	708	201
Stand per 31 december	207.254	219.385

De liquide middelen staan vrij ter beschikking van de vennootschap en zijn direct opeisbaar.

5. Overlopende activa

Overlopende acquisitiekosten (in duizenden euro's)	31-12-2017	31-12-2016
Ongevallen en ziekte	5.384	9.168
Motorrijtuigen aansprakelijkheid	1.364	1.322
Casco	15.759	18.373
Brand en andere schade aan goederen	293	491
Overige branches	2.058	2.520
	24.858	31.874
Overige overlopende activa (in duizenden euro's)		
	31-12-2017	31-12-2016
Toekomstige termijnen te factureren verzekeringspremie	23.488	18.028
Te ontvangen rente	262	137
Overige overlopende activa	703	194
	24.453	18.359

De overige overlopende activa hebben een overwegend kortlopend karakter.

6. Groepsvermogen

Mutatieoverzicht van het groepsvermogen (in duizenden euro's)	2017	2016
Eigen vermogen van de rechtspersoon als onderdeel van het groepsvermogen primo boekjaar	158.965	151.128
Geconsolideerd nettoresultaat na belastingen toekomend aan de rechtspersoon	21.537	13.159
Mutatie als gevolg van emissie/acquisitie RDC	1.349	-2.525
Afwaardering goodwill RDC	-3.783	-
Minderheidsbelang RDC	-	784
Dividendbetalingen aan aandeelhouders	-3.968	-3.581
Eigen vermogen van de rechtspersoon als onderdeel van het groepsvermogen ultimo boekjaar	174.100	158.965

Voor een toelichting op het groepsvermogen en de solvabiliteit wordt verwezen naar de toelichting van het eigen vermogen bij de enkelvoudige balans.

7. Technische voorzieningen

Technische voorzieningen voor niet-verdiende premies en lopende risico's - bruto (in duizenden euro's)

	31-12-2017	31-12-2016
Ongevallen en ziekte	11.786	17.193
Motorrijtuigen aansprakelijkheid	17.310	17.016
Casco	80.579	79.439
Brand en andere schade aan goederen	1.393	1.672
Overige branches	7.703	9.012
	118.771	124.332

Technische voorzieningen voor niet-verdiende premies en lopende risico's - aandeel herverzekeraars (in duizenden euro's)

	31-12-2017	31-12-2016
Ongevallen en ziekte	1.580	2.278
Motorrijtuigen aansprakelijkheid	2.656	2.634
Casco	2.114	1.851
Brand en andere schade aan goederen	-1.098	-727
Overige branches	18	17
	5.270	6.053

Technische voorzieningen voor te betalen schaden - bruto (in duizenden euro's)

	31-12-2017	31-12-2016
Ongevallen en ziekte	86.699	78.312
Motorrijtuigen aansprakelijkheid	143.600	133.729
Casco	26.657	24.879
Brand en andere schade aan goederen	14.221	21.699
Overige branches	15.421	14.950
	286.598	273.569

Onder de brutoschadevoorziening is voor € 2.713.000,- aan technische voorziening voor inkomende herverzekering opgenomen.

Technische voorzieningen voor te betalen schaden - aandeel herverzekeraars (in duizenden euro's)

	31-12-2017	31-12-2016
Ongevallen en ziekte	8.265	6.658
Motorrijtuigen aansprakelijkheid	29.176	25.017
Casco	438	1.776
Brand en andere schade aan goederen	10.436	15.952
Overige branches	939	990
	49.254	50.393

Overige technische voorzieningen (in duizenden euro's)

	31-12-2017	31-12-2016
Motorrijtuigen aansprakelijkheid	5.087	4.379
Casco	2.520	2.444
Brand en andere schade aan goederen	363	565
Overige branches	255	231
	8.225	7.619

Van de technische voorzieningen is een bedrag van € 144.331.000,- kortlopend (2016: € 139.338.000,-). De technische voorzieningen zijn actuariael getoetst met een prudentieniveau van 75% en hieruit is gebleken dat de voorzieningen als toereikend moeten worden beschouwd.

Verloopoverzicht technische voorzieningen (in duizenden euro's)

	Premies		Schaden		Overige	
	2017	2016	2017	2016	2017	2016
Stand per 1 januari	118.279	126.180	223.176	200.792	7.619	7.059
Mutatie boekjaar	-4.778	-7.901	14.168	22.384	606	560
Stand per 31 december	113.501	118.279	237.344	223.176	8.225	7.619

Uitloopresultaten technische voorzieningen 2017

Cumulatieve
schadelast
naar uit-
loopjaar
(in duizenden
euro's)

	Schadejaar											2017
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
Einde schadejaar	135.776	133.798	157.726	152.237	159.396	166.274	163.522	183.338	207.292	246.406	231.221	
1 jaar later	131.918	140.711	167.870	166.760	172.139	173.353	180.382	197.563	227.442	272.629		
2 jaar later	128.566	141.785	166.831	166.533	176.870	170.816	179.279	198.263	231.258			
3 jaar later	130.285	139.700	165.351	168.805	175.803	171.428	180.744	198.503				
4 jaar later	129.882	137.632	165.900	167.059	176.541	170.127	179.976					
5 jaar later	130.960	137.106	165.683	167.496	175.206	172.159						
6 jaar later	130.838	136.779	165.825	166.799	174.596							
7 jaar later	130.517	136.945	164.321	166.344								
8 jaar later	130.614	136.575	164.283									
9 jaar later	130.899	136.635										
10 jaar later	129.778											
Cumulatieve schadelast ultimo 2017	129.778	136.635	164.283	166.344	174.596	172.159	179.976	198.503	231.258	272.629	231.221	
Cumulatief betaald ultimo 2017	123.652	132.159	158.817	158.971	166.669	161.891	162.731	169.784	196.130	212.268	125.122	Totaal:
Openstaande voorziening ultimo 2017	6.126	4.476	5.466	7.373	7.927	10.268	17.245	28.719	35.128	60.361	106.099	289.188
Voorziening schadejaren voor 2007												5.635
Totale brutoschadevoorziening												294.823

In bovenstaande tabel bestaat de totale brutoschadevoorziening van € 294.823.000,- uit de brutovoorziening voor te betalen schaden, zijnde € 286.598.000,- en de overige technische voorzieningen, zijnde € 8.225.000,-.

In de uitloopresultaten jaar min één zijn de vierde kwartaalcijfers inzake volmachten verantwoord. Tegenover deze negatieve uitloop staat tevens een vrijval van de premievoorziening.

Uitloopresultaten technische voorzieningen 2016

Cumulatieve
schadelast
naar uit-
loopjaar
(in duizenden
euro's)

	Schadejaar											2016
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Einde schadejaar	116.795	135.776	133.798	157.726	152.237	159.396	166.274	163.522	183.338	207.292	246.406	
1 jaar later	105.031	131.918	140.711	167.870	166.760	172.139	173.353	180.382	197.563	227.442		
2 jaar later	103.874	128.566	141.785	166.831	166.533	176.870	170.816	179.279	198.263			
3 jaar later	104.753	130.285	139.700	165.351	168.805	175.803	171.428	180.744				
4 jaar later	104.329	129.882	137.632	165.900	167.059	176.541	170.127					
5 jaar later	103.367	130.960	137.106	165.683	167.496	175.206						
6 jaar later	103.526	130.838	136.779	165.825	166.799							
7 jaar later	103.137	130.517	136.945	164.321								
8 jaar later	102.460	130.614	136.575									
9 jaar later	101.617	130.899										
10 jaar later	101.461											
Cumulatieve schadelast ultimo 2016	101.461	130.899	136.575	164.321	166.799	175.206	170.127	180.744	198.263	227.442	246.406	
Cumulatief betaald ultimo 2016	99.365	122.950	131.644	157.914	157.185	165.330	159.472	159.187	163.787	182.229	122.591	Totaal:
Openstaande voorziening ultimo 2016	2.096	7.949	4.931	6.407	9.614	9.876	10.665	21.557	34.476	45.213	123.815	276.589
Voorziening schadejaren voor 2006												4.599
Totale brutoschadevoorziening												281.188

In bovenstaande tabel bestaat de totale brutoschadevoorziening van € 281.188.000,- uit de brutovoorziening voor te betalen schaden, zijnde € 273.569.000,- en de overige technische voorzieningen, zijnde € 7.619.000,-.

In de uitloopresultaten jaar min één zijn de vierde kwartaalcijfers inzake volmachten verantwoord. Tegenover deze negatieve uitloop staat tevens een vrijval van de premievoorziening.

Uitloopresultaten per branche

Ongevallen en ziekte (in duizenden euro's)	Voorz. schaden ultimo vorig boekjaar	Betaalde schaden in boekjaar	Voorz. schaden ultimo boekjaar	Afwikkel- resultaat
Oudere jaren	16.001	-1.453	13.535	1.013
Boekjaar -3	12.162	-549	11.500	113
Boekjaar -2	14.796	-3.424	12.863	-1.491
Boekjaar -1	35.353	-23.836	21.449	-9.932
Boekjaar	-	-35.772	27.352	
Stand per 31 december	78.312	-65.034	86.699	-10.297

Motorrijtuigen aansprakelijkheid (in duizenden euro's)	Voorz. schaden ultimo vorig boekjaar	Betaalde schaden in boekjaar	Voorz. schaden ultimo boekjaar	Afwikkel- resultaat
Oudere jaren	51.846	-8.645	44.638	-1.437
Boekjaar -3	20.412	-4.404	13.706	2.302
Boekjaar -2	24.807	-8.282	19.420	-2.895
Boekjaar -1	36.664	-27.383	27.327	-18.046
Boekjaar	-	-17.838	38.509	
Stand per 31 december	133.729	-66.552	143.600	-20.076

Casco (in duizenden euro's)	Voorz. schaden ultimo vorig boekjaar	Betaalde schaden in boekjaar	Voorz. schaden ultimo boekjaar	Afwikkel- resultaat
Oudere jaren	3.407	-461	1.373	1.573
Boekjaar -3	-	-101	2.046	-2.147
Boekjaar -2	2.017	-832	1.161	24
Boekjaar -1	19.455	-22.281	2.729	-5.555
Boekjaar	-	-57.008	19.348	
Stand per 31 december	24.879	-80.683	26.657	-6.105

Brand en andere schade aan goederen (in duizenden euro's)	Voorz. schaden ultimo vorig boekjaar	Betaalde schaden in boekjaar	Voorz. schaden ultimo boekjaar	Afwikkel- resultaat
Oudere jaren	-50	-6	-59	3
Boekjaar -3	180	-220	23	-63
Boekjaar -2	798	-671	98	29
Boekjaar -1	20.771	-13.102	5.498	2.171
Boekjaar	-	-9.013	8.661	
Stand per 31 december	21.699	-23.012	14.221	2.140

Overige branches (in duizenden euro's)	Voorz. schaden ultimo vorig boekjaar	Betaalde schaden in boekjaar	Voorz. schaden ultimo boekjaar	Afwikkel- resultaat
Oudere jaren	5.232	-1.421	3.995	-184
Boekjaar -3	1.281	-723	1.088	-530
Boekjaar -2	1.419	-691	805	-77
Boekjaar -1	7.018	-3.077	2.222	1.719
Boekjaar	-	-5.489	7.311	
Stand per 31 december	14.950	-11.401	15.421	928

Totaal alle branches (in duizenden euro's)	Voorz. schaden ultimo vorig boekjaar	Betaalde schaden in boekjaar	Voorz. schaden ultimo boekjaar	Afwikkel- resultaat
Oudere jaren	76.436	-11.986	63.482	968
Boekjaar -3	34.035	-5.997	28.363	-325
Boekjaar -2	43.837	-13.900	34.347	-4.410
Boekjaar -1	119.261	-89.679	59.225	-29.643
Boekjaar	-	-125.120	101.181	
Stand per 31 december	273.569	-246.682	286.598	-33.410

In de uitloopresultaten jaar min één zijn de vierde kwartaalcijfers inzake volmachten verantwoord. Tegenover deze negatieve uitloop staat tevens een vrijval van de hiervoor gevormde premievoorziening.

8. Voorzieningen

Voor belastingen (in duizenden euro's)	2017	2016
Stand per 1 januari	10.011	9.924
Mutatie boekjaar	2.268	87
Stand per 31 december	12.279	10.011

Specificatie voorzieningen voor belastingen (in duizenden euro's)	2017	2016
Bedrijfspannen voor eigen gebruik	2.829	2.184
Effecten	3.345	3.487
Egalisatiereserve	6.720	5.836
Immateriële vaste activa	-62	-89
Voorziening Waarborgfonds Motorverkeer	-553	-413
Verliescompensatie RDC	-	-994
Stand per 31 december	12.279	10.011

9. Schulden

Schulden aan kredietinstellingen (in duizenden euro's)	2017	2016
Stand per 1 januari	49.568	30.410
Opgenomen	47.099	31.895
Afgelost	-18.096	-12.737
Stand per 31 december	78.571	49.568

De schulden aan kredietinstellingen ten bedrage van € 78.571.000,- (2016: € 49.568.000,-) betreffen de aangetrokken financieringen ten behoeve van de financiering van autolease-activiteiten. Voor een bedrag van € 49.735.000,- bedraagt de looptijd van de financieringen tussen de één en de vier jaar. De maximale looptijd van schulden aan kredietinstellingen is vier jaar. Het rentepercentage over de schulden aan kredietinstellingen bedraagt tussen de 1,4% en 3,8%.

Belastingen en premies sociale verzekeringen (in duizenden euro's)	31-12-2017	31-12-2016
Assurantiebelasting	2.533	2.475
Sociale lasten	2.208	1.781
Totaal	4.741	4.256

Overige schulden (in duizenden euro's)	31-12-2017	31-12-2016
Crediteuren	16.825	16.198
Overige schulden	794	230
Totaal	17.619	16.428

De overige schulden hebben een overwegend kortlopend karakter.

10. Overlopende passiva

Overlopende passiva (in duizenden euro's)	31-12-2017	31-12-2016
Reservering balansgratificaties personeel	3.356	2.771
Overige overlopende passiva	3.932	1.716
Totaal	7.288	4.487

De overlopende passiva hebben een overwegend kortlopend karakter.

Niet in de balans opgenomen regelingen

Leaseverplichtingen

Ter zake van operational lease ten behoeve van de bedrijfsvoering van Bovemij zijn verplichtingen aangegaan met een gemiddelde looptijd van twee jaar. Per balansdatum bedraagt de som van de verschuldigde maandelijkse termijnen € 2.588.000,- (2016: € 2.191.000,-). Hiervan vervalt € 1.180.000,- na één jaar en € 1.408.000,- vervalt tussen de twee en vijf jaar.

Huurverplichtingen

Bovemij heeft huurverplichtingen voor twee panden die in gebruik zijn door RDC. Het huurcontract van het pand dat in gebruik is door RDC Group loopt tot en met 31 december 2022 en heeft een huurprijs van € 462.000,- per jaar die jaarlijks wordt geïndexeerd. Het huurcontract van het pand dat in gebruik is door RDC inMotiv Belgium loopt tot en met 31 december 2025 en heeft een huurprijs van € 46.000,- per jaar.

Nederlandse Herverzekeringsmaatschappij van Terrorismeschaden N.V. (NHT)

Op 1 juli 2003 is na overleg tussen verzekeraars, de overheid en de Pensioen- en Verzekeringkamer inzake het terrorismeverzekeringsprobleem de NHT, de zogenaamde

terrorismepool, van start gegaan. De terrorismepool waarin verzekeraars, herverzekeraars en de overheid deelnemen maakt het mogelijk om op een verantwoorde wijze dekking te blijven bieden voor terrorismerisico's. Voor verzekeraars is het risico gemaximeerd tot € 200 miljoen. Bovemij neemt deel aan de NHT en staat vanaf 1 januari 2013 garant voor haar aandeel (het obligo) in de 1e layer (zijnde € 200 miljoen) tot maximaal € 1.553.000,-.

Pensioenregeling

Bovemij heeft de pensioenregeling voor de werknemers verzekerd bij een pensioenverzekeraar. Daarnaast kent Bovemij nog enkele andere pensioenregelingen. Deze verzekerde regelingen betreffen gedeeltelijk middelloon en gedeeltelijk beschikbare premie regelingen. De huidige pensioenregeling loopt tot ultimo 2018. Bovemij is in gesprek met de ondernemingsraad om tot een nieuwe regeling te komen.

Investeringsverplichtingen

Voor beleggingen in overige terreinen en gebouwen is een investeringsverplichting aangegaan voor een bedrag van € 3.400.000,- (2016: € 3.700.000,-).

Aansprakelijkheidsstelling

Overeenkomstig artikel 403, lid 1, titel 9 Boek 2 BW heeft Bovemij N.V. een verklaring van hoofdelijke aansprakelijkheid afgegeven voor de groepsmaatschappijen, met uitzondering van Combinatie Bovemij Mn Services B.V., Bovemij Services B.V., Dealerdiensten Automotive B.V., Bovemij Juridische Diensten B.V., IsHelder B.V., Bovemij Financieringsmaatschappij B.V., Care4lease B.V. en Bovemij Finance B.V.

Fiscale eenheid

Fiscale eenheid Bovemij N.V. vormt met vrijwel al haar dochterondernemingen een fiscale eenheid voor de vennootschapsbelasting. Daarnaast maakt Bovemij N.V. onderdeel uit van een fiscale eenheid voor de omzetbelasting voor een deel van de groep. Voor beide fiscale eenheden geldt dat alle vennootschappen die deel uitmaken van een fiscale eenheid hoofdelijk aansprakelijk zijn voor de belastingschulden. Voor meer informatie in de aanpassingen in deze fiscale eenheden in het kader van de splitsing per 31 januari 2017 wordt verwezen naar de toelichting op 'Niet in de balans opgenomen regelingen'.

Gebeurtenissen na balansdatum

Financiering voor de Financieringsmaatschappij

Bovemij is in gesprek met een aantal banken over het verstrekken van een nieuwe financieringsfaciliteit voor de Bovemij Financieringsmaatschappij voor een bedrag van in totaal € 300 miljoen.

De faciliteit heeft een looptijd van drie jaar. De rentecondities zijn gebaseerd op een variabele basisrente met een vaste opslag gedurende de looptijd van de faciliteit. Als zekerheid voor de faciliteit is een pandrecht verstrekt op de gefinancierde auto's. De minimale vereiste solvabiliteit van Bovemij Financieringsmaatschappij B.V. is 15%. De verwachting is dat de gesprekken tussen Bovemij en de financiers op korte termijn zullen worden afgerond.

Toelichting op geconsolideerde winst-en-verliesrekening over 2017

Premies

De premies worden hoofdzakelijk gerealiseerd in Nederland. Voor de opsplitsing naar branches wordt verwezen naar het overzicht resultaat technische rekening per branchegroep vanaf de pagina hiernaast.

Resultaat technische rekening per branchegroep (in duizenden euro's)

	Ongevallen en ziekte		Motorrijtuigen aansprakelijkheid	
	2017	2016	2017	2016
11. Verdienende premies eigen rekening				
Premies				
- Bruto	91.877	87.204	93.052	81.851
- Aandeel herverzekeraars	1.253	1.346	7.086	6.643
	90.624	85.858	85.966	75.208
Wijziging technische voorziening voor niet-verdienende premies en lopende risico's				
- Bruto	5.407	2.905	-294	1.736
- Aandeel herverzekeraars	698	818	-22	-144
	4.709	2.087	-272	1.880
	95.333	87.945	85.694	77.088
Toegerekende opbrengst uit beleggingen	2.437	1.647	3.683	2.715
12. Schade eigen rekening				
Schaden				
- Bruto	65.034	48.580	66.552	59.630
- Aandeel herverzekeraars	1.035	2.019	4.683	5.777
	63.999	46.561	61.869	53.853
Wijziging technische voorziening voor te betalen schaden				
- Bruto	8.387	15.782	9.871	6.620
- Aandeel herverzekeraars	1.607	2.742	4.159	2.600
	6.780	13.040	5.712	4.020
Wijziging overige technische voorzieningen	-	-	708	255
	70.779	59.601	68.289	58.128
13. Bedrijfskosten				
Provisie	13.179	17.193	11.540	7.013
Wijziging overlopende provisie	3.808	376	-5	2.018
Beheers- en personeelskosten	2.881	3.696	11.707	11.974
Provisie van herverzekeraars	-373	-341	-1.127	-1.135
	19.495	20.924	22.115	19.870
Resultaat technische rekening	7.496	9.067	-1.027	1.805

**Resultaat technische rekening per
branchegroep (vervolg)** (in duizenden euro's)

 Casco
 Brand en andere
 schade aan goederen

	2017	2016	2017	2016
11. Verdienende premies eigen rekening				
Premies				
- Bruto	141.405	127.625	22.707	20.201
- Aandeel herverzekeraars	5.957	8.546	5.123	3.097
	135.448	119.079	17.584	17.104
Wijziging technische voorziening voor niet- verdiende premies en lopende risico's				
- Bruto	-1.140	3.151	279	75
- Aandeel herverzekeraars	-263	-471	371	861
	-877	3.622	-92	-786
	134.571	122.701	17.492	16.318
Toegerekende opbrengst uit beleggingen	2.632	1.848	311	226
12. Schade eigen rekening				
Schaden				
- Bruto	80.683	87.409	23.012	12.215
- Aandeel herverzekeraars	3.897	12.715	10.941	617
	76.786	74.694	12.071	11.598
Wijziging technische voorziening voor te betalen schaden				
- Bruto	1.778	3.051	-7.478	17.297
- Aandeel herverzekeraars	-1.338	137	-5.516	15.750
	3.116	2.914	-1.962	1.547
Wijziging overige technische voorzieningen	76	-91	-202	434
	79.978	77.517	9.907	13.579
13. Bedrijfskosten				
Provisie	21.913	21.811	4.380	4.673
Wijziging overlopende provisie	2.617	5.578	198	80
Beheers- en personeelskosten	16.145	15.316	2.152	1.306
Provisie van herverzekeraars	-778	-744	-	-
	39.897	41.961	6.730	6.059
Resultaat technische rekening	17.328	5.071	1.166	-3.094

**Resultaat technische rekening per
branchegroep (vervolg)** (in duizenden euro's)

 Overige
 branches
 Totaal

	2017	2016	2017	2016
11. Verdienende premies eigen rekening				
Premies				
- Bruto	19.966	18.675	369.007	335.556
- Aandeel herverzekeraars	344	145	19.763	19.777
	19.622	18.530	349.244	315.779
Wijziging technische voorziening voor niet- verdiende premies en lopende risico's				
- Bruto	1.309	1.092	5.561	8.959
- Aandeel herverzekeraars	-1	-6	783	1.058
	1.310	1.098	4.778	7.901
	20.932	19.628	354.022	323.680
Toegerekende opbrengst uit beleggingen	630	488	9.693	6.924
12. Schade eigen rekening				
Schaden				
- Bruto	11.401	10.210	246.682	218.044
- Aandeel herverzekeraars	34	-13	20.590	21.115
	11.367	10.223	226.092	196.929
Wijziging technische voorziening voor te betalen schaden				
- Bruto	471	1.095	13.029	43.845
- Aandeel herverzekeraars	-51	232	-1.139	21.461
	522	863	14.168	22.384
Wijziging overige technische voorzieningen	24	-38	606	560
	11.913	11.048	240.866	219.873
13. Bedrijfskosten				
Provisie	3.725	3.584	54.737	54.274
Wijziging overlopende provisie	462	319	7.080	8.371
Beheers- en personeelskosten	1.936	2.131	34.821	34.423
Provisie van herverzekeraars	1	-	-2.277	-2.220
	6.124	6.034	94.361	94.848
Resultaat technische rekening	3.525	3.034	28.488	15.883

Bedrijfskosten

Beheers- en personeelskosten (in duizenden euro's)	2017	2016
Algemene kosten	5.841	5.491
Personeelskosten	48.146	31.690
Huisvesting	2.405	1.633
Automatiseringskosten	6.230	5.532
Reis- en verblijfkosten	1.980	1.874
Marketing- en communicatiekosten	4.061	3.538
Afschrijvingen	2.704	1.557
Ontvangen vergoeding exploitatiekosten	-2.348	-2.272
Totaal beheers- en personeelskosten	69.019	49.043
Toegerekend aan niet-verzekeringstechnische activiteiten	25.324	6.126
Toegerekend aan Stichting Rechtsbijstand Mobiliteitsbranche	369	331
Toegerekend aan schadelast	4.899	3.373
Toegerekend aan acquisitiekosten	3.606	4.790
Beheers- en personeelskosten technische rekening	34.821	34.423

De toename van beheerskosten en het aantal medewerkers wordt voor een aanzienlijk deel veroorzaakt door de acquisitie van RDC. De bedrijfskosten van RDC bedragen in 2017 € 15.252.000,- (2016: € 0,-).

Overzicht gemiddeld aantal medewerkers en gemiddeld aantal fte (in duizenden euro's)

	Aantal medewerkers		Aantal fte	
	2017	2016	2017	2016
Verzekeringen	312	318	269	276
Financieringen	50	36	45	34
Data	147	12	137	11
Interne Diensten	81	75	72	65
Holding	8	11	8	10
Totaal	598	452	531	396

Honoraria externe accountant (in duizenden euro's)	2017	2016
Controle van de jaarrekening en andere wettelijke rapportages	418	332
Andere controleopdrachten	6	36
Totaal	424	368

Bovenstaande honoraria (incl. BTW) van Ernst & Young Accountants LLP zijn ten laste gebracht van Bovemij N.V. en haar deelnemingen, een en ander zoals bedoeld in artikel 2:382a BW.

14. Beleggingsopbrengsten en beleggingslasten

De opbrengst terreinen en gebouwen betreft de huuropbrengst onder aftrek van kosten, alsmede de herwaardering op terreinen en gebouwen en overige terreinen en gebouwen zoals die zijn terug te vinden in de verloopoverzichten op pagina 69 en 70.

De ongerealiseerde winst op beleggingen en het ongerealiseerd verlies op beleggingen hangen samen met herwaarderingen op financiële beleggingen, zoals die zijn terug te vinden onder het verloop overige beleggingen.

15. Resultaat niet-verzekeringstechnische activiteiten

(in duizenden euro's)	RDC	Bovemij Financierings- maatschappij	Bovemij Juridische Diensten	Helder	Overige	Totaal 2017	Totaal 2016
Omzet niet-verzekeringstechnische activiteiten	23.946	58.490	408	2.407	-	85.251	42.623
Kostprijs van de omzet niet-verzekeringstechnische activiteiten	7.985	52.660	12	2.137	-	62.794	38.259
	15.961	5.830	396	270	-	22.457	4.364
Beheerskosten niet-verzekeringstechnische activiteiten	15.502	5.650	459	2.265	3.528	27.404	6.926
Overige baten en lasten	-	-	-	-	-749	-749	637
Resultaat niet-verzekeringstechnische activiteiten	459	180	-63	-1.995	-4.277	-5.696	-1.925

16. Effectieve belastingdruk

De effectieve belastingdruk is 22,3% (2016: 24,8%) en wijkt hiermee af van de nominale belastingdruk. De belangrijkste oorzaak hiervan is de fiscale vrijstelling van het resultaat deelnemingen.

Gesegmenteerde balans per 31 december 2017

Activa (in duizenden euro's)	Verzeke- ringen	Finan- cieringen	Data	Groep	Inter- company	Totaal 2017	Totaal 2016
Immateriële vaste activa	-	-	2.598	3.369	-	5.967	5.236
Beleggingen	230.003	184.311	597	3.677	-93.320	325.268	258.780
Vlottende activa							
Vorderingen uit verzekeringen	8.858	-	-63	1	-	8.796	13.383
Overige vorderingen	148.514	20.541	4.838	17.083	-131.634	59.343	41.022
	157.372	20.541	4.775	17.084	-131.633	68.139	54.405
Overige activa							
Materiële vaste activa	1.744	14.045	6.230	1.350	-	23.369	23.755
Liquide middelen	122.785	7.698	2.386	74.385	-	207.254	219.385
	124.529	21.743	8.616	75.735	-	230.623	243.140
Overlopende activa							
Overlopende acquisitiekosten	24.858	-	-	-	-	24.858	31.874
Overige overlopende activa	23.987	436	28	2	-	24.453	18.359
	48.845	436	28	2	-	49.311	50.233
	560.749	227.031	16.614	99.867	-224.953	679.308	611.794

Passiva (in duizenden euro's)	Verzeke- ringen	Finan- cieringen	Data	Groep	Inter- company	Totaal 2017	Totaal 2016
Eigen vermogen	163.182	21.350	-5.527	-4.905	-	174.100	158.965
Achtergestelde leningen	-	18.412	-	-	-	18.412	12.725
Technische voorzieningen	359.070	-	-	-	-	359.070	349.074
Voorzieningen voor belastingen en overige voorzieningen	12.279	459	88	-	-	12.826	10.268
Schulden							
Schulden uit verzekeringen	6.681	-	-	-	-	6.681	6.023
Schulden aan kredietinstellingen	-	163.793	6.098	-	-91.320	78.571	49.568
Belastingen en overige schulden	17.057	22.487	15.560	100.889	-133.633	22.360	20.684
	23.738	186.280	21.658	100.889	-224.953	107.612	76.275
Overlopende passiva	2.480	530	395	3.883	-	7.288	4.487
	560.749	227.031	16.614	99.867	-224.953	679.308	611.794

Bij het eigen vermogen van de groep is de post deelnemingen geëlimineerd. Deze eliminatie heeft als gevolg dat bij de groep een negatief eigen vermogen wordt gepresenteerd.

Gesegmenteerde winst-en-verliesrekening over 2017

(in duizenden euro's)	Verzeke- ringen	Finan- cieringen	Data	Groep	Totaal 2017	Totaal 2016
Resultaat technische rekening	28.488	-	-	-	28.488	15.883
Resultaat beleggingen	4.338	15	571	12	4.936	3.544
Niet-verzekerings-technische activiteiten						
Omzet	408	58.490	26.353	-	85.251	42.623
Kostprijs van de omzet	-12	-52.660	-10.122	-	-62.794	-38.259
Beheerskosten	-459	-5.649	-17.389	-3.907	-27.404	-6.926
Overige baten en lasten	-367	-	-	-382	-749	637
Resultaat niet-verzekerings-technische activiteiten	-430	181	-1.158	-4.289	-5.696	-1.925
Resultaat voor belastingen	32.396	196	-587	-4.277	27.728	17.502
Belastingen	-7.609	-49	-491	1.958	-6.191	-4.343
Resultaat na belastingen	24.787	147	-1.078	-2.319	21.537	13.159

De regel belastingen bevat bij de groep een belastingopbrengst van € 1.009.000,-. Deze opbrengst komt voort uit het liquidatieverlies van Premie.nl.

Enkelvoudige balans per 31 december 2017

(voor resultaatbestemming)

Activa (in duizenden euro's)	31-12-2017	31-12-2016
Beleggingen	1	
Deelnemingen in groepsmaatschappijen	183.177	160.325
Andere financiële beleggingen	2.000	1.200
	185.177	161.525
Vlottende activa		
Belastingvorderingen	15.187	3.847
Overige vorderingen en overlopende activa	1.161	131
	16.348	3.978
Liquide middelen	73.014	120.250
	274.539	285.753
Passiva (in duizenden euro's)	31-12-2017	31-12-2016
Eigen vermogen	2	
Geplaatst kapitaal	2.035	2.022
Agioreserve	32.010	30.673
Herwaarderingsreserve	3.720	2.565
Wettelijke reserve	1.700	1.922
Overige reserves	115.592	110.365
Resultaat boekjaar	19.043	13.159
	174.100	160.706
Voorziening negatief eigen vermogen deelneming	2.494	-
Schulden		
Schulden aan groepsmaatschappijen	94.057	123.205
Belastingen en premies sociale verzekeringen	159	175
Overige schulden en overlopende passiva	3.729	1.667
	97.945	125.047
	274.539	285.753

Enkelvoudige winst-en-verliesrekening over 2017

(in duizenden euro's)	2017	2016
Nettoresultaat deelnemingen	23.478	13.116
Resultaat na belastingen uit eigen bedrijfsuitoefening	-1.941	43
Dotatie voorziening negatief eigen vermogen deelneming	-2.494	-
Resultaat na belastingen	19.043	13.159

Toelichting op de enkelvoudige balans en winst-en-verliesrekening

Algemeen

De waarderingsgrondslagen voor activa en passiva, alsmede de grondslagen voor de resultaatbepaling, zijn identiek aan die van de geconsolideerde jaarrekening. Deelnemingen worden opgenomen op basis van nettovermogenswaarde. Overeenkomstig artikel 403, lid 1, Titel 9 Boek 2 BW heeft de vennootschap een verklaring van hoofdelijke aansprakelijkheid afgegeven voor de groepsmaatschappijen, met uitzondering van Combinatie Bovemij Mn Services B.V., Bovemij Services B.V., Dealerdiensten Automotive B.V., Bovemij Financieringsmaatschappij B.V. en Care4Lease B.V.

Als gevolg van de 403-verklaring is voor de deelneming RDC Group B.V. een voorziening van € 2.494.000,- getroffen voor het negatieve eigen vermogen per 31 december 2017. Bovemij heeft 100% aandeel in het resultaat van deze deelneming. Het resultaat van deze deelneming is in 2017 € 31.000,- positief.

Enkelvoudige balans per 31 december 2017

1. Beleggingen

Deelnemingen in groepsmaatschappijen (in duizenden euro's)	2017	2016
Stand per 1 januari	160.325	154.056
Mutaties in het boekjaar		
Verwerving deelnemingen	-	1
Resultaat deelnemingen	23.253	13.057
Dividenduitkering van deelnemingen	-8.236	-6.789
Agio-storting in Financieringsmaatschappij	7.000	-
Resultaat liquidatie Premie.nl	835	-
Stand per 31 december	183.177	160.325

Andere financiële beleggingen

De overige financiële beleggingen betreffen aan RDC verstrekte leningen ten bedrage van € 2.000.000,- (2016: € 1.200.000,-).

2. Eigen vermogen

2017 (in duizenden euro's)	Geplaatt kapital	Agio-reserve	Herwaarderings-reserve	Wettelijke reserve	Overige reserves	Onverdeeld resultaat	Totaal
Stand per 1 januari	2.022	30.673	2.565	1.922	110.365	13.159	160.706
Resultaatverdeling vorig boekjaar	-	-	-	-	13.159	-13.159	-
Mutatie als gevolg van emissie	13	1.337	-	-	-	-	1.350
Mutatie herwaarderingsreserve	-	-	1.155	-	-1.155	-	-
Mutatie wettelijke reserve	-	-	-	-222	222	-	-
Afwaardering goodwill RDC	-	-	-	-	-3.031	-	-3.031
Dividendbetalingen	-	-	-	-	-3.968	-	-3.968
Resultaat boekjaar	-	-	-	-	-	19.043	19.043
Stand per 31 december	2.035	32.010	3.720	1.700	115.592	19.043	174.100

2016 (in duizenden euro's)	Geplaatt kapital	Agio-reserve	Herwaarderings-reserve	Wettelijke reserve	Overige reserves	Onverdeeld resultaat	Totaal
Stand per 1 januari	1.959	30.736	1.374	2.330	102.782	11.947	151.128
Resultaatverdeling vorig boekjaar	-	-	-	-	11.947	-11.947	-
Mutatie als gevolg van emissie	63	-63	-	-	-	-	-
Mutatie herwaarderingsreserve	-	-	1.191	-	-1.191	-	-
Mutatie wettelijke reserve	-	-	-	-408	408	-	-
Dividendbetalingen	-	-	-	-	-3.581	-	-3.581
Resultaat boekjaar	-	-	-	-	-	13.159	13.159
Stand per 31 december	2.022	30.673	2.565	1.922	110.365	13.159	160.706

Per balansdatum bedraagt het maatschappelijk kapitaal acht miljoen euro (€ 8.000.000,-). Dit betreft negenendertig miljoen negenhonderd vijftienzeventigduizend (39.975.000) gewone aandelen van nominaal twintig eurocent (€ 0,20). Hiervan zijn geplaatst en volgestort tien miljoen honderddrieënzeventigduizend driehonderdzevententwintig (10.173.327) gewone aandelen van twintig eurocent (€ 0,20).

Bovemij N.V. heeft op 7 februari 2017 61.336 gewone aandelen uitgegeven van nominaal € 0,20. De resterende aandelen van RDC Group B.V. (31,05%) zijn op 26 april 2017 overgenomen van RAI Vereniging. De hierop betrekking hebbende goodwill, zijnde € 3.783.000,- is conform RJ 217501 direct ten laste gebracht van het eigen vermogen.

Op 31 december 2016 bedraagt het verschil tussen het groepsvermogen en het enkelvoudig vermogen € 1.741.000,-. Dit verschil wordt veroorzaakt doordat de negatieve vermogenswaarde van RDC niet wordt meegenomen in de enkelvoudige balans. Door aankoop van de resterende 31,05% van de aandelen van RDC is dit verschil in 2017 verdwenen. Het resultaat lopend boekjaar wijkt hierdoor af van het geconsolideerd resultaat. Dit in verband met het treffen van een voorziening voor het negatieve eigen vermogen van de deelneming RDC Group B.V.

Solvabiliteit

De hieronder opgenomen solvabiliteitsvereisten zijn gebaseerd op Solvency II-grondslagen. In de berekening van de solvabiliteit houden we rekening met alle voor Bovemij relevant geachte risico's:

- Bovemij is slechts beperkt blootgesteld aan prijsrisico's.
- Bovemij voert uitsluitend schadeverzekeringen met een relatief beperkte gemiddelde looptijd, waardoor het liquiditeits- en kasstroomrisico beperkt is. Het beleggingsbeleid van Bovemij is hierop ingericht.
- De verzekeringstechnische en operationele risico's zijn, voor zover van toepassing voor Bovemij, opgenomen in de berekening van de solvabiliteitsmarge. Het solvabiliteitscijfer is op moment van vaststellen van de jaarrekening nog niet definitief, totdat deze is ingediend via de QRT-staten bij de toezichthouder (uiterlijk 17 juni 2018).

Solvabiliteitsvereisten (in miljoenen euro's)	%	2017	2016
Wettelijk vereist	100	103,8	95,4
Intern minimum niveau	130	135,0	124,0
Intern vereiste niveau	150	155,8	143,0
Intern streef niveau (appetite)	170	176,5	162,1
Aanwezig	185	192,1	176,3

Significante assumpties bij de berekening van de solvabiliteit

Het solvabiliteitscijfer per 31 december 2017 bevat de volgende significante assumpties:

1. Bij bepaling van de vereiste solvabiliteit ad € 103,8 miljoen (100%) is rekening gehouden met een compenserend vermogen van fiscale verliezen (LAC DT) van 100%. Dit geschiedt door een combinatie van achterwaartse verliescompensatie, verrekening van latente belastingverplichtingen en voorwaartse verliescompensatie. Toepassing van LAC DT vereist een uitgebreide cijfermatige onderbouwing. Deze onderbouwing is beschikbaar en ter beschikking gesteld aan DNB. Evenals voorgaand jaar is er vooralsnog onzekerheid ten aanzien van de onderbouwing van de voorwaartse verliescompensatie in overeenstemming met de laatste DNB guidance. Dit aangezien DNB over dit deel van de LAC DT nog geen goedkeuring heeft verleend. Het niet meenemen van voorwaartse verliescompensatie in de berekening zou een verhogend effect op het wettelijk vereiste vermogen hebben van circa € 5 miljoen (dit heeft een effect op de SII-ratio van -7%). Bovemij verwacht bij de definitieve indiening van de QRT-staten ook aan deze vereisten te zullen voldoen.
2. De als onderdeel van de solvabiliteitsberekening verplicht opgenomen voorziening voor pensioenverplichtingen bedraagt ultimo 2017 € 25,0 miljoen (2016: € 23,4 miljoen). Deze voorziening is met name gevoelig voor wijzigingen in de contante waarde factor (1,90% (2016: 2,00)) en de indexatieverwachting (actieven 1,38% (2016: 1,40%), inactieven 0,90% (2016: 1,00%)). Momenteel wordt in nauwe samenwerking met de OR gewerkt aan een nieuwe pensioenregeling met als ingangsdatum 1 januari 2019. Als onderdeel van dit traject wordt een oplossing gezocht voor afschaffing van de onvoorwaardelijke indexatie, ook per 1 januari 2019, in ruil voor compensatie. Naar verwachting wordt over de aard en inhoud van deze nieuwe regeling medio 2018 een definitief besluit genomen.

Winst-en-verliesrekening over 2017

Aantal werknemers

Ultimo 2017 zijn zeven personen in dienst van de vennootschap (2016: twaalf).

Commissarissen en bestuurders

Ultimo 2017 bestaat de Raad van Commissarissen uit drie leden (2016: vier) en de Raad van Bestuur uit vier leden (2016: vier). De uit hoofde van artikel 383 lid 1, Titel 9 Boek 2 BW, voorgeschreven melding wordt hierna toegelicht.

2017 (in duizenden euro's)	Directe beloning vast	Directe beloning variabel	Directe beloning totaal	Uitgestelde beloning variabel	Uitgestelde beloning pensioen	Uitgestelde beloning totaal	Totaal beloning
R.P.A. Leander	436	44	480	44	149	193	673
J.G.W.M. Wittenberg	436	44	480	44	210	254	734
C.C.P. Post	257	26	283	26	87	113	396
R.H.J. Leander	199	20	219	20	44	64	283
Totaal	1.328	134	1.462	134	490	624	2.086

2016 (in duizenden euro's)	Directe beloning vast	Directe beloning variabel	Directe beloning totaal	Uitgestelde beloning variabel	Uitgestelde beloning pensioen	Uitgestelde beloning totaal	Totaal beloning
R.P.A. Leander	419	44	463	44	161	205	668
J.G.W.M. Wittenberg	419	44	463	44	226	270	733
C.C.P. Post	233	26	259	26	101	127	386
R.H.J. Leander	177	20	197	20	56	76	273
Totaal	1.248	134	1.382	134	544	678	2.060

Van het variabel deel van de beloning wordt 50% beschikbaar gesteld in de vorm van certificaten van aandelen Bovemij. Het uitgesteld deel van de variabele beloning wordt (voorwaardelijk) uitgekeerd na drie jaar.

Als gevolg van wijzigingen in de fiscale wetgeving, waardoor met ingang van 1 januari 2014 (verder aangescherpt per 1 januari 2015) een belangrijk deel van de pensioenopbouw als bovenmatig wordt aangemerkt, is de pensioenregeling van de leden van de Raad van Bestuur aangepast. De ten gevolge van deze wijziging aan de leden van de Raad van Bestuur aanvullend te verstrekken pensioencompensatie is op basis van kostenneutraliteit berekend en wordt periodiek uitgekeerd (R.P.A. Leander: € 66.000,-; J.G.W.M. Wittenberg: € 41.000,-; C.C.P. Post: € 27.000,-; R.H.J. Leander: € 22.000,-).

Honorering Raad van Commissarissen (in duizenden euro's)	2017	2016
G.J.N.H. Cerfontaine	83	53
R. Koopmans	50	58
L.C.H. Eckhardt (vanaf 21 april 2017)	34	-
H.H. van der Kwast (tot 21 april 2017)	30	81
H. Duthler (van 22 april 2016 tot 1 september 2017)	32	33
Totaal	229	225

De honorering van de RvC is inclusief BTW.

Aandelenbezit Raad van Bestuur

Voor de Raad van Bestuur is een certificatenplan opgesteld. Dit certificatenplan is in lijn gebracht met de Regeling beheerst beloningsbeleid Wft. Het aandelenbezit van de Raad van Bestuur is als volgt te specificeren:

Aandelenbezit Raad van Bestuur (aantallen)	31-12-2017	31-12-2016
R.P.A. Leander	29.028	23.013
J.G.W.M. Wittenberg	25.689	23.013
C.C.P. Post	29.838	25.621
R.H.J. Leander	8.312	7.387
Totaal	92.867	79.034

Nijmegen, 4 april 2018

Raad van Bestuur

drs. R.P.A. Leander RA
J.G.W.M. Wittenberg
C.C.P. Post
mw. drs. R.H.J. Leander

Raad van Commissarissen

drs. G.J.N.H. Cerfontaine (voorzitter)
drs. L.C.H. Eckhardt
drs. R. Koopmans

Overige gegevens

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en Raad van Commissarissen van Bovemij N.V.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2017

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2017 van Bovemij N.V. te Nijmegen gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Bovemij N.V. op 31 december 2017 en van het resultaat over 2017 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

- de geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2017;
- de geconsolideerde en enkelvoudige winst-en-verliesrekening over 2017;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van Bovemij N.V. zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Materialiteit	€ 3,5 miljoen (2016: € 2,8 miljoen)
Toegepaste benchmark	Circa 2% van het eigen vermogen per 31 december 2017
Nadere toelichting	Het eigen vermogen wordt relevant geacht door stakeholders en is een relatief stabiele basis voor de bepaling van de materialiteit. Derhalve achten wij het eigen vermogen de meest geschikte basis voor het bepalen van de materialiteit.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met de raad van commissarissen overeengekomen dat wij aan de raad tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 175.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de groepscontrole

Bovemij N.V. staat aan het hoofd van een groep van entiteiten. De financiële informatie van deze groep is opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening van Bovemij N.V.

De groepscontrole heeft zich met name gericht op de significante onderdelen:

- N.V. Schadeverzekering-Maatschappij Bovemij
- Bovemij Financieringsmaatschappij B.V.
- Enra Verzekeringen B.V.
- RDC Group B.V.
- Bovemij Interne Diensten B.V.

Bij al deze groepsonderdelen hebben wij zelf controlewerkzaamheden uitgevoerd.

In totaal vertegenwoordigen bovengenoemde werkzaamheden 95% van de totale activa, 94% van het resultaat, 100% van de premiebatens en 100% van de beleggingsopbrengsten van de groep.

Door bovengenoemde werkzaamheden bij (groeps)onderdelen, gecombineerd met aanvullende werkzaamheden op groepsniveau, hebben wij voldoende en geschikte

controle-informatie met betrekking tot de financiële informatie van de groep verkregen om een oordeel te geven over de geconsolideerde jaarrekening.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met de raad van commissarissen gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Ten opzichte van vorig jaar is er één wijziging in de kernpunten. Het kernpunt van 2016 inzake de 'Emissie van aandelen en overname RDC' is niet van toepassing voor 2017.

Waardering en toelichting van niet-(beurs)genoteerde beleggingen

Risico

De beleggingen zijn een significante post op de balans van Bovemij N.V. Zoals toegelicht in de 'Grondslagen voor waardering van activa en passiva' worden de beleggingen gewaardeerd tegen reële waarde en onderscheiden in terreinen en gebouwen, aandelen, hypotheeklen, obligaties, vorderingen uit hoofde van financial lease gewaardeerd en andere financiële beleggingen.

De reële waarde is niet in alle gevallen te verifiëren aan marktprijzen. Er zijn beleggingen die worden gewaardeerd op basis van onafhankelijke taxaties, waarderingmodellen of andere methoden.

De waarderingonzekerheid is inherent hoger bij (onafhankelijke) taxaties, waarderingmodellen en andere methoden en hangt samen met de beschikbaarheid en toepasbaarheid van marktgegevens.

Bij Bovemij N.V. betreffen dit met name de volgende posities:

- Voor 3% (€ 20 miljoen) van het balanstotaal is deze reële waarde gebaseerd op de intrinsieke waarde per participatie voor posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen. De waarde hiervan wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fondsmanagers. In onze risico-inschatting houden wij rekening met het feit dat de onderliggende beleggingen in de niet-(beurs)genoteerde fondsen veelal genoteerde marktprijzen als basis van de waardering kennen hetgeen de schattingsonzekerheid verlaagt.
- Voor 9% (€ 55 miljoen), 6% (€ 43 miljoen) en 26% (€ 178 miljoen) van het balanstotaal per 31 december 2017 is de marktwaarde gebaseerd op respectievelijk onafhankelijke taxaties (terreinen en gebouwen), intrinsieke waarde van het hypotheeklenfonds zoals vastgesteld door Bovemij op basis van een opgave van de fondsmanager en netto-contante-waardeberekeningen (vorderingen uit hoofde van financial lease).

Onze controle-aanpak

Bovemij N.V. heeft in noot 2 een toelichting opgenomen van de beleggingswaarden onderverdeeld naar deze waarderingmethoden.

Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de niet-(beurs)genoteerde beleggingen niet juist gewaardeerd zijn.

Wij hebben de gehanteerde waarderingmethoden beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de beleggingen per 31 december 2017:

- Voor de posities in terreinen en gebouwen hebben wij de interne beheersingsmaatregelen van het taxatieproces onderzocht en met gebruikmaking van eigen vastgoedspecialisten voor een selectie van objecten de onafhankelijke taxaties en daarbij gehanteerde uitgangspunten getoetst op basis van marktgegevens (bandbreedtes).
- Voor de posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen hebben wij de waarderingen geverifieerd met gecontroleerde jaarrekeningen 2017 van deze fondsen. Waar deze (nog) niet beschikbaar zijn is de aansluiting vastgesteld met de meest recente (niet gecontroleerde) NAV-rapportages van de fondsmanagers, alsmede hebben wij back-testing procedures uitgevoerd (met gecontroleerde jaarrekeningen) en de interne beheersingsorganisatie beoordeeld van de fondsmanager aan de hand van ISAE 3402 rapportages.
- Voor de waardering van de vorderingen uit hoofde van financial lease hebben wij een controle uitgevoerd op de netto-contante-waardeberekening en de geschiktheid onderzocht van de gehanteerde rentecurve, inclusief opslagen voor de risicokenmerken van de portefeuille.

Tenslotte hebben wij beoordeeld of de toelichting op de beleggingen (noot 2 bij de geconsolideerde balans) voldoet aan titel 9 Boek 2 BW.

Belangrijke observaties

Op basis van onze werkzaamheden hebben wij vastgesteld dat de reële waarde van de niet-(beurs)genoteerde beleggingen zich bevinden binnen een aanvaardbare bandbreedte.

De toelichting op de beleggingen (noot 2 bij de geconsolideerde balans) voldoet aan titel 9 Boek 2 BW.

Schattingen gehanteerd bij de bepaling en de toetsing van de toereikendheid van de technische voorziening voor te betalen schaden

Risico

Bovemij N.V. heeft een significante technische voorziening voor te betalen schaden (hierna: schadevoorziening) van € 237 miljoen (inclusief aandeel herverzekeraar) ofwel 35% van het balanstotaal per 31 december 2017. De schadevoorziening moet toereikend zijn om de verplichtingen uit hoofde schadeclaims te kunnen afwikkelen.

Bovemij N.V. stelt de schadevoorziening vast op basis van grondslagen zoals toegelicht in de 'Grondslagen voor waardering van activa en passiva'.

Bij de berekening van deze schadevoorziening worden significante schattingen gehanteerd van onzekere toekomstige kasstromen.

Belangrijke assumpties die gehanteerd zijn door Bovemij N.V. om deze verplichtingen in te schatten, zijn aannames ten aanzien van het verwachte schadeverloop, raming van de verwachte na-meldingen en schade-ontwikkeling (IBNR en IBNER) en de schadebehandelingskosten.

Bij de berekening van de schadevoorziening worden verschillende bronnen en assumpties gebruikt.

Onze controle-aanpak

Wij hebben onze actuariële specialisten ingezet om ons te assisteren bij onze controlewerkzaamheden op de toereikendheid van de schadevoorziening. Wij hebben de opzet, het bestaan en de werking van de interne beheersingsmaatregelen in de processen gerelateerd aan de schadevoorziening onderzocht voor zover wij dit in het kader van onze controle noodzakelijk achten. Met name hebben wij de interne controles onderzocht die zijn gericht op de vaststelling van de schadevoorziening, de uitvoering van de toereikendheidstoets en de basisgegevens die daarbij zijn gebruikt. Verder hebben wij de rapportages beoordeeld van de actuariële functiehouder en de externe actuaaris.

Onze belangrijkste overige controlewerkzaamheden met betrekking tot de schadevoorziening hebben betrekking op:

- Het beoordelen van de gehanteerde assumpties, op basis van historische ervaringen en sectorinformatie, en door middel van het analyseren van de uitloop-resultaten.
- Het beoordelen van de modellen waarmee de technische voorziening voor te betalen schaden wordt berekend en waarmee de toereikendheidstoets wordt uitgevoerd;
- Het uitvoeren van deelwaarnemingen op de post voor post bepaalde voorziening voor te betalen schaden.

Tenslotte hebben wij beoordeeld of de toelichting op de schadevoorziening (noot 7) voldoet aan titel 9 Boek 2 BW.

Belangrijke observaties

Op basis van onze werkzaamheden hebben wij vastgesteld dat de methoden gehanteerd voor de waardering van de technische voorziening voor te betalen schaden passend zijn.

De schattingen waarop de vaststelling en waardering en de toetsing van de toereikendheid van de technische voorziening voor te betalen schaden is gebaseerd, bevinden zich binnen een aanvaardbare bandbreedte.

Solvency II ratio in de jaarrekening

Risico

In de toelichting op de balans is onder ‘Solvabiliteit’ de solvabiliteitsratio per 31 december 2017 opgenomen, gebaseerd op de Solvency II wetgeving. Deze toelichting van de solvabiliteitsratio biedt informatie over de kapitaalspositie van Bovemij N.V. op basis van Solvency II ten opzichte van de kapitaalspositie op basis van titel 9 Boek 2 BW. Bij de vaststelling van de solvabiliteitsratio is gebruik gemaakt van schattingen met betrekking tot gehanteerde methodologieën en assumpties (‘best estimate’).

In het bijzonder zijn onderhevig aan schattingen:

- de vaststelling van de ‘best estimate’ technische voorzieningen, in bijzonder de assumpties voor letselschaden, ziekteverzuim (invaliderings- revalideringskansen) en afhandelingskosten;
- de vaststelling van de ‘best estimate’ voorziening voor pensioenverplichtingen, in bijzonder de assumptie voor contante waarde factor en indexatieverwachting;
- de methodiek voor het waarderen van niet-gemodelleerde portefeuilles gehanteerd bij de bepaling van de ‘best estimate’ voorziening;
- assumpties inzake het verlies-compenserende effect van uitgestelde belastingen (Loss Absorbing Capacity of Deferred Taxes, LAC DT) bij de bepaling van de Solvency Capital Requirement (SCR).

Onze controle-aanpak

Wij hebben onze actuariële specialisten ingezet om ons te assisteren bij de controle van de aan Solvency II ten grondslag liggende berekeningen, welke onder meer omvatten:

- beoordeling van de passendheid van assumpties zoals gehanteerd voor de waardering van de ‘best estimate’ technische voorzieningen; hierbij is gebruik gemaakt van marktgegevens, gegevens beschikbaar in de sector en verwachtingen van de onderneming;
- beoordeling van de passendheid van assumpties zoals gehanteerd voor de waardering van de ‘best estimate’ voorziening voor pensioenverplichtingen, waarbij wij gebruik gemaakt hebben van marktgegevens en gegevens beschikbaar in de sector;
- beoordeling van de passendheid van de methodiek voor het waarderen van niet-gemodelleerde portefeuilles, waarbij wij gebruik gemaakt hebben van methoden zoals algemeen geaccepteerd in de actuariële praktijk;
- beoordeling van de assumpties voor de verwerking van LAC DT, waarbij wij onder meer gebruik gemaakt hebben van bedrijfsgegevens, en gegevens beschikbaar in de financiële sector.

Wij hebben de opzet van interne beheersmaatregelen met betrekking tot Solvency II berekeningen beoordeeld en getoetst. Deze beoordeling omvatte tevens, waar van toepassing, interpretatie van richtlijnen, , alsmede het deelwaarnemingsgewijs opnieuw uitvoeren van berekeningen. Tevens hebben wij de rapportages van de actuariële functiehouder beoordeeld.

Wij hebben vastgesteld dat de toelichting over Solvency II zoals opgenomen onder noot 2. Eigen vermogen bij de enkelvoudige balans in overeenstemming is met de waarderings- en risicogebaseerde kapitaalsvereisten van de Solvency II regelgeving en de relevante verslaggevingsvereisten.

Belangrijke observaties

Op basis van onze werkzaamheden hebben wij vastgesteld dat de Solvency II informatie zoals opgenomen in noot 2. Eigen vermogen bij de enkelvoudige balans in overeenstemming is met de waarderings- en risicogebaseerde kapitaalsvereisten van de Solvency II regelgeving en met de relevante verslaggevingsvereisten (titel 9 Boek 2 BW).

Betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking

Risico

Bovemij N.V. is voor de continuïteit van de bedrijfsprocessen sterk afhankelijk van de betrouwbaarheid en beschikbaarheid van haar geautomatiseerde systemen.

Onze controle-aanpak

Wij hebben de betrouwbaarheid en beschikbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking vastgesteld voor zover dit relevant is in het kader van de jaarrekeningcontrole. Wij hebben met name de processen logische toegangsbeveiliging, wijzigingenbeheer en continuïteitsbeheer onderzocht.

In aanvulling hierop hebben wij gegevensgerichte werkzaamheden verricht met betrekking tot de informatie die wordt geregistreerd in en gegenereerd vanuit de betreffende systemen.

Belangrijke observaties

Gebaseerd op een combinatie van het testen van de IT controles en aanvullende gegevensgerichte IT werkzaamheden, hebben wij voldoende geschikte controle-informatie verkregen voor het doel van onze controle.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- Voorwoord;
- Beschrijving van de organisatie en haar omgeving (Kerncijfers, Wij zijn Bovemij, Strategische stappen, Onze organisatie, Medewerkers in cijfers, Samen vooruit!, 2017 in vogelvlucht);
- Verslag van de Raad van Bestuur;
- Verslag van de Raad van Commissarissen;
- Compliance & Governance;
- Beschrijving van aandeelhouders (BOVAG en STAK);
- Overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het Verslag van de Raad van Bestuur en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende overige door wet- of regelgeving gestelde vereisten

Benoeming

Wij zijn door de raad van commissarissen op 25 april 2014 benoemd als accountant van Bovemij N.V. vanaf de controle van het boekjaar 2014 en zijn sinds die datum tot op heden de externe accountant.

Beschrijving van verantwoordelijkheden voor de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van commissarissen voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de onderneming in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de vennootschap te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van commissarissen is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de vennootschap.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers

op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven;

- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de groepscontrole. In dit kader hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de groepsonderdelen. Bepalend hierbij zijn de omvang en/of het risicoprofiel van de groepsonderdelen of de activiteiten. Op grond hiervan hebben wij de groepsonderdelen geselecteerd waarbij een controle of beoordeling van de volledige financiële informatie of specifieke posten noodzakelijk was.

Wij communiceren met de raad van commissarissen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan de raad van commissarissen dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met de raad over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met de raad van commissarissen hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Amsterdam, 4 april 2018

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. drs. M. Koning RA

